

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma

Maarit Kyöstiä
Metsähallitus, Lapin luontopalvelut
Pallastunturin luontokeskus, 99330 Pallastunturi
puh. 0205 64 7935
maarit.kyostila@metsa.fi

Joel Erkkonen
Metsähallitus, Lapin luontopalvelut
Koskikatu 44–46, 96101 Rovaniemi
puh. 0205 64 7664
joel.erkkonen@metsa.fi

Pekka Sulkava
Metsähallitus, Lapin luontopalvelut
Peuratie 15, 99400 Enontekiö
puh. 0205 64 7958
pekka.sulkava@metsa.fi

Käännös: Pimma Åhman.
Jorgalan: Anne K. Aikio.

Kansikuva: Pallas Husky -luontomatkailuyritys järjestää koiravaljakkoretkiä Pallas–Yllästunturin kansallispuiston läheisyydessä. Kuva: Markku Rauhala.

© Metsähallitus 2010

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-821-3 (nidottu)
ISBN 978-952-446-822-0 (pdf)

Edita Prima Oy, Helsinki. 100 kpl

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma

*Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto
Eurooppa investoi maaseutualueisiin*

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	23.7.2010
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPAIVAMÄÄRÄ	2.6.2010
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	3800/530/2010
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, Natura 2000 -alue		
ALUEEN NIMI	Pallas–Yllästunturin kansallispuisto		
NATURA 2000-ALUEEN NIMI JA KOODI	Pallas–Ounastunturi FI1300101, Ylläs–Aakenus FI1300618		
ALUEYKSIKKÖ	Lapin luontopalvelut		
TEKIÄ(T)	Maarit Kyöstiä, Joel Erkkonen, Pekka Sulkava ja Seppo Lohiniva		
JULKAISUN NIMI	Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Pallas–Yllästunturin kansallispuisto sijaitsee yhdellä Suomen tunnetuimmista matkailualueista. Luonnonsuojelun ja matkailun yhteensovittaminen kestäväksi luontomatkailuksi on haastavaa, mutta tuloksellista. Nykyisin sekä matkailijat että yrittäjät ovat entistä tiedostavampia ja arvostavat ekologisuutta, kestävyttä ja ympäristönsuojelullisesti järkeviä ratkaisuja. Pallas–Yllästunturin kansallispuisto ja muut Tunturi-Lapin suojelualueet muodostavat luonnollisen rungon alueen luontomatkailulle. Suojelualueille rakennetut palvelut mahdollistavat yrittäjien ja yksityisten asiakkaiden pääsyn nauttimaan luonnosta helposti ja turvallisesti. Alueella on runsaasti yrittäjiä, jotka jo hyödyntävät kansallispuistoa monin tavoin.</p> <p>Luontomatkailusuunnitelma linjaa kansallispuiston käytön matkailussa sekä tulevaisuuden kehittämistarpeet, ja se on laadittu avuksi alueen suunnittelijoille, hoitajille ja yrittäjille. Suunnitelmaa täydentävää tietoa saa mm. kirjallisuusluettelon lähteistä, joista tärkeimpiä on Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma, joka ohjaa kaikkea kansallispuiston hoitoa ja käyttöä.</p> <p>Kansallispuiston palveluiden kehittämisessä keskitytään seuraavien 5–10 vuoden aikana nykyisten palvelurakenteiden ylläpitoon ja kehittämään erityisesti päiväretkeilyä. Samalla tuetaan kansallispuistoa ympäröivien kylien matkailuyritystoimintaa ja palveluiden kehittämistä. Tavoitteena on myös yhteistyöyrittäjien kouluttaminen ja tiedon lisääminen kansallispuiston luonnosta. Vielä on myös hyödyntämättömiä mahdollisuuksia kansallispuiston käytöstä alueen yritysten imagomarkkinoinnissa.</p> <p>Kansallispuiston kävijälle huolellinen hoito antaa tunteen luontoarvojen pysyvyydestä ja turvallisuudesta nykyisessä muutosten maailmassa. Kansallispuistossa aidon luonnon kosketus on todellista, ei vain mielikuva. Pallas–Yllästunturin kansallispuisto on kuuluisa ja arvostettu nähtävyyden kohde valmiine rakenteineen ja palveluineen. Kansallispuistoa ja sen palveluita voidaan hyödyntää myös monipuolisesti matkailun yritystoiminnassa yhteistyössä Metsähallituksen kanssa.</p> <p>Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma toteutettiin Pallas–Ylläs Matkailurinki vaihe II -hankkeessa vuosina 2009–2010. Hankkeessa olivat mukana Kolarin kunta, Lapin yliopisto, Ylläksen Matkailuyhdistys ry, alueen matkailuyrittäjiä sekä Metsähallituksen Tunturi-Lapin puistoalue. Luontomatkailusuunnitelma päivitetään viiden vuoden välein.</p>		
AVAINSANAT	Pallas–Yllästunturin kansallispuisto, luontomatkailu		
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 85		
ISSN	1796-2943	ISBN (NIDOTTU)	978-952-446-821-3
		ISBN (PDF)	978-952-446-822-0
SIVUMÄÄRÄ	82 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	Edita Prima Oy
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	23.7.2010
UPPDRAGSGIVARE		DATUM FÖR GODKÄNNANDE	2.6.2010
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	3800/530/2010
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	nationalpark, Natura 2000-område		
OMRÅDETS NAMN	Pallas-Yllästunturi nationalpark		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Pallas-Ounastunturi nationalpark FI1300101, Ylläs-Aakenus FI1300618		
REGIONAL ENHET	Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Maarit Kyöstilä, Joel Erkkonen, Pekka Sulkava och Seppo Lohiniva		
PUBLIKATION	Naturturismplan för Pallas-Yllästunturi nationalpark		
SAMMANDRAG	<p>Pallas-Yllästunturi nationalpark ligger inom ett av Finlands kändaste turistområden. Att förena naturskydd och turism till hållbar naturturism är utmanande men också fruktbart. Numera är såväl turisterna som företagarna allt mer miljömedvetna och uppskattar ekologiskhet, hållbarhet och lösningar som är vettiga med tanke på miljöskyddet. Pallas-Yllästunturi nationalpark och de övriga skyddsområdena i Fjäll-Lappland bildar en naturlig grund för naturturismen på området. De tjänster som har upprättats på skyddsområdena gör det möjligt för företagare och privata kunder att njuta av naturen på ett lätt och tryggt sätt. På området finns det rikligt med företagare som redan nu använder nationalparken på mångahanda sätt.</p> <p>I naturturismplanen dras upp riktlinjerna för användningen av nationalparken för turism samt beskrivs utvecklingsbehoven i framtiden. Planen har utarbetats som stöd för områdets planerare och företagare samt de som svarar för skötseln av området. Uppgifter som kompletterar planen fås bl.a. från källorna i litteraturförteckningen. En av de viktigaste källorna är skötsel- och användningsplanen för Pallas-Yllästunturi nationalpark, som styr all användning och skötsel av nationalparken.</p> <p>Vid utvecklingen av nationalparkens tjänster kommer man att under de kommande 5–10 åren att koncentrera sig på underhåll av existerande serviceanläggningar och utveckling av i synnerhet dagsutflykter. Därtill stöds turistföretagens verksamhet och utvecklingen av tjänsterna i byarna i nationalparkens omgivning. Målet är också att utbilda företagare som är Forststyrelsens samarbetsparter och att utöka kännedomen om nationalparkens natur. Det är därtill möjligt att utnyttja nationalparken inom företagans imagemarknadsföring i högre grad än nuförtiden.</p> <p>Underhåll och god skötsel av parken ger besökarna en känsla av trygghet och av att naturvärdena är beständiga i en värld stadd i ständig förändring. I nationalparken berör naturen en på riktigt, den inte enbart en fantasibild. Pallas-Yllästunturi nationalpark med sina serviceanläggningar och tjänster är en känd och uppskattad sevärdhet. Nationalparken med tjänster kan också utnyttjas i turistföretagens verksamhet i samarbete med Forststyrelsen.</p> <p>Naturturismplanen för Pallas-Yllästunturi nationalpark utarbetades inom projektet ”Pallas-Ylläs Matkailurinki II” åren 2009–2010. I projektet deltog Kolari kommun, Lapplands universitet, turistföreningen Ylläksen Matkailuyhdistys ry, turistföretagare på området samt Fjäll-Lapplands parkområde vid Forststyrelsen. Naturturismplanen uppdateras med fem års mellanrum.</p>		
NYCKELORD	Pallas-Yllästunturi nationalpark, naturturism		
ÖVRIGA UPPGIFTER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 85		
SERIENS NAMN OCH NUMMER			
ISSN	1796-2943	ISBN (HÄFTAD)	978-952-446-821-3
		ISBN (PDF)	978-952-446-822-0
SIDANTAL	82 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	Edita Prima Oy
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

GOVVIDANSIIDU

ALMMUSTUHTTI	Meahciráđđehus	ALMMUSTUHTTINÁIGI	23.7.2010
DOAIMBANADDI		DOHKKEHANBEAIVEMEARRI	2.6.2010
LUHTOLAŠVUOHTA	Almmolaš	DIÁRANUMMIR	3800/530/2010
SUODJANGUOVLOTIIPA/ SUODJALANPROGRÁMMA	Álbmotmeahcci, Natura 2000-guovlu		
GUOVLLU NAMMA	Pallas–Ylläsduoddára álbmotmeahcci		
NATURA 2000-GUOVLLU NAMMA JA KODA	Pallas–Ovnesduottar FI1300101, Ylläs–Aakenus FI1300618		
GUOVLOOVTTADAT	Lappi luonddubálvalusat		
DAHKKI(T)	Maarit Kyöstilä, Joel Erkkonen, Pekka Sulkava ja Seppo Lohiniva		
ALMMUSTUHTTIMA NAMMA	Pallas–Ylläsduoddara álbmotmeahci luondduturismaplána		
ČOAHKKÁIGEASSU	<p>Pallas–Ylläsduoddara álbmotmeahcci lea okta Suoma dovdoseamos mátkkoštanguovlluin. Luonddusuodjaleami ja turisma oktiiheiveheapmi bissovaš luondduturisman lea hástaleaddji, muhto buktá maid bohtosiid. Dáid áiggiid sihke mátkkošteaddjit ja nu maid fitnodatdoallit diđoštít buorebut ja atnet árvvus ekologalašvuoda, bissovašvuoda ja birassuodjaleami dáfus jierpmálaš čovdosiid. Pallas–Ylläsduoddara álbmotmeahcci ja eará Duottar-Lappi suodjalanguovllut ráhkadit lunddolaš runngu guovllu luondduturismii. Suodjalanguovlluide huksejuvvon bálvalusat dahket vejolažžan fitnodatdoliide ja oktagas mátkkošteddjiide beassat návddašit luonddus álkidit ja dorvvolaččat. Guovllus leat ollu fitnodatdoallit, geat juo atnet álbmotmeahci ávkin mángga ládje.</p> <p>Luondduturismaplána meroštallá álbmotmeahci geavaheami mátkkoštanealáhusas ja boah-teáiggi ovddidandárbbuid, ja dat lea gárvvistuvvon veahkkin guovllu plánejeddjiide, divššodeddjiide ja fitnodatdoliide. Dievasmahtti dieđuid plána birra gávdná ee. girjjálašvuodalisttu gálduin, main oktan dehálepmosiin lea Pallas–Ylläs-duoddara álbmotmeahci divššodan- ja geavahanplána, mii stivre buot álbmotmeahci dikšuma ja geavaheami.</p> <p>Álbmotmeahci bálvalusaid ovddideamis čuovvovaš 5–10 jagi áigge giddejuvvo fuomášupmi dalá bálvalusráhkkanusaid doalaheapmái ja earenoamážit beaivemátkkošteami ovddideapmái. Seammás doarjut turismadoaimmaid ja bálvalusaid ovddideami giliin, mat leat álbmotmeahci birrasis. Mihttomearrin lea maid ovttasbargofitnodatdoliid skuvlen ja dieđu lasiheapmi álbmotmeahci luonddu birra. Vel gávdnojit geavatkehtes vejolašvuodat álbmotmeahci geavaheamis guovllu fitnodagaid imagomárkanfievrrideamis.</p> <p>Álbmotmeahci galledeaddjái fuolalaš dikšun addá dovddu luonddu árvvuid bissovašvuodas ja dorvvolašvuodas dovddu dalá rievdadusaid máilmmis. Álbmotmeahci eakti luonddu guoskka-hus lea duodalaš, ii dušše miellagovva. Pallas–Ylläsduoddara álbmotmeahcci lea gárvvis ráhkkanusaiguin ja bálvalusaiguin dovddus ja árvvus átnon báiki, man olbmot bohtet geahččat. Álbmotmeahcci ja dan bálvalusat sáhttet ávkkástallot mánggabealálaččat mátkkoštanealáhusa fitnodatdoaimmain ovttasbargus Meahciráđđehusain.</p> <p>Pallas–Ylläsduoddara álbmotmeahci luondduturismaplána ollašuttui Pallas–Ylläs Turisma-riekkis II-prošeavttas jagiin 2009-2010. Prošeavttas ledje mielde Kolari gielda, Lappi universi-tehta, Ylläs Turismasearvi rs, guovllu turismafitnodatdoallit ja Meahciráđđehusa Duottar-Lappi meahceguovlu. Luondduturismaplána beaiváduvvo viđa jagi gaskkal.</p>		
ČOAVDDASANI	Pallas–Ylläsduoddara álbmotmeahcci, luondduturismaplána		
EARÁ DIEĐUT			
RÁIDDU NAMMA JA NUMMIR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 85		
ISSN	1796-2943	ISBN (NJADĐON)	978-952-446-821-3
		ISBN (PDF)	978-952-446-822-0
SIIDOLOHKU	82 s.	GIELLA	suomagiella
GOASTTIDEADDJI	Meahciráđđehus	PRENTENBÁIKI	Edita Prima Oy
JUOHKKI	Meahciráđđehus, luonddubálvalusat	HADDI	

Sisällys

1 JOHDANTO.....	9
1.1 Pallas–Yllästunturin kansallispuisto.....	9
1.2 Luontomatkailu.....	9
1.3 Kestävän luontomatkailun määritelmä.....	10
1.4 Luontomatkailusuunnitelman tarve ja laadinta.....	10
2 ALUERAJAUS JA SUUNNITELMAN TAVOITTEET	11
2.1 Suunnittelualue.....	11
2.2 Suunnitelman tavoitteet.....	11
2.3 Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet.....	13
2.4 Luontomatkailua koskevat säädökset.....	13
2.5 Kestävän luontomatkailun periaatteet suojelualueilla.....	14
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	15
3.1 Lapin matkailun strategia	15
3.2 Tunturi-Lapin matkailun kehittyminen	15
4 PALLAS–YLLÄSTUNTURIN KANSALLISPUISTO LUONTOMATKAILUKOHTEENA..	18
4.1 Matkailualueen vetovoimatekijät	18
4.2 Kansallispuiston virkistys- ja matkailukäyttö.....	21
4.3 Kansallispuiston palveluvarustus	24
4.4 Pallas–Yllästunturin kansallispuiston paikallistaloudelliset vaikutukset	28
4.5 Matkailun kasvusta aiheutuvia haasteita	30
4.6 Arvioita kansallispuiston luontomatkailun nykytilasta	31
5 KANSALLISPUISTON LUONTOMATKAILUN TAVOITTEET.....	33
6 OHJEITA LUONTOMATKAILUYRITTÄJILLE	34
6.1 Ympäristö ja laatu Metsähallituksessa	34
6.2 Luontomatkailun laadunhallintajärjestelmät	34
6.3 Kansallispuiston palveluiden käyttö yritystoiminnassa.....	35
7 YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI JA SEURANTA	42
7.1 Vaikutukset Natura-alueiden luontoarvoihin.....	42
7.2 Hyväksyttävän muutoksen rajat	42
7.3 Kestävyyden mittarit	43
8 MARKKINOINTI JA VIESTINTÄ.....	48
8.1 Kansallispuiston opastusviestintä.....	48
8.2 Markkinointiviestintä	49
8.3 Metsähallituksen verkkopalvelut.....	49
8.4 Kumppaniviestintä.....	50
9 KEHITTÄMISSUUNNITELMA.....	52
9.1 Yhteistyön nykytila	52
9.2 Metsähallituksen luontopalveluiden rooli	52
9.3 Yrittäjien palautteet vuosilta 2003 ja 2004.....	52
9.4 Yrittäjien palautteet vuodelta 2008	53
9.5 Kehittämistoimet	55
9.6 Yhteistyön ja koulutuksen kehittäminen	58

9.7 Kehittämistoimien rahoitus	58
10 SUUNNITELMAN SEURANTA.....	61
LÄHTEET	62
LIITTEET	
Liite 1 Yhteystiedot	65
Liite 2 Pallas–Yllästunturin kansallispuiston järjestyssääntö.....	66
Liite 3 Pallas–Yllästunturin kansallispuiston vyöhykejako.....	75
Liite 4 Matkailun kehittymisen nelikenttäanalyysi.....	77
Liite 5 Kestävän luontomatkailun mittarit.....	80
Liite 6 Metsähallituksen organisaatio 1.1.2010.....	82

1 Johdanto

1.1 Pallas–Yllästunturin kansallispuisto

Pallas–Yllästunturin kansallispuisto on yksi Suomen vilkkaimmista luontomatkailukohteista. Alueen puhdas ja kaunis luonto sekä vaihteleva maasto tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet retkeilyyn, hiihtoon ja luonnossa liikkumiseen. Huolletut reitit ohjaavat kulkijan puiston kauneimmille näköalapaikoille. Ounas-, Pallas- ja Yllästunturit ovat olleet hiihto-, laskettelu- ja retkeilykäytössä jo 1930-luvulta lähtien. Pallas–Ounastunturin kansallispuisto perustettiin vuonna 1938, ja sitä laajennettiin uudeksi Pallas–Yllästunturin kansallispuistoksi vuonna 2005. Puiston nykyinen pinta-ala on 102 000 ha. Kuvauksellisen kauniit Pallastunturit on valittu yhdeksi Suomen kansallismaisemista. Kansallispuiston laajentaminen vuonna 2005 Pallas–Ounastuntureilta Yllästuntureille ulottuvaksi toi kansallispuistoon entistä enemmän alueita, jotka ovat olleet aktiivisessa virkistyskäytössä jo vuosikymmeniä. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelmassa linjataan kansallispuiston matkailukäyttöä ja sen kehittämistä vuosille 2010–2020.

1.2 Luontomatkailu

Luontomatkailu nousi kansainväliseen keskusteluun 1980-luvun lopulla samoihin aikoihin, kun Brundtlandin komissio julkaisi kestävän kehityksen strategian kirjassaan Yhteinen tulevaisuutemme (1987). Käänte kohti ympäristöystävällisempää ja luontoa säästävää matkailua kirjattiin Maailman matkailujärjestön World Tourism Organization (WTO) hyväksymässä Manilan julistuksessa ensi kerran vuonna 1980. Vuonna 1982 YK:n ympäristöohjelma (UNEP) ja Maailman matkailujärjestö sitoutuivat yhteisesti kehittämään ympäristöllisesti kestävä matkailua. Kestävyyttä on myöhemmin alettu kuvata joko ekologiseksi, sosiaalisesti, taloudelliseksi tai kulttuuriseksi kestävyudeksi. Suomessa Matkailun edistämiskeskus (MEK) laati ympäristöä säästävän matkailun strategian 1990-luvulla.

Vuonna 1990 perustetun Kansainvälisen ekomatkailuyhdistyksen (TIES) laatima ekomatkailun määritelmä on laajin kansainvälisesti hyväksytty ja käytetty luonto- ja ekomatkailun määritelmä. Sen mukaan ekomatkailu on vastuullista luonnonalueille suuntautuvaa matkustamista, jolla suojellaan ympäristöä ja parannetaan paikallisväestön hyvinvointia.

Kansainvälinen ekomatkailuyhdistys (TIES) on kerännyt tietoa kansainvälisen ekomatkailun nykytilasta. Heidän mukaansa ekomatkailu on kasvanut 1990-luvun alkupuolelta lähtien 20–34 % vuodessa. Vuonna 2004 ekomatkailu kasvoi kolme kertaa nopeammin kuin maailman matkailuteollisuus kokonaisuudessaan. Sun & Sand -rantalomamatkailun kasvun ennakoidaan tasaantuneen ja elämys-, eko-, luonto-, perinne-, kulttuuri- ja pehmeän seikkailumatkailun sekä maaseutumatkailun oletetaan kasvavan nopeimmin seuraavien vuosikymmenten aikana. YK:n ympäristöohjelma (UNEP) tähdentää, että suurin osa matkailun laajenemisesta tapahtuu eri puolilla maailmaa alueilla, jotka ovat jääneet luonnontilaisiksi. Analyytikot ennustavat luontomatkailun jatkuvaa kasvua, ja ehdottavat markkinahyötyjen saamiseksi ajoissa tehtäviä muutoksia kohti kestävä matkailua (ks. myös Borg 1997 ja Fennell 1999).

Suomessa Valtakunnallisen matkailustrategiatyöryhmän (2006) mukaan maamme matkailun tärkeimmät luontoon liittyvät tekijät ovat pohjoinen sijainti, vuodenaikojen rytmi, vesistöt, rannikot, saaristot, tunturit ja metsät. Puhdas luonto aktiviteettimahdollisuuksineen on luonut Suomesta houkuttelevan matkailukohteen. Ulkomaalaiselle vapaa-ajanmatkailijalle luonto ja siihen liittyvät aktiviteetit ovat tärkeimmät syyt valita Suomi matkakohteeksi. Suomen luonto sellaisenaan saattaa vaikuttaa ulkomaalaisten valintapäätökseen jopa muita vetovoimatekijöitä enemmän (Tyrväinen & Koivula 2005).

Luontomatkailun tulevaisuuden ennakoimisessa on syytä ottaa huomioon toimintaympäristön muutoksista aiheutuvat riskit. Tärkeimmät niistä liittyvät maailmantalouden kehitykseen ja ilmastomuutokseen. Maailmantalouden kasvun kääntyminen laskuksi vähentää aina erityisesti kaukomatkailua, ja ilmaston lämpeneminen aiheuttaa muutoksia ennen kaikkea talvimatkailussa. Lapin kilpailuasema talvimatkailussa saattaa parantua suhteessa Keski-Eurooppaan. Toisaalta epävarmuustekijät lisääntyvät ja ennustettavuus vaikeutuu. Lapissa lumen tulo on siirtynyt myöhäisemmäksi ja joulunaika voi olla lumeton.

1.3 Kestävän luontomatkailun määritelmä

Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa kestävä luontomatkailu tarkoittaa luonnon käyttöä retkeilyyn, virkistytymiseen ja yritystoimintaan niin, että se samalla ylläpitää ja edistää kansallispuiston luonnon ja maiseman suojelua sekä vaalii sitä yleisön suosimana luonnonnähtävyytenä. Kansallispuistossa vierailaan luonnon ehdoilla paikallisia perinteitä ja kulttuureja kunnioittaen. Samalla luontomatkailun tavoitteena on pyrkimys kansalaisten hyvinvoinnin turvaamiseen ja lisäämiseen.

1.4 Luontomatkailusuunnitelman tarve ja laadinta

Luontomatkailusuunnitelma on osa Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Metsähallitus 2008) määriteltyä toimenpidesuunnittelua, ja siinä linjataan kansallispuistoon suuntautuvan yritystoiminnan muotoja ja mahdollisuuksia. Suunnitelman tavoitteena on saavuttaa yhteistyöyrittäjien, sidosryhmien ja yleisön hyväksymät periaatteet sekä käytännön ohjeet vastuulliseen ja kestäväan kansallispuiston käyttöön.

Luontomatkailua pidetään yhtenä harvoista keinoista säilyttää syrjäisiä maaseudun alueita elinvoimaisina. Valtionneuvoston ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi (VILMAT) valmistui vuonna 2002 (Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistyöryhmä 2002). Sen tavoitteena on kaksinkertaistaa luonnon virkistyskäyttöön ja luontomatkailuun perustuvat työpaikat vuoteen 2010 mennessä. Toimenpiteinä ovat mm. valtion alueiden käytön kehittäminen ja luonnonsuojelualueiden palveluiden parantaminen. Metsähallituksessa otettiin käyttöön kestävä luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla vuonna 2004 (Metsähallitus 2004). Luonnonsuojelualueilla toimivilta yrityksiltä edellytetään sitoutumista näihin periaatteisiin. Metsähallitus ja yhteistyöyrittäjä sitoutuvat sopimuksella, joka asettaa velvoitteita niin yrittäjälle kuin Metsähallitukselle. Periaatteet koskevat myös tavallisia kävijöitä ja sidosryhmiä. Luontomatkailun kestävyuden periaatteiden toteutumista seurataan kestävä luontomatkailun mittareilla.

Pallas–Yllästunturin alue on yksi sekä Lapin matkailustrategian (Lapin liitto 2007) että Metsähallituksen luontomatkailun kehittämisen painopistealueista. Luontomatkailun kehittäminen kansallispuistoissa ja muilla suojelualueilla edellyttää aina, että käytöstä huolimatta alueen suojelulliset arvot pystytään säilyttämään. Luontomatkailusuunnitelmissa määritellään se, minkälaisista luontomatkailua tietyllä suojelualueella voidaan toteuttaa suojeluarvojen sallimissa rajoissa.

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailun tavoitteita tukevat vahvasti Tunturi-Lapin alueen matkailustrategiat: Enontekiö-Kilpisjärvi vuoteen 2010 (Enontekiön matkailun kehitysverkko -projekti 2004), Levi 3 vuoteen 2020 (Suunnittelukeskus Oy 2004), Muonio vuoteen 2015 (Suunnittelukeskus Oy 2006) ja Ylläs II vuoteen 2020 (NordicMarketing 2007).

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelmassa on hyödynnetty alueella tehtyjä selvityksiä luonnosta, luonnon käytöstä, kävijöistä, matkailusta, yrityksistä ja toiminnan vaikutuksista. Hyvän pohjan antoi Johanna Koivumaan (2008) pro gradu -työ Pallas–Yllästunturin kansallispuiston ja matkailuyrittäjien vuorovaikutuksesta sekä Metsähallituksen maaston kulumis-

tutkimukset (mm. Norokorpi & Sulkava 2007) ja kävijäseurannat (mm. Sulkava ym. 2004). Luontomatkailusuunnitelma on laadittu yhtä aikaa kansallispuiston reitistösuunnitelman kanssa.

Suunnitelma on laadittu osallistavana suunnitteluna yhteistyössä alueen yrittäjien ja muiden toimijoiden kanssa. Avoimiin yleisötilaisuuksiin on osallistunut noin 40 asiasta kiinnostunutta henkilöä, yhteistyökumppania ja lehdistön edustajaa. Suunnitelmatyön avuksi koottiin ohjausryhmä, joka kokoontui viisi kertaa. Ohjausryhmässä olivat edustajat Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kunnista, Kyrön, Muonion ja Näkkälän paliskunnista sekä Suomen Porosaamelaiset ry:stä, Lapin ympäristökeskuksesta, Kyrönperän Ladut ry:stä, Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin luonnonsuojelupiiristä, Ylläksen Matkailuyhdistyksestä sekä Metsähallituksesta. Suunnittelutyöhön kuului myös yrityskäyntejä sekä tapaamisia alueen paliskuntien ja Ylläksen Matkailuyhdistyksen kanssa. Maastopyöräilykysymyksiä pohtimaan perustettiin oma maastopyöräilytyöryhmä. Lisäksi perustettiin työryhmä pohtimaan mittareita hyväksyttävän muutoksen rajoille. Suunnitelman hyväksyi Metsähallituksen Lapin luontopalveluiden aluejohtaja Jyrki Tolonen 2.6.2010. Luontomatkailusuunnitelma päivitetään viiden vuoden välein.

2 Aluerajaus ja suunnitelman tavoitteet

2.1 Suunnittelualue

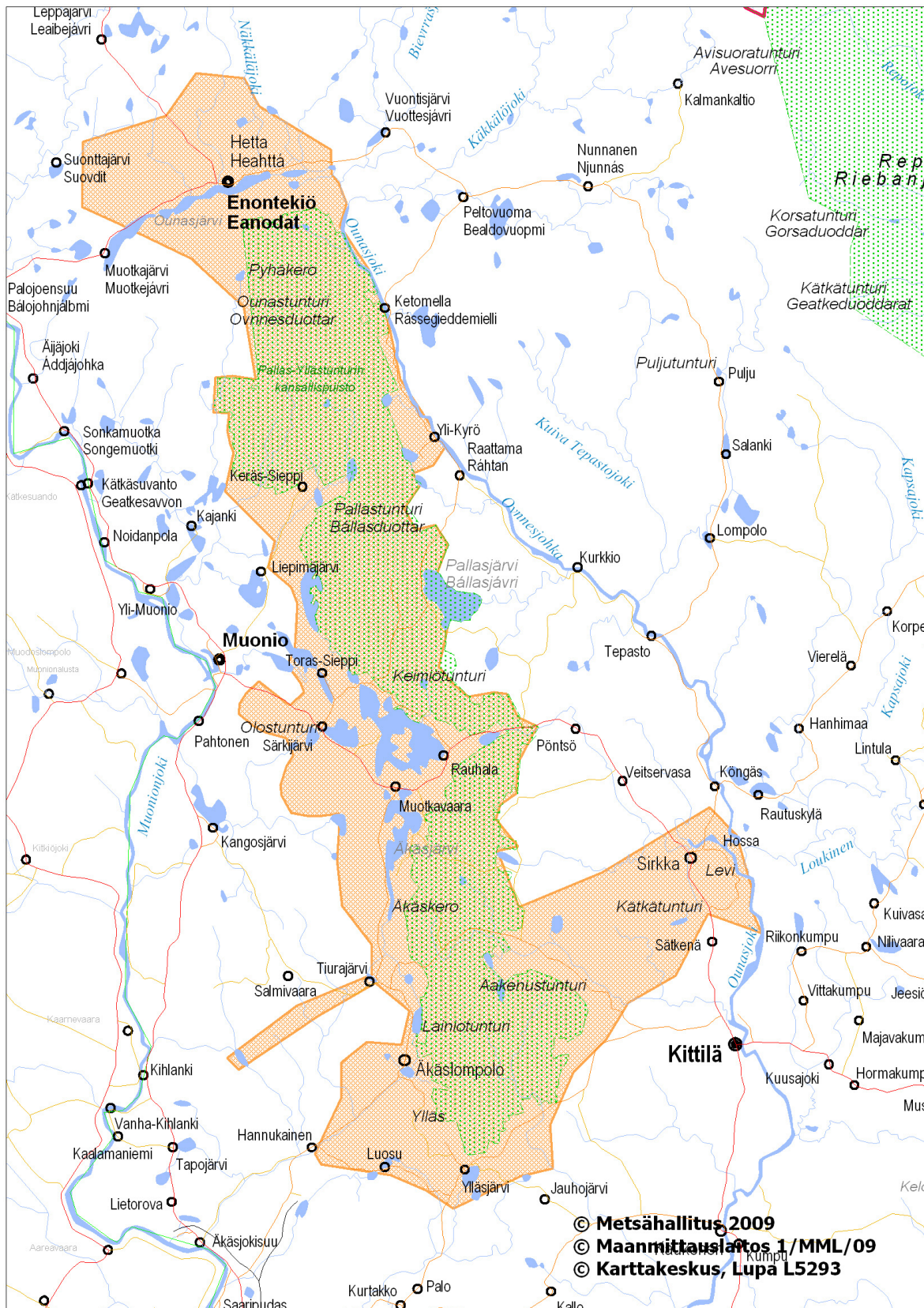
Tunturi-Lapin seutukunnan eli Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntien Metsähallituksen luontomatkailun kehittämisen painopisteen alueiksi on määritetty Ylläs–Pallas–Hetta-alue sekä Kilpisjärvi–Kalottireitti. Tämä luontomatkailusuunnitelma kattaa Ylläs–Pallas–Hetta-alueella sijaitsevan 1020 km²:n laajuisen Pallas–Yllästunturin kansallispuiston (kuva 1). Suunnittelualan läheisyydessä ovat laajat Metsähallituksen metsätalouden hallinnoimat talousmetsät ja erämaiset alueet, joita myös hyödynnetään luontomatkailussa. Tämä Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma toteutettiin Pallas–Ylläs matkailurinki vaihe II -hankkeessa, jonka pi-lottialueena on Ylläs–Kolari eli koko Kolarin kunta ja erityisesti Yllästunturin matkailualue.

Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa sijaitsevat Tunturi-Lapin alueen tunnetuimmat luonto- ja nähtävyyshäiköt, kuten Ounas-, Pallas- ja Yllästunturit. Kansallispuiston ulkopuolella on lisäksi lukuisia tunnettuja luonnonmuistomerkkejä ja -nähtävyyksiä. Lähes kaikissa Tunturi-Lapin alueen kylissä on majoitus- ja muita matkailupalveluita, joista muodostuu koko seutukunnan kattava erityinen kylä- ja luontomatkailukokonaisuus. Matkailukokonaisuuden ytiminä ovat aktiiviurheilu- ja tapahtumakeskukset, joista löytyy tekemistä ympäri vuoden ja vuorokauden.

2.2 Suunnitelman tavoitteet

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston suojelun ja hoidon tavoite on Länsi-Lapin edustavimman tunturijakson, boreaalisten luonnonmetsien, aapasoiden ja vesistöjen luontotyyppien ja lajiston suojelu ja säilyttäminen mahdollisimman luonnontilaisina. Kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma tukee osaltaan tämän perustavoitteen saavuttamista. Luontomatkailusuunnitelman päätavoitteena on varmistaa kestävä luontomatkailun periaatteiden toteutuminen Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa. Tämä edistää myös seutukunnan kestävä luontomatkailua ja vaikuttaa myönteisesti paikallistalouteen ja työllisyyteen.

Päämääriin päästään hyvällä yhteistyöllä yrittäjien ja muiden sidosryhmien kanssa. Yhteisenä tavoitteena tulisi olla luontomatkailun aseman ja arvostuksen vahvistaminen Tunturi-Lapissa. Luontomatkailun mahdollisuuksista ja tarjonnasta viestimisen tulee pohjautua yhteisiin valintoihin ja markkinoinnin tulee olla laadukasta.

Kuva 1. Suunnittelualueen sijainti. Matkailun painopistealue on merkitty ruskealla ja kansallispuisto vihreällä.
 © Metsähallitus 2010, © Maanmittauslaitos 1/MML/10, © Karttokeskus, Lupa L5293.

2.3 Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet

Metsähallitus (2010) on laatinut kaikkia luonnonsuojelualueita koskevat hoidon ja käytön periaatteet. Niiden mukaan suojelualueiden tarjoamien virkistyskäyttömahdollisuuksien tulee olla kaikkien kävijöiden saatavilla. Kaikilla alueilla ei tarjota kaikkia palveluja, ja osa niistä voi olla maksullisia. Metsähallituksen suojelualueita hoitava Luontopalvelut-konserniyksikkö rakentaa suojelualueille liikkumista helpottavia ja luonnon kulumista vähentäviä rakenteita sekä tarjoaa opastusta, joka lisää alueen luonnon ja kulttuuriperinnön tuntemusta sekä niiden suojelun ymmärrystä ja ohjaa kävijöiden kulkemista. Valtion maiden maksullisista palveluista säädetään maksuperusteissa ja ministeriöiden antamissa maksuasetuksissa. Jotta palvelut olisivat kaikkien saatavilla, tulee niiden mahdollisuuksien mukaan olla myös esteettömiä.

Kansallispuistoissa jokamiehen oikeuksia, kuten liikkumista ja leiriytymistä, on rajoitettu kansallispuiston perustamislaitilla ja järjestyssäännöllä. Puistojen hoito- ja käyttösuunnitelmissa alueen vyöhykejaolla ohjataan alueen käyttöä ja hoitoa. Vyöhykejaon tavoitteena on turvata luonnontilaisuuden säilyminen ja eri käyttömuotojen yhteensovittaminen siten, että toiminnasta aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa luontoarvoille.

Luontomatkailu on monilla suojelualueilla tärkeä käyttömuoto. Se edistää paikallistaloutta ja työllisyyttä ja vaikuttaa sitä kautta myönteisesti asenteisiin luonnonsuojelua kohtaan. Metsähallitus edistää luontomatkailua siihen soveltuvilla suojelualueilla ja tavoitteena on tarjota alan yrityksille toiminnan harjoittamiseen mahdollisuuksia suojelutavoitteita ja muita perustamistavoitteita vaarantamatta. Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueille sopivat sellaiset kaupalliset palvelut, jotka eivät edellytä merkittävää rakentamista eivätkä muuta alueen luonnontilaa tai aiheuta häiriötä suojelualueen muille kävijöille.

2.4 Luontomatkailua koskevat säädökset

Kansallispuistojen perustamista ja käyttöä ohjataan mm. luonnonsuojelulaitilla (20.12.1996/1096). Kansallispuistoissa pyritään sekä luonnon suojeluun että tarjoamaan kansalaisille mahdollisuuksia luonnonkauneudesta nauttimiseen ja luonnonelämysten kokemiseen. Tähän pyrkii myös 1.2.2005 voimaan astunut laki Pallas–Yllästunturin kansallispuistosta (30.12.2004/1430 ja muutos 2.6.2006/431). Uuden puiston perustamisen yhteydessä Suomen vanhin, vuonna 1938 perustettu Pallas–Ounastunturin kansallispuisto lakkautettiin. Nuori Pallas–Yllästunturin kansallispuisto suojelee entistä laajemman osan Länsi-Lapin tuntureista ja sen luonnontilaisista metsä- ja suoalueista sekä niiden eliöistä. Aluetta voidaan käyttää myös retkeilyyn, tutkimukseen ja opetukseen silloin, kun suojelu ei siitä vaarannu.

Suomen kansallispuistoja hoitaa Metsähallitus, jonka tehtävät on määritelty laissa (30.12.2004/1378) ja asetuksessa (30.12.2004/1380). Lain mukaan Metsähallituksella on yhteiskunnallisia velvoitteita, joissa biologisen monimuotoisuuden suojelun lisäksi on otettava huomioon luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset.

Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovitettava yhteen Saamelaiskäräjistä annetussa laissa (17.7.1995/974) tarkoitetulla saamelaisen kotiseutualueella siten, että saamelaisen kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan, sekä poronhoitolaissa (14.9.1990/848) tarkoitetulla poronhoitoalueella siten, että poronhoitolaissa säädettyt velvoitteet täytetään.

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoitoon ja käyttöön vaikuttavat myös kalastuslaki (16.4.1982/286), maastoliikennelaki (22.12.1995/1710), metsästyslaki (28.6.1993/615), jätelaki (3.12.1993/1072), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki (21.1.2000/45), pelastuslaki

(13.6.2003/468), järjestyslaki (27.6.2003/612), maankäyttö- ja rakennuslaki (5.2.1999/132) sekä ympäristövaikutusten arvioinnista annettu laki (8.4.2005/200).

2.5 Kestävän luontomatkailun periaatteet suojelualueilla

Metsähallitus otti vuonna käyttöön 2004 kestävän luontomatkailun periaatteet, joita sovelletaan kaikessa omassa toiminnassa sekä yhteistoiminnassa matkailuyrittäjien kanssa. Kestävän luontomatkailun tavoitteet suojelualueilla ovat:

Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua

Asiakkaalle luonto on tärkeä matkan syy vierailta alueella. Kävijöille kerrotaan luonnosta ja sen suojelusta. Matkailu ei saa häiritä luontoa, eli kaikki alueet eivät sovellu matkailukäyttöön. Matkailijaryhmät pyritään suojelualueilla liikuttaessa pitämään pieninä, ja reiteillä kuljetaan aina kun se on mahdollista. Matkailua ohjataan palveluvarustuksen sijoituksella ja ohjeilla, jotta suojelulliset ja muut arvot säilyisivät mahdollisimman hyvin. Kun rakennetaan, niin rakennetaan ympäristöön sopeutuvasti, ja säilytetään luonnonkauniit alueet rakentamattomina. Luonnon kulumista ja muita ympäristövaikutuksia seurataan, ja tarvittaessa niihin puututaan.

Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän

Toimitaan luonnon ehdoilla, ja vältetään kaikkea ympäristön kuormitusta. Tavoitteena on ympäristöä säästävä ja roskaton retkeily. Polttopuuta käytetään säästeliäästi. Päästöt veteen ja ilmaan minimoidaan ja suositaan uusiutuvia energialähteitä. Metsähallitus ja yrittäjät antavat hyvän esimerkin ympäristönsuojelusta.

Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä

Paikallinen kulttuuri otetaan huomioon tiedon ja elämismahdollisuuksien tarjonnassa. Käytetään paikalliset olot hyvin tuntevia oppaita.

Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät

Tieto alueesta löytyy helposti ja on tarjolla kiinnostavassa muodossa. Annetaan asiakkaille ja yhteistyökumppaneille mahdollisuus osallistua alueen hoitoon. Oppaat ovat hyvin koulutettuja.

Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat

Otetaan huomioon kaikki luonnossa liikkujat. Palvelut mitoitetaan kysynnän ja kohteen mukaan. Tarjotaan luonnonrauhaa, elämyksiä ja opastettuja luontoretkiä. Matkailutuotteita kehitetään yhdessä yrittäjien kanssa.

Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat

Suositaan lihasvoimin liikkumista. Huolehditaan asianmukaisesta retkeilyvarustuksesta. Tarjotaan sekä helppoja että vaativia retkikohteita. Huolehditaan siitä, että rakenteet, reitit ja ohjelmanpalvelut ovat turvallisia.

Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen

Käytetään mahdollisuuksien mukaan paikallisten yrittäjien tuotteita ja palveluja. Työllistetään mahdollisuuksien mukaan paikkakuntalaisia, vaikka myös muualta tulleet ihmiset ja ideat voivat olla voimavara kotiseudun kehittämisessä.

Viestintä ja markkinointi ovat laadukasta ja vastuullista

Asiatiedot ovat luotettavia, ja tiedotus on avointa ja vuorovaikutteista. Markkinointi ei ole ristiriidassa luonnonsuojelun kanssa.

Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä

Asiakkaiden mielipiteet ovat tärkeitä. Koulutusta järjestetään yhdessä yrittäjien kanssa. Annetaan kaikille kiinnostuneille mahdollisuus osallistua suunnitteluun. Yhteistyössä asetetaan etusijalle ne, jotka sitoutuvat näihin kestäväen luontomatkailun periaatteisiin.

3 Toimintaympäristö

3.1 Lapin matkailun strategia

Matkailun strategista suunnittelua maakuntatasolla johtaa Lapin liitto. Lapin matkailun kasvu on ollut 2000-luvulla vahvaa ja edellisessä strategiassa asetetut tavoitteet ovat pitkälti toteutuneet. Matkailukeskusvetoisuus on todettu onnistuneeksi strategiaksi. Lapin matkailustrategia (Lapin liitto 2007) on päivitetty vuonna 2007. Vuosien 2007–2010 keskeisimmät strategiset tavoitteet ovat Lapin saavutettavuuden kehittäminen sekä kansainvälisen ja ympärivuotisen matkailukysynnän kasvattaminen. Lapin matkailustrategia pohjautuu lappilaisuuteen, asiakastyytyväisyyteen, laatuun, innovatiivisuuteen, turvallisuuteen ja luonnon kunnioittamiseen. Kasvua haetaan ennen kaikkea kansainvälisiltä markkinoilta ja se vaatii keskittymistä erityisesti myynnin ja markkinoinnin kehittämiseen. Tärkeä osa markkinointia on Lappi-tuotemerkin maailmanlaajuinen vahvistaminen. Strategian keskeinen periaate on matkailukeskusvetoisuus. Lapin matkailun vision mukaan Lappi on vuonna 2010 vetovoimainen, kansainvälinen ja helposti saavutettava matkailualue, jonka monipuoliset matkailupalvelut, puhdas luonto ja elämykselliset aktiviteetit tarjoavat matkailijalle lappilaista ELÄMÄNVOIMAA – kaikkina vuodenaikoina.

Matkailun strategian tavoitteita ovat:

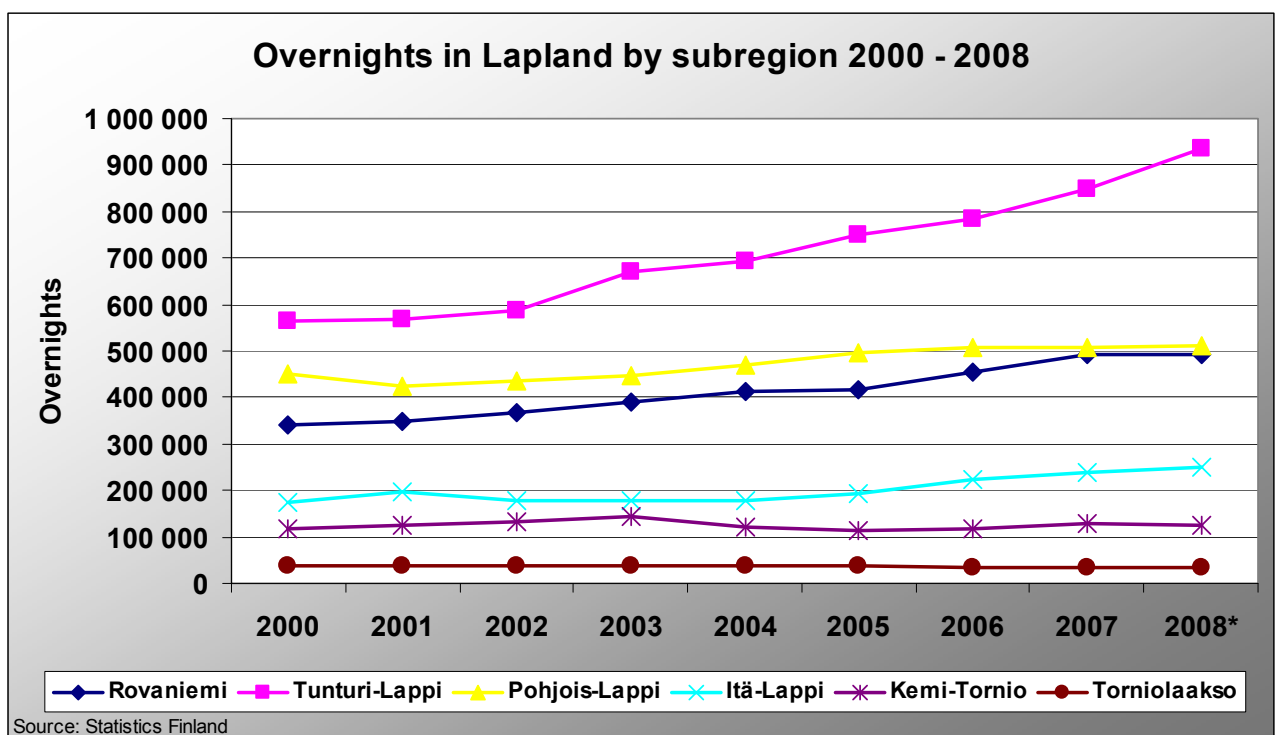
- Taloudellinen kasvu: lisää ympärivuotisia työpaikkoja Lappiin, keskusvetoinen kehittäminen ja verkostoituminen
- Toiminnan tehokkuus ja laatu: hyvä kannattavuus sekä hyvät tuotteet ja palvelut
- Saavutettavuus: kohde on helposti ja kilpailukykyisesti saavutettavissa
- Markkinointi ja myynti: Lappia markkinoidaan tehokkaasti, korkealaatuisesti ja asiakaslähtöisesti, sähköisten jakelukanavien tehokas hyödyntäminen
- Ympäristön laatu: korkeatasoinen suunnittelu, ympäristön ja maisemien huomioiminen, rakentamisessa pyritään yhtenäisten kokonaisuuksien luomiseen.

3.2 Tunturi-Lapin matkailun kehittyminen

Lapin maakuntasuunnitelman (Lapin liitto 2005) strategian kuntakeskuspainotteinen aluerakenne merkitsee EU:n, valtion, maakunnan ja kuntien kehittämisvoimavarojen suuntaamista vahvasti alue-, kunta- ja matkailukeskuksiin ja niiden lähialueille, jotta niistä kehittyisi työpaikkojen, palveluiden ja ympäristön laadun suhteen niin monipuolisia ja korkeatasoisia, että ne tyydyttävät kunnissa olevia tai sinne muuttoon harkitsevia kansalaisia ja yrityksiä. Vahvan kehittämispanostuksen alueita ovat Rovaniemen ja Kemijärven–Tornion aluekeskukset, Kemijärven, Sodankylän, Ivalon–Saariselän ja Kittilän–Levin kaupunkitasoiset keskukset sekä Pyhä-Luoston, Pallaksen–Ylläksen

ja Sallan–Suomun alueiden matkailukeskukset ympäristöineen. Lapin elinkeinorakenteen ja imagon kannalta tärkeät matkailukeskukset täydentävät keskusverkkoa sijaiten aluekeskusten ulkopuolisissa seutukunnissa. Maaseudun voimakkaimpiin kyliin sijoittuu maaseutuelinkeinojen työpaikkoja sekä sellaisia palveluja, joiden yksikkökoko ja väestöpohjan tarve on pieni.

Vuosille 2007–2010 tehdyssä Lapin matkailustrategiassa (Lapin liitto 2007) todetaan matkailun kasvavan vauhdikkaimmin Tunturi-Lapissa (kuva 2). Alueella rekisteröidään eniten yöpymisiä, vuonna 2006 lähes 800 000 yöpymistä. Yöpymisten määrä on kasvanut voimakkaasti vuodesta 2002 lähtien. Kasvua on tullut lähes kaikilta markkina-alueilta. Eniten on lisääntynyt brittien ja norjalaisten matkailijoiden määrä (Lapin liitto 2008, s. 20). Sesonkien välinen vaihtelu on edelleen voimakasta, vaikka sen tasoittamiseen ja palveluiden käyttöasteen nostamiseen pyritään jatkuvasti.

Kuva 2. Rekisteröidyt yöpymiset Lapissa. Lähde: Lapin liitto 2008.

Enontekiö

Enontekiön matkailun kehitysverkko -projektissa on laadittu vuonna 2004 suunnitelma Enontekiö–Kilpisjärvi, Matkailustrategia 2004–2010 ja matkailuyhteistyön toimintamalli, jota on päivitetty 1.2.2006 (Enontekiön matkailun kehitysverkko -projekti 2004). Suunnitelman mukaan tulevaisuuden asiakkaat ovat ympäristötietoisia, kulttuuriarvoja arvostavia, yksilöllisyyttä ja elämyksellisyyttä etsiviä matkailijoita. Tästä näkökulmasta Enontekiö on lähes hyödyntämätön voimavara. Enontekiö tarjoaa luontaisten ylivoimatekijöiden ansiosta ainutlaatuisen toimintaympäristön koko Lapin matkailuelinkeinolle.

Enontekiön matkailun erityispiirre on norjalaisten matkailijoiden suuri osuus. Matkailuelinkeinon perusta on kuitenkin kotimaisessa kysynnässä. Majoitusliikkeiden rekisteröidyistä yöpymisistä oli v. 2004 kotimaisia 82,5 %. Englantilaisten joulumatkailijoiden määrä on kasvanut vuosittain.

Enontekiön matkailu on luonteeltaan pääosin vapaa-ajan matkailua, vuonna 2004 91,5 %, kun se samaan aikaan oli koko Lapissa 81,7 %.

Kittilä

Levi 3 Kehittämissuunnitelman loppuraportissa (Suunnittelukeskus 2004) tulevaisuuden visio ulottuu vuoteen 2020. Raportissa todetaan, että luontoaktiviteetteja tarjoava yrittäjien ryhmä on luontopalveluista nuorin ja nopeimmin kehittyvä. Yritystoimintana tämä palvelumuoto tarjoaa matkailijoille luontoon liittyviä ohjattuja ja ohjelmallisia toimintoja tavoitteena tuottaa elämyksellisiä kokemuksia. Koska luonto on koko Suomen keskeisin vetovoimatekijä niin kotimaassa kuin ulkomailla, on näiden palveluiden kehittäminen tullut tärkeäksi osaksi koko matkailun kehittämisprosessia.

Muonio

Muonion vesi- ja tunturialueiden kehittämissuunnitelmassa (Suunnittelukeskus 2004) asetetaan alueen visio vuoteen 2015: Veturi-alue on Suomen merkittävin kansainvälinen erämatkailukohde ja keskeisen tärkeä osa suomalaista kylmäteknologian osaamiskeskittymää. Alueen luonnonläheisyys on vetovoimatekijä myös kotimaisessa matkailussa. Maisemaltaan ja luonnoltaan ainutlaatuisen alue monipuolisine reittiverkostoineen ympäröi aktiivisia, pysyvään asutukseen ja perinteeseen pohjautuvia kyliä. Veturi-alueella on nykyisestä vahvistuneita asumisen ja matkailupalveluiden keskittymiä sekä laajoja erämaisia alueita. Keskittymien ulkopuolisilla alueilla väljemmässä rakentamisessa kiinnitetään erityistä huomiota maiseman erämaisuuden säilyttämiseen. Alueella on korkeatasoinen eri liikkumismuodoille soveltuva reittiverkosto, jonka risteyspaikoissa on yhteiskäyttöiset palvelupisteet. Alueen matkailumajoituksessa on noin 10 000 vuodepaikkaa.

Kolari

Ylläs II, Kehittämissuunnitelma vuoteen 2020 on päivitetty vuonna 2007 (NordicMarketing 2007). Suunnitelmassa on kansallispuiston osalta esitetty tavoitteeksi olla Suomen aktiivisin kansallispuisto, joka toimii edelläkävijänä ja kansainvälisen tason näyteikkunana. Tämä edellyttää aktiivista asiakaslähtöistä tuotteistamista, toimivia palveluja ja näkyvyyttä.

Visio vuoteen 2020: Ylläs on kotimaan ykkönen kesällä että talvella, sekä Lapin kansainvälisin ja laadukkain matkailukeskus (NordicMarketing 2007). Majoituskapasiteettitavoite on noin 35 000 vuonna 2020 ja 50 000 vuonna 2040. Kaupallisen majoituksen kasvu on huomattava, ja se sijoittuu toiminnallisesti ja vetovoimaisesti parhaille paikoille palvelukeskittymiin. Huoneistohotelli- ja apartementos-tyyppisen majoituksen kasvu on selvä. Yksityisten lomamökkien määrä kasvaa, mutta ne eivät saa viedä tilaa keskeisillä alueilla kaupalliselta majoituskapasiteetilta ja palveluilta tai estää palveluiden saavutettavuutta.

Muonio, Kolari, Pajala

Meän Väylä (Jönsson ym. 2006) on Kolarin, Muonion ja Pajalan yhteinen toiminnallinen ja maankäytöllinen suunnitelma, joka käsittelee erityisesti yhteistyötä valtakunnanrajan yli. Suunnitelmalta ei ole virallista asemaa ja se on valmistunut v. 2006. Siinä on useita maankäyttöä ja infrastruktuuria koskevia tavoitteita. Kylien välillä kehitetään yhteistyötä rajan yli mm. palvelujen ja vapaa-ajan harrastusten järjestämisessä.

Alueen visiona on, että Meän Väylä – Älvlandet on kansainvälinen matkailukohde, jolla on ainutlaatuinen profiili ja joka tarjoaa virkistytymismahdollisuuksia ja elämyksiä ympäri vuoden (Jönsson ym. 2006). Tavoitteena on, että alueella on yhteiset lähimarkkinat palvelujen tuottamisessa, elintarvikehuollossa, tuotannossa, alihankinnoissa jne. Kehittämiskohteena on myös seudullinen matkailutieverkosto, joka yhdistää kuntakeskukset, matkailukeskukset, lentoaseman ja rautatieaseman reitillä Muodoslompolo–Muonio–Olos–Jerisjärvi–Äkäslompolo–Ylläsjärvi–Kolari–Pajala–Junosuando–Tärendö–Kangos. Joukkoliikenneyhteydet pyritään saamaan toimimaan yli rajan. Pajalan lentokenttää on laajennettu ja rautatien jatkoa suunnitellaan Ylläkselle.

4 Pallas–Yllästunturin kansallispuisto luontomatkailukohteena

4.1 Matkailualueen vetovoimatekijät

4.1.1 Luonto ja maisema

Tunturi-Lapin matkailualueen luontomatkailun tärkein nähtävyys on Pallas–Yllästunturin kansallispuisto kokonaisuudessaan. Myös puistosta kauempana sijaitseville matkailualueille luonto ja maisema ovat tärkeitä. Ne ovat mm. Levin matkailun tärkeimmät vetovoimatekijät (Suunnittelukeskus 2004). Luonto on lähellä ja helposti saavutettavissa. Luontoon perustuvat aktiviteetit tarjoavat elämyksiä eri kuntoisille ja ikäisille ihmisille. Myös Levillä majoittuvista asiakkaista moni hakeutuu päiväretkille Pallas–Yllästunturin maisemiin (Suunnittelukeskus 2004). Ylläksen matkailutoimijat ovat yhtä mieltä siitä, että nyt tarvitaan voimakasta kasvua ja investointeja (NordicMarketing 2007). Ne on kuitenkin suunniteltava erityisellä huolella niin, että perusvetovoimat luonto ja maisema säilyvät. Äkäslompolon ja Ylläsjärven kylämaisemat ovat Ylläksen erityispiirre, jota ei muissa Lapin kohteissa ole. Kylämaiseman säilyminen ja kehittäminen tulee turvata (NordicMarketing 2007).

Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa kohtaavat luonnonmaantieteellisesti Peräpohjola, Metsä-Lappi ja Tunturi-Lappi. Kansallispuiston ytimenä on lähes 100 km pitkä Ounasselänteen tunturiketju, joka ulottuu Ounastuntureilta Ylläkselle. Tunturijakso on eroosiojääne vanhoista vuorista, jotka olivat aikoinaan yli 2 000 m korkeita. Tällä alueella ovat Enontekiön Käsivarren suurtuntureiden jälkeen Suomen suurimmat suhteelliset korkeuserot. Alava ympäristö sijaitsee 200–300 m merenpinnan yläpuolella, ja tunturit kohoavat sitä 400–500 m ylemmäksi. Tunturit ovat pääosin loivia ja pyöreälakisia. Alue on monien eläin- ja kasvilajien levinneisyyden joko eteläisellä tai pohjoisella äärirajalla.

Puiston pohjoisosan muodostava Pallas–Ounastunturin alue on Lapin havumetsävyöhykkeen korkein tunturiselänte. Alueen pituus pohjois-eteläsuunnassa on noin 50 km ja siihen kuuluvat Ounas-, Ruoto-, Könkäsen-, Suas-, Pallas-, Lommel-, Sammal- ja Keimiötunturit. Näistä laajin on Ounastunturien alue. Korkein laki on Pallastuntureiden Taivaskero (809 m). Ylläs–Aakenustunturin tunturiselänteen eteläisin ja korkein laki on kansallispuiston ulkopuolelle jäävä Yllästunturi (718 m). Siitä pohjoiseen sijaitsevat Kesänki-, Lainio- ja Pyhätunturit sekä Äkäskero ja kansallispuiston kaakkoisosassa kaareva Aakenustunturi. Tuntureiden ympärille levittäytyvät metsän peittämät vaarat ja suot. Erityiseksi Pallas–Yllästunturin kansallispuiston tekevät pohjoiset luonnontilaiset metsät ja suot yhdistettynä tunturiluontoon, osittainen sijainti saamelaiden kotiseutualueella sekä vilkas matkailu- ja tutkimuskäyttö. Alueen luonto nousee entistä merkittävämmäksi, jos sitä tarkastellaan eurooppalaisesta näkökulmasta. Kansallispuiston ja koko Tunturi-Lapin seu-

tukunnan luonto-, kulttuuri- ja luontomatkailu- arvot ovat kansainvälisesti erittäin merkittäviä (Metsähallitus 2008).

Pallas–Yllästuntureiden alue on huomattu luonnontieteellisesti kiinnostavaksi jo vähintään toista sataa vuotta sitten. Linnustoa on seurattu viimeiset 150 vuotta. Systemaattisia laskentoja on tehty 1980-luvulla ja uudestaan 1998–2005. Alueella on havaittu yhteensä noin 180 lintulajia. Linnusto koostuu sekä eteläisen havumetsävyöhykkeen, Peräpohjolan ja Metsä-Lapin soiden ja metsien linnuista että tunturiylänköjen ja paljakoiden lajeista (Metsähallitus 2008).

Myös pikkunisäkäslajistoa ovat Metsäntutkimuslaitoksen tutkijat seuranneet vuosikymmeniä. Hyönteislajistosta on puolestaan tehty havaintoja jo yli 200 vuotta. Uhanalaisia, silmälläpidettäviä tai erittäin harvinaisia perhosia ja vesiperhosia on yli kaksikymmentä lajia. Kansallispuistossa on havaittu tähän mennessä runsaat 500 kovakuoriaislajia, joista uhanalaisia tai silmälläpidettäviä on vain toista kymmentä. Puiston alueella tavatuista 250 putkilokasvilajista on silmälläpidettäviä tai uhanalaisia lähes viisikymmentä lajia, eli joka viides. Niille puiston turvatut olot ovat elintärkeät.

Kansallispuiston alueelta on tehty kattava luontotyyppi-inventointi vuosina 1998–2005. EU:n luontodirektiivin suojeltavista luontotyypeistä Pallas–Yllästuntureilla esiintyy 28, joista tärkeimpiä ovat luonnonmetsät, aapasuot, puustoiset suot, tulvametsät, metsäluhdut, runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt, palsasuot ja huurresammallahteet. Kansallispuiston lahoavat puut ja kosteat puronvarret ovat ihanteellisia kasvupaikkoja monille vaarantuneille kääväkkäille ja sammalille. Kansallispuisto tarjoaa turvapaikan lähes kahdeksallekymmenelle valtakunnallisesti eriasteisesti uhanalaiselle sammallajille ja yli neljälle kymmenelle kääväksilajille.

Pitkät tieteelliset seurannat ja lajiston perusteellinen tuntemus antavat hyvän pohjan puiston käytön vaikutusten arviointiin. Monesti erikoinen luonnonnähtävyys on myös eliöstölle tärkeä, mikä asettaa kansallispuiston hoidolle ja käytölle aivan erityiset vaatimukset, jotta vahinkoa ei päästetä sattumaan. Jokaisen palvelurakenteen ja reitin rakentaminen on harkittava tarkoin paitsi käyttäjän myös puiston alkuperäisen eliöstön kannalta. Kukaan ei varmasti tahallaan halua aiheuttaa vahinkoa jo muutenkin hankalissa oloissa eläville eliöille. Tietämättömyys voi johtaa suunnittelijan harhaan, eikä palveluista haaveileva asiakas voi eliöstön vaatimuksia edes aavistaa.

4.1.2 Aktiviteetit ja ohjelmalvelut

Koko seutukunnan yhteisiä vetovoimatekijöitä ovat hyvät laskettelu- ja maastohiihtomahdollisuudet ja retkeilyreitiverkosto. Ohjelmalvelutarjontaa on erittäin runsaasti. Moottorikelkkailu-, koiravaljakko- ja poroajelu-, ratsastus-, pyöräily-, kalastus, koskenlasku, melonta- ym. mahdollisuudet ovat erinomaiset. Matkailualueilla on runsaasti hotelleja ja ravintoloita, vuokramökkejä ja kaikkea majoittumiseen tarvittavaa. Kylämatkailu kukoistaa seutukunnan kylissä, ja matkailijalla on tarjonnan keskellä suorastaan valinnan vaikeuksia. Kaikkina vuodenaikoina luonnossa retkeilyyn ja liikkumiseen liittyy kokonaisvaltainen alueella viihtyminen, jossa nautitaan levosta, rauhasta tai sosiaalisesta elämästä kunkin tarpeiden mukaan.

Tapahtumia järjestetään urheilun, musiikin, elokuvien ja muun kulttuurin teemoista. Vuoden kiertoon mahtuu Hetan Marian päivät ja porokisat, Hetan Musiikkipäivät, Enontekiön pilkkiviikko, Oloksen Ruska Rock, Muonion Lohiviikot, Ylläs Jazz Blues, Ylläs Soikoon, Äkäslompolon Ympärijuoksu, Ylläksen Oiva Juhannus, Kino Ylläs, Kurtakon Kulttuuriviikko, Jokijalan Lohensoutukilpailut, Sieppijärven Rökäsmarkkinat ja Väylän toisella puolella Pajalassa Markkinat, Römpäviikko ja Revontulifestit. Tanssikansalle on tarjontaa ympäri vuoden ja sesonkeina päivittäin lähes kaikissa isommissa ravintoloissa. Levin matkailukeskuksen kansainväliset urheilutapahtumat ja vilkas seuraelämä sekä rauhallisemmat mökkialueet tuovat asiakkaita myös lännemmäs Pallas–Yllästuntureiden maastoon.

Osana alueen palvelutarjontaa ja omana luonto-opastustoimintana Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa järjestetään luontoiltoja ja -retkiä sekä tapahtumia Äkäslompolon Kellokkaassa, Pallas-tunturin luontokeskuksessa ja Hetassa Tunturi-Lapin luontokeskuksessa.

4.1.3 Asiakkaiden motiivit ja tavoitteet

Haaga-Perho toteutti Lapin matkailualueiden kevätsezonin 2008 asiakastytyväisyysmittaukset (Haaga-Perho 2008). Mittaukset tehtiin Levillä, Ylläksellä ja Pyhä–Luostolla. Asiakastytyväisyysmittauksen tavoitteena oli saada kokonaiskuva siitä, kuinka matkailijat kokevat matkailualueet ja niiden eri palvelutuotteet. Lapin matkailijat arvioivat matkailukeskusten laatua entistä paremmaksi taantuman aikana. Toukokuussa 2009 tutkimuksen mukaan Lapin matkailukeskusten palvelut arvioitiin aikaisempaa myönteisemmin.

Tärkeimmät syyt tulla matkailukeskuksiin ovat alueen luonto ja ympäristö, ulkoilu ja aktiviteetit, maastohiihto ja rinnelajit sekä perheen yhdessäolo (Haaga-Perho 2008). Asiakkaiden tärkein tietolähde matkailukeskusten palveluista on ollut Internet, matkailualueen yhteiset verkkosivut. Toiseksi tärkeimmäksi tietolähteiksi nousivat ystävät ja tuttavat ja kolmanneksi tulivat asiakkaiden omat aikaisemmat kokemukset.

Lapin matkailukeskusten vahvuuksia ovat erinomaiset rinteet ja ladut sekä ystävällinen palvelu (Haaga-Perho 2008). Ylivoimaisesti parhaaksi palveluksi nousivat matkailukeskusten hiihtoladut, jotka arvioitiin aivan erinomaisiksi (keskiarvo 4,6 asteikolla 1–5, jossa 1 = erittäin huono ja 5 = erittäin hyvä). Seuraavaksi parhaimmiksi arvioitiin rinteet, huoneistohotellit, alueen yleinen palveluasenne ja alueen siisteys (kaikilla ka 4,4). Verrattuna viimevuosiin, eniten asiakkaiden arviot ovat nousseet mm. hiihtoladujen osalta, alueen siisteydessä, ruokaravintoloiden palvelussa sekä huoneistohotellien ja välinevuokraamojen laadussa. Kehittämistarpeina nähtiin ympäristöasiat ja alueiden esteettömyys (Haaga-Perho 2008).

4.1.4 Asiakastytyväisyys

Asiakastytyväisyys kuvastaa odotusten ja saatujen kokemusten suhdetta. Haaga-Perhon kevään 2008 tutkimuksessa Lapin matkailukeskusten asiakkailta kysyttiin ensimmäistä kertaa alueen ja yritysten ympäristöasioiden hoidosta (Haaga-Perho 2008). 85 %:n mielestä ympäristöasiat vastasivat odotuksia. Eli 15 % oli sitä mieltä, että ympäristöasioissa oli parantamisen varaa, erityisesti kritisoitiin kierrätyksen puutetta.

Matkailukeskusten asiakkailta kysyttiin myös turvallisuusasioiden hoitoa; 98 %:n mielestä turvallisuusasiat hoidettiin ennakko-odotusten mukaisesti. Keskusten esteettömyydessä on vielä kehittämisen tarvetta, sillä 13 % vastaajista koki, että alueella toimimisessa oli ongelmia. Suurimpina ongelmina olivat liukkaus ja liuskojen puute (Haaga-Perho 2008).

4.2 Kansallispuiston virkistys- ja matkailukäyttö

4.2.1 Perustaminen ja kehittyminen matkailualueeksi

Pallas–Yllästunturin kansallispuisto ja matkailu ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Ensimmäiset suunnitelmat alueen luonnon suojelemisesta perustuivat tutkijoiden ja matkailijoiden kautta tutuksi tulleen tunturialueen ja luonnontieteiden säilyttämiseen tuleville sukupolville. Suomen vanhimpiin kuuluva vaellusreitti Pallastuntureilta Hettaan merkittiin viitoilla jo vuonna 1934. Samoihin aikoihin järjestettiin ensimmäisiä tunturihihtokursseja Pallas- ja Ounastuntureilla Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton toimesta. Tunnettuus on jatkunut läpi vuosikymmenten ja ympäristöministeriö valitsi Pallastuntureiden alueen Suomen kansallismaisemaksi vuonna 2004.

Tunturi-Lapin vanhat metsät säilyivät valtion metsiä hallinnoivien Metsähallituksen ja Metsäntutkimuslaitoksen kauaskatseisten metsänhoitajien ja luonnontieteilijöiden ansiosta. Tunturialueen metsiä on kuulunut Valtioneuvoston lailla suojelemaan suojametsäalueisiin jo vuodesta 1922. Pallas–Ounastunturin kansallispuisto perustettiin vuonna 1938, ja vuonna 1955 perustettiin Äkäsjoen tunturialueen erikoismetsä. Ylläs–Pallas-luonnonhoitometsä muodostettiin vuonna 1970 ja vuonna 1996 alue liitettiin vanhojen metsien suojeluohjelmaan. Pallas–Yllästunturin kansallispuisto perustettiin vuonna 2005.

Luonnotaan, olosuhteitaan ja palveluiltaan paremmin luontomatkailuun soveltuvaa kohdetta on Suomesta vaikea löytää. Tunturi-Lapin seutukunnalla ovat kaikki mahdollisuudet olemassa. Seudun sydämessä on kansallispuisto luomassa vaikuttavuutta, pysyvyyttä ja uskottavuutta sekä tuomassa konkreettisia palveluita, elämyksiä ja markkinointihyötyjä. Kansallispuiston rajoilla ja läheisyydessä on puolestaan helposti tavoitettavissa hyvät yrittäjäverkot palveluineen.

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailun nykytilaa kuvaa alueen edellisten hoito- ja käyttösuunnitelmien toteutuminen. Pallas–Ounastunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma oli laadittu vuosille 1998–2017 (Metsäntutkimuslaitos 1998) ja Ylläs–Aakenustunturin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma vuosille 2002–2012 (Metsähallitus 2002).

4.2.2 Käyntimäärät

Kävijätutkimusten (Erkkonen 1999, Sulkava ym. 2004) mukaan Pallas–Ounastuntureiden alueen retkeilijät ovat kävijämäärien kasvusta huolimatta löytäneet kaipaamaansa luonnon rauhaa ja hiljaisuutta. Vuoden 2004 kävijälaskentojen perusteella koko puiston vuotuisten käyntikertojen määrä oli noin 300 000, joista Pallas–Ounastuntureiden alueelle kohdistui noin 125 000. Kävijämäärätavoitteeksi oli vanhassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Metsäntutkimuslaitos 1998) asetettu 100 000. Samaan aikaan Pallastunturin luontokeskuksen asiakasmäärä oli 20 vuodessa nelinkertaistunut ja Hetta–Pallas-reitin vaeltajien määrä kaksinkertaistunut. Asiakaskontaktien määrät vuosina 2005–2009 on esitetty taulukossa 1.

Vuonna 2000 toteutettiin Ylläs–Aakenustunturin alueella (Tanninen & Taskinen 2000) ja vuonna 2003 Pallas–Ounastunturin alueella (Sulkava ym. 2004) kävijätutkimukset, joiden mukaan retkeilijät oli pääosin onnistuttu kanavoimaan virkistysvyöhykkeen reiteille ja palvelukohteisiin. Siitä huolimatta käyttö näkyy erityisesti kansallispuiston pohjoisosien avoimilla paljakoilla, koska reitit leviävät tunturikankailla ja näkyvät kauas. Laskentojen mukaan 8 % retkeilijöistä kulkee tunturikankailla reittien ulkopuolella. Myös autio- ja varaustupien ympäristöt kuormittuvat sesonkiaikoina huomattavasti.

Taulukko 1. Asiakaskontaktien määrät vuosina 2005–2009. Lähde: Metsähallituksen asiakasseurantajärjestelmä ASTA.

	2005	2006	2007	2008	2009
Pallas–Yllästunturin kansallispuisto	300 000	310 000	312 000	329 500	419 000
Luontokeskus Kellokas	59 000	64 200	52 200	59 400	69 000
Pallastunturin luontokeskus	41 800	37 000	40 300	39 900	39 900
Tunturi-Lapin luontokeskus	22 500	22 000	25 000	24 300	26 200
Kansallispuiston luontoon.fi -etusivu, suomi	22 479	28 707	31 967	36 906	26 265
Varaustupayöpyymiset	2 063	2 927	3 497	3 648	3 561

4.2.3 Kansallispuiston kävijät

Kansallispuiston ja Tunturi-Lapin seutukunnan kävijöiden ominaisuuksia, mieltymyksiä, loman käytön tapoja, aktiviteetteja ja suhdetta kansallispuistoon on selvitetty mm. Pallas–Ounastunturin kävijätutkimuksessa 2003 (Sulkava ym. 2004), Ylläs–Aakenuksen kävijätutkimuksessa 2000 (Tanninen & Taskinen 2000), kansallispuiston jatkuviissa kävijäseurannoissa (Metsähallituksen asiakasseurantajärjestelmä ASTA) sekä Haaga-Perhon kävijätutkimuksessa v. 2008 (Haaga-Perho 2008). Haaga-Perhon vuonna 2008 teettämien asiakastytyväisyysmittausten (Haaga-Perho 2008) mukaan Ylläksen matkailukeskuksen asiakkaita 37 % vieraili Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa. Tärkeänä vetovoimatekijänä Pallas–Yllästunturin kansallispuisto ja sen luonto, palvelut ja harrastusmahdollisuudet on ollut 23 %:lle matkailukeskuksen asiakkaita (Haaga-Perho 2008). Matkailualueen asiakkaita valtaosa vierailee kansallispuistossa, vaikka monesti tietämättään. Ylläksen alueen hiihtoladut risteilevät kansallispuistossa, vaikka sitä ei helposti huomaa, koska puiston rajat ovat vielä monin paikoin merkitsemättä. Koko puiston alueelta toteutetaan yhtenäinen kävijätutkimus vuonna 2010.

Pallas–Yllästunturin kansallispuisto on sekä päiväretkikohde että vaellusretkikohde. Molemmissa liikutaan pitkin merkittyjä reittejä ja tukeudutaan palvelurakenteisiin. Alueen palvelurakenteista huomattava osa on kansallispuiston alueella. Talvella hiihto ja kesällä patikointi ovat tärkeimmät aktiviteetit, joihin liittyy maisemien ja luonnon tarkkailua. Vaellusreiteistä suosituin on Hetta–Pallas-reitti. Kansallispuiston autio-, päivä- ja varaustuvat ovat kovassa käytössä.

Pallas–Ounastunturin alue

Tämän luvun tiedot perustuvat kahteen alueella tehtyyn kävijätutkimukseen Erkkonen (1999) ja Sulkava ym. (2004).

Pallas–Ounastunturin kansallispuistossa kesällä 2003 käyneiden matkailijoiden keski-ikä oli 45 vuotta. Talvella keski-ikä oli 51 vuotta. Kesällä suurin kävijäryhmä oli 45–54-vuotiaat ja talvella 55–64-vuotiaat. Vierailijoista vain hyvin harvat ovat piipahtaneet alueella sattumalta (talvella 3 % ja kesällä 5 %). Kesällä kävijöistä n. 40 % oli alueella ensikertaa ja neljännes päiväkävijöitä. Talvella ensikertalaisia oli vain 12 % ja päiväkävijöitä 40 %.

Kesällä kävijät harrastivat yleisimmin kävelyä, luonnontarkkailua, retkeilyä ja valokuvausta. Talvella ylivoimaisesti tärkein harrastus oli maastohiihto. Muita suosittuja harrastuksia olivat päiväretket ja luonnon tarkkailu. Pallas–Ounastunturin kävijät kokevat tärkeäksi motiiviksi alueella vierailemiseen luonnon kokemisen, rentoutumisen, maisemat, olemisen poissa melusta ja saasteesta, henkisen hyvinvoinnin sekä kunnon ylläpitämisen. Talvella maiseman vaihtelevuus oli arvostetuin asia puistossa, kesällä myös luonnontilaiset tai erämaiset alueet ja virkistysympäristön

viihtyvyys. Alueen kävijöitä häirinneet tekijät olivat hieman muuttuneet vuodesta 1998 vuoteen 2003. Maaston kuluneisuuden ja liiallisen kävijämäärän arvioitiin häiritsevän enemmän vuonna 2003 ja vastaavasti maaston roskaantuneisuuden ja luonnonympäristön käsittelyn vähemmän kuin 1998. Pallas–Ounastunturin alueen kaikista odotuksista, mielipiteistä ja häiritsevistä tekijöistä laskettu kävijätyytyväisyysindeksi oli vuonna 2003 4,32 asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoittaa erittäin vähän tyytyväinen ja 5 erittäin paljon tyytyväinen.

Kesällä Pallas–Ounastunturin alueen kävijöistä 56 % tuli puistoon Pallastunturin luontokeskuksen ja hotellin ympäristöstä (Sulkava ym. 2004). Tunturihotelli Vuontispirtiltä tulijoita oli 14 %, Hetasta Pyhäkerolle 7 % ja Hotelli Jerikseltä 5,5 %. Talvella reittejä kulki yhteensä 43,5 % kaikista kävijöistä. Heistä 36 % tuli puistoon Pallastunturin luontokeskuksen ja hotellin ympäristöstä. Tunturihotelli Vuontispirtiltä tulijoita oli 9 %, Hetasta Pyhäkerolle 14 % ja Hotelli Jerikseltä 15 %.

Ylläs–Aakenustunturin alue

Ylläksen-Aakenuksen alueen kävijätutkimuksessa (Tanninen & Taskinen 2000) kokonaiskävijärakenne oli miesvoittoinen vuonna 2000. Kävijöiden keski-ikä oli 48 vuotta ja suurin kävijäryhmä oli 45–54-vuotiaat. Talvella maastohiihto ja laskettelu olivat suosituimmat harrastukset Ylläksen–Aakenuksen alueella. Kesällä harrastettiin etenkin retkeilyä, kävelyä, lenkkeilyä ja luonnon tarkkailua. Alkukesän mieskävijöistä 19 % ilmoitti kalastuksen tärkeimmäksi harrastukseksi. Ryhmämatkalaisilla oli selviä eroja aktiviteettien tärkeysjärjestyksessä miesten ja naisten välillä. Naiset pitivät tärkeimpinä harrastuksinaan kävelyä, lenkkeilyä ja Kellokkaassa käyntiä. Miehet taas suosivat enemmän etenkin maastohiihtoa ja laskettelua.

Suosituimmat vierailukohteet Ylläksen–Aakenuksen alueella olivat Yllästunturin alue, Kesänkijärven alue sekä luontokeskus Kellokkaan alue. Syyskävijät liikkuvat suuremmalla alueella kuin alkukesänkävijät, jotka keskittyivät etenkin luontokeskus Kellokkaan ja Yllästunturin alueelle. Talvikävijät keskittyivät etenkin Yllästunturin alueelle, mutta liikkuvat kaiken kaikkiaan laajemmin ja tasaisemmin Ylläksen–Aakenuksen alueella kuin kesäkävijät. Ensikertalaisia Ylläksen–Aakenuksen alueen haastatelluista kävijöistä oli 17 %. Talvella ensikertalaisten osuus vastanneista oli 12 % ja kesällä 23 %. Kesäpäiväkävijöistä 29 % ilmoitti olevansa alueella ensimmäistä kertaa ja ryhmämatkalaisista peräti 31 %.

Vuonna 2000 Ylläksen–Aakenuksen alueella kävijöitä ei suuresti häirinnyt mikään. 4 % kävijöistä ilmoitti luonnonympäristön käsittelyn melko häiritseväksi ja 2 % erittäin häiritseväksi. Samaten liiallinen kävijämäärä häiritsi 4 %:ia kävijöistä melko paljon ja 2 %:ia erittäin paljon. Kaiken kaikkiaan alhaisimman tyytyväisyyskeskiarvon eri häiriötekijöiden osalta sai luonnonympäristön käsittely (4,20 asteikolla 1–5, jossa 1 = häiritsi erittäin paljon ja 5 = häiritsi erittäin vähän), kun taas muiden kävijöiden käyttäytyminen häiritsi haastateltuja vähiten (tyytyväisyyskeskiarvo 4,46). Ylläs-Aakenuksen alueen kaikista odotuksista, mielipiteistä ja häiritsevistä tekijöistä laskettu kävijätyytyväisyysindeksi oli 4,35 asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoittaa erittäin tyytymätön ja 5 erittäin tyytyväinen.

4.2.4 Alueen yritykset

Pallas–Yllästunturin kansallispuistoa hyödyntää luontomatkaileukohteena noin sata yritystä. Johanna Koivumaa (2008) selvitti pro gradu -työssään Pallas–Yllästunturin alueen yritysten toimintaa ja suhdetta kansallispuistoon. Työn otsikko oli ”Kansallispuiston ja matkailuyrityksien vuorovaikutus – rinnakkaiselo, ristiriita vai symbioosi? Esimerkkinä Pallas–Yllästunturin kansallispuisto”. Yrityskysely kattoi 74 yritystä. Tutkimuksen perusteella Pallas–Ounastunturin alueella yritysten kansallispuiston käyttö painottuu kesään. Ylläksen–Aakenuksen alueella taas lähes puolet yritysten suojelun alueen käytöstä painottuu kevääseen ja syksyyn.

Luontokeskukset nousivat yritysten suosituimpien aktiviteettien joukkoon (Koivumaa 2008). Talvisista aktiviteeteista maastohiihto ja lumettoman ajan päiväpatikointi ovat suosittuja. Kaiken kaikkiaan aktiviteettien tarjonnan kirjo on varsin vaikuttava. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston vaikutuspiirissä harrastetaan patikointia, vaellusta, telttailua, yöpymistä autio- tai varaustuvissa, eväsretkeilyä, pyöräilyä, kalastusta, lintuharrastusta, marjastusta, sienestystä, tutustumista luontopolkuihin, melontaa, maastohiihtoa sekä reiteillä että reittien ulkopuolella, lumikenkäilyä, laskettelua, laskettelua rinteiden ulkopuolella, moottorikelkkailua, poroajelua, koiravaljakkoajelua, leiritai rippikouluja, opetusta, kahvilassa käyntiä, sauvakävelyä, luonnon tarkkailua, luontokuvausta, kasviharrastusta, suunnistusta ja uimista (Koivumaa 2008).

Pallastunturilla on kansallispuiston alueella vuokratontilla matkailuhotelli. Hotelliin liittyy 12 hehtaarin laajuinen matkailupalvelualue sekä 112 hehtaaria laskettelurinteitä, joilla on kaksi hissiä huoltorakennuksineen. Pallastunturin matkailualueen kehittämiseksi Muonion kunta aloitti vuonna 2004 hankkeen, jonka tavoitteena on laatia suunnitelma Pallaksen matkailualueen kehittämiseksi. Kansallispuiston eteläosassa on Äkäskeron juurella yksityinen maa-alue hotelleineen. Hotellin asiakkaat ovat pääosin keskieurooppalaisia. Hotelli järjestää mm. koiravaljakkosafareita ja lumikenkäilyretkiä. Toimintaa varten on tehty sopimus käytettävistä reiteistä.

Kansallispuistossa toimivat latukahvilat ovat Metsähallituksen omistuksessa. Latukahvilayrittäjillä on vuokrasopimukset, joissa he sitoutuvat noudattamaan Metsähallituksen ympäristö- ja laatu-järjestelmää. Kansallispuiston sisällä on myös muutama majoitustupa. Vuokrasopimusten lisäksi vuoden 2009 lopussa oli solmittu yhteensä 12 yhteistyösopimusta kansallispuistossa toimivien luontomatkaileijaryhtymien kanssa.

4.3 Kansallispuiston palveluvarustus

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston ja läheisen matkailualueen palveluvarustusta ylläpitää Metsähallituksen luontopalvelut luonnonsuojelualueilla ja muilla valtion mailla (taulukko 2, kuvat 3 ja 4) sekä kunnat yksityismaiden reitistöjen ja taukopaikkojen osalta.

Kesäreitistö sijoittuu osittain latupohjille silloin, kun ladut ovat kivennäismailla. Huolletut ladut soveltuvat pääsääntöisesti sekä vapaan että perinteisen tyylin hiihtoon. Kansallispuiston pohjoisosassa on erämaalatuja, joita ajetaan vain moottorikelkalla puiston muun huollon yhteydessä. Kevättalven perinteistä Lapponia-hiihtoa varten myös tuo latu ajetaan latukoneella koko matkan Hestasta Pallastunturille ja siitä Olostunturille.

Kansallispuiston alueen laduista huolehtii neljä latupoolia. Kolarin kunnan alueella Ylläksellä laduista vastaa Ylläksen matkailuyhdistys, joka kilpailuttaa urakoitsijan latuhuoltoon. Muonion alueella toimii kunnan ja yrittäjien ylläpitämä latupooli Muonion Mainiot Ladut. Pohjois-Kittilässä laduista huolehtii Kyrönperän Ladut ry ja Levin suunnasta tulevia latuja ylläpitää Levin latuhuolto. Kansallispuiston pohjoispäässä Enontekiön Hetassa laduista huolehtii Ounaksen Tunturiladut Oy.

Vuonna 2007 osa reiteistä merkittiin saksalaisen standardin "Nordic Fitness Sports Park" mukaisiksi sauvakävelyreiteiksi.

Moottorikelkkailureitit kulkevat kansallispuiston poikki vain Pahtavuoman vanhaa metsäautotietä myöten sekä moottorikelkkailu-urana lyhyeltä matkalta Puolitaipaleen metsänvartijantilan kautta puiston länsireunalla. Myös Pyhäkeron autiotuvalle ja latukahvilaan pääsee kansallispuiston rajalle vievää moottorikelkkailu-uraa. Moottorikelkkailureitit ovat Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntien alueella virallisia maastoliikennelain mukaisia reittejä, mutta Enontekiön alueella vielä epävi-

rallisia uria, joilla reittitoimitus on kesken. Käytännössä kelkkailureitistö on yhtenäinen ja sekä yrittäjien että yksityisten harrastajien käytössä.

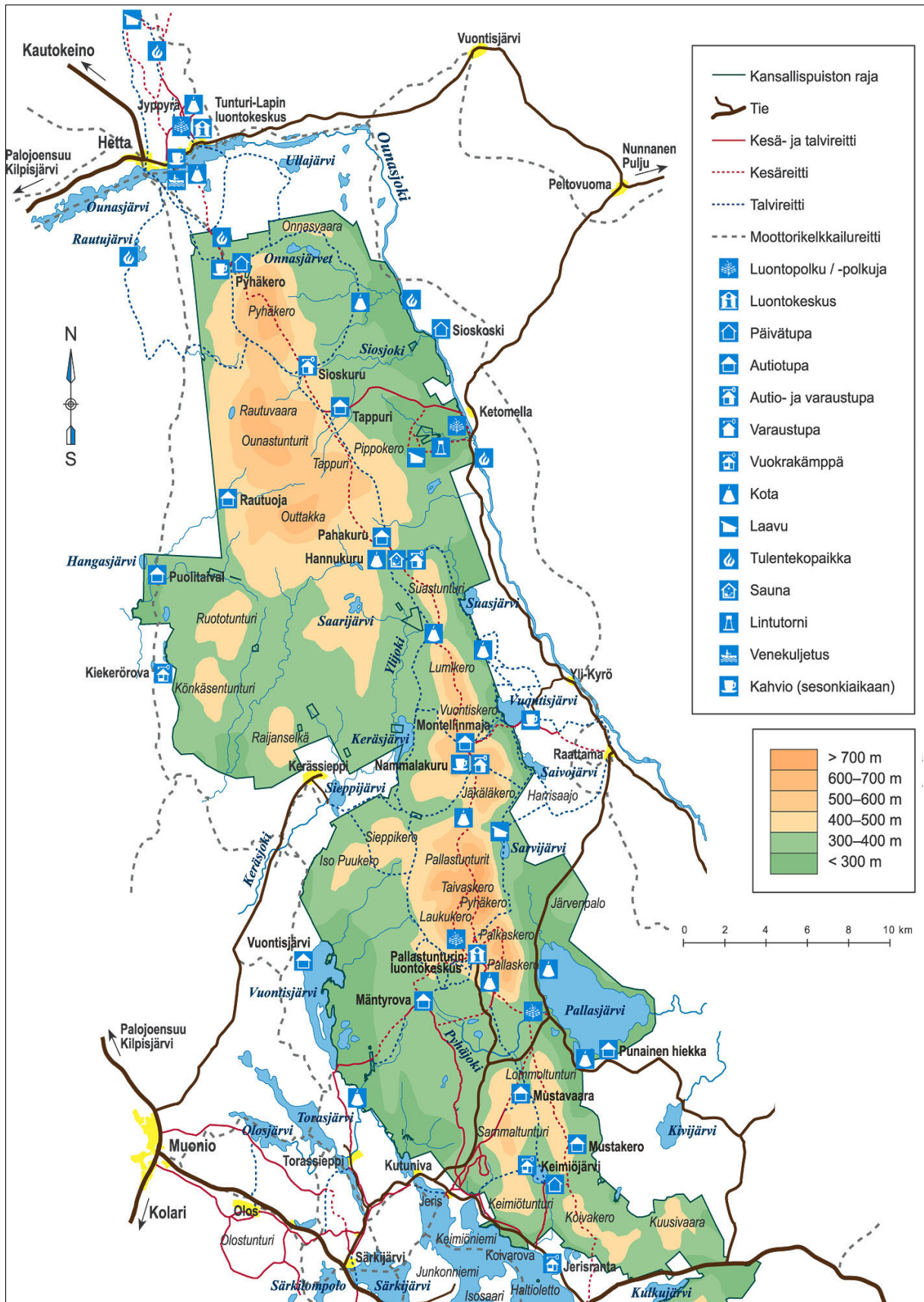
Järjestyssäännön mukaan maastopyöräily on sallittu vain sitä varten osoitetuilla reiteillä. Tavoitteena on, että erityisreittejä vaativa maastopyöräily ohjataan kansallispuiston ulkopuolelle ja perinteinen retkipyöräily sallitaan muutamalla siihen soveltuvalla vanhalla tiepohjalla. Pitkospoluille tai kivikkoisille, kosteapohjaisille tai helposti kuluville reiteille pyöräilyä ei tulla ohjaamaan. Tavoitteena on myös saada kansallispuiston rajalla olevia valmiita reitistöjä ja tiepohjia kunnostettua maastopyöräilykäyttöön. Koko Tunturi-Lapin seutukunta soveltuu loistavasti sekä maasto- että retkipyöräilyyn ja erityisesti kylästä kylään -matkailuun.

Melontaan soveltuvat vedet sijaitsevat pääsääntöisin kansallispuiston ulkopuolella. Suuret joet kuten Tornion–Muonionjoki ja Ounasjoki sekä pienemmät joet kuten Äkäs-, Ylläs-, Lainio- ja Jerisjoki tarjoavat seutukunnalla kaikenlaisia haasteita ja elämyksiä melojille. Myös kalastukseen on kansallispuistossa ja sen välittömässä läheisyydessä hyvät mahdollisuudet. Erityisen hyvät mahdollisuudet kalastukseen ovat kansallispuiston eteläosassa Kittilä–Muonio-tien eteläpuolella sekä Pallasjärvellä.

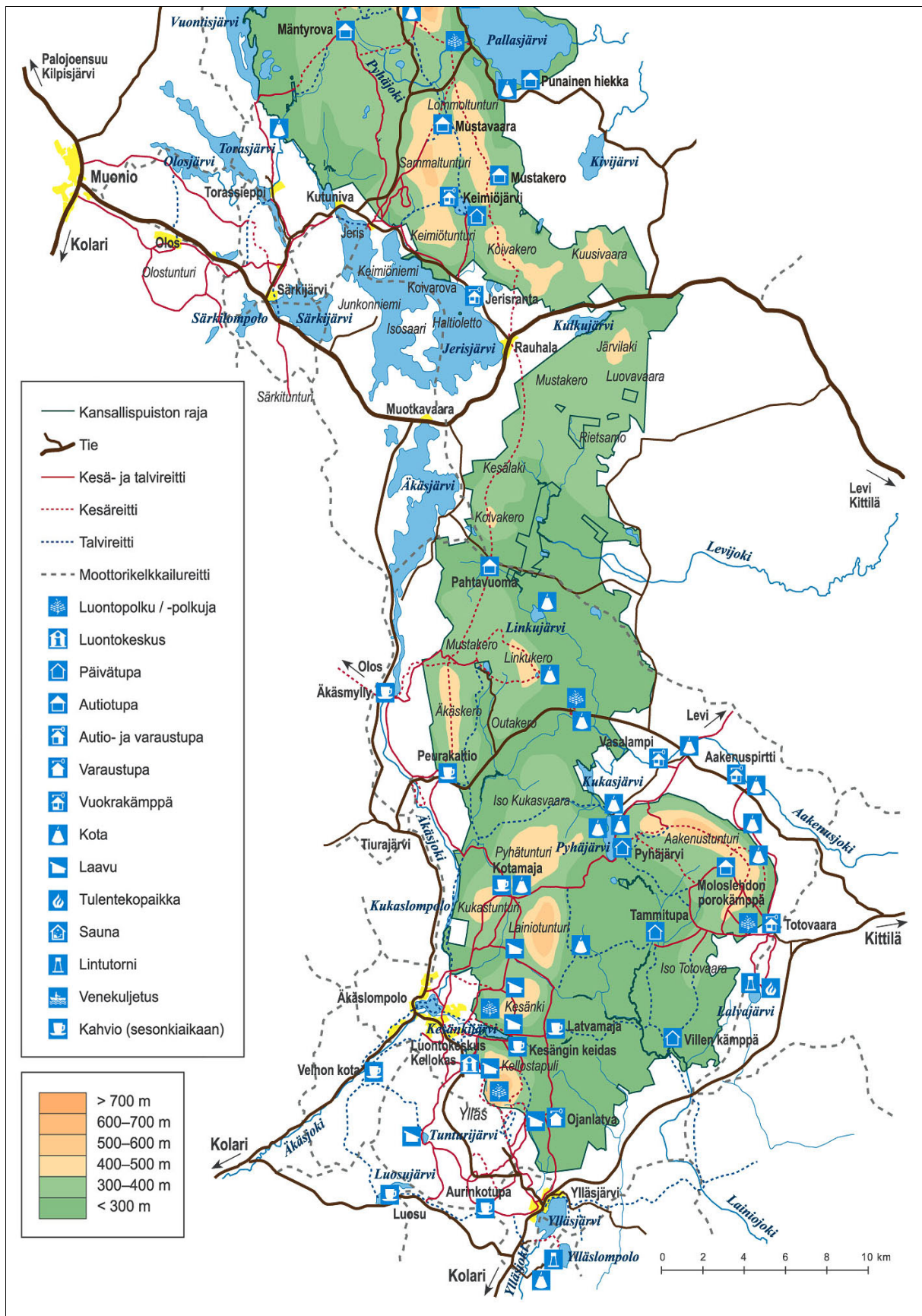
Aktiviteettien joukosta koiravaljakkokajelut ovat olleet erityisen suosittuja viimeisen vuosikymmenen aikana. Seutukunnalla on pitkälti toistakymmentä suurta koiravaljakkoyrittäjää, ja heillä on Metsähallituksen hallinnoimilla mailla toimiessaan yhteistyö- tai käyttöoikeussopimukset palveluiden ja reittien käytöstä. Ratsastuspalveluita tarjoaa myös useampi yrittäjä. Koiravaljakoiden ja ratsastuksen jokamiesharrastajille ei osoiteta erillisiä reittejä, mutta yrittäjien kanssa voidaan neuvotella tapauskohtaisesti joidenkin reittien käytöstä yhteistyösopimuksen mukaan. Kolmevuotiset sopimukset mahdollistavat toiminnan vaikutusten seurannan ja kestävyysarvioinnin. Mikäli ei-toivottuja vaikutuksia esiintyy, sopimusta ja reittien ja rakenteiden käyttöä voidaan muuttaa. Moottorikelkkojen, mönkijöiden ja maastomoottoripyörien käyttö harrastus- ja ohjelmalvelukäytössä ei ole mahdollista kansallispuiston alueella.

Taulukko 2. Palvelurakenteiden määrä Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa ja Tunturi-Lapin seudulla valtion mailla.

Rakenteet	Aluetyypeittäin				Matkailun kohdealueet	
	Suojelu- alueilla	Erämaa- alueilla	Muilla alueilla	Yhteensä	Kaikki	Pallas- Yllästunturin kp
Polttopuuhuoltokohteet (kpl)	114	28	90	232	158	84
Käymälät (kpl)	85	32	61	178	122	58
Muut jätehuoltokohteet (kpl)	13	8	5	26	22	10
Retkeilyreitit (km)	278	33	216	527	474	244
Luontopolut (km)	64	0	21	85	82	54
Hiihtoreitit ja latu-urat (km)	331	0	277	608	608	331
Moottorikelkkaurat ja -reitit (km)	176	59	303	538	509	18
Venelaiturit, kiinnityspaikat (kpl)	3	0	1	4	5	3
Opastuskatokset, taulut yms. (kpl)	300	12	278	590	542	230
Autio- ja päivätuvat (kpl)	39	30	16	85	49	23
Vuokratuvat ja -kodat (kpl)	3	1	0	4	4	3
Kodat, puolikodat ja laavut (kpl)	43	2	36	81	61	33

Kuva 3. Reitit ja palvelurakenteet Pallas–Ounastunturin alueella. © Metsähallitus 2010, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293.

Kuva 4. Reitit ja palvelurakenteet Ylläs–Aakenustunturin alueella. © Metsähallitus 2010, © Karttakeskus Oy, Lupa L5293.

Hetta–Pallas-vaellusreittiä jatkettiin Ylläkselle ja Aavasaksalle asti 1950-luvulla, mutta tuo reitti on edelleen vähäisellä käytöllä ja Kolarista etelään pääosin kadoksissa. Kansallispuiston alueen reitistöä on parannettu tehokkaasti eri hankkeissa 1990-luvun lopulta lähtien. EU:n pääosin rahoittamassa Ylläs–Aakenus Life -hankkeessa palveluita tuotettiin silloiselle vanhojen metsien suojeleukohteelle. Nykyisen kansallispuiston rakenteita on parannettu mm. valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisessa VILMAT-hankkeessa, jolla pyrittiin kehittämään valtion maiden käyttöä virkistys- ja luontomatkailussa. VILMAT-hankkeessa ja sitä tukevissa muissa hankkeissa toteutettiin palvelurakenteita yhteensä 8 miljoonalla eurolla.

Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa on merkittävä määrä paitsi reittejä myös muita luontomatkailua tukevia rakenteita ja palveluvarustusta (taulukko 2, kuvat 3 ja 4). Rakennuksista 41 % on kuntoluokituksen mukaan hyvässä tai keskinkertaisessa kunnossa ja 59 % vaatisi kunnostamista tai uudistamista. Rakennelmista (pitkospuut, opasteet yms.) 68 % on kuntoluokituksen mukaan hyvässä tai keskinkertaisessa kunnossa ja 29 % vaatisi kunnostamista tai uudistamista (taulukko 3).

Taulukko 3. Metsähallituksen rakenteiden kuntoluokka Tunturi-Lapissa ja Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa.

Koko Tunturi-Lappi									
Yht. kpl		Ei määritelty		Hyvä		Keskinkertainen		Huono	
		kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Rakennukset	151	1	1 %	80	52 %	66	44 %	4	3 %
Rakennelmat	1 849	48	3 %	1 247	67 %	450	24 %	104	6 %
Sillat	84	2	2 %	50	60 %	29	34 %	3	4 %
Pallas–Yllästunturin KP									
Yht. kpl		Ei määritelty		Hyvä		Keskinkertainen		Huono	
		kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Rakennukset	32	0	0 %	13	41 %	17	53 %	2	6 %
Rakennelmat	800	21	3 %	546	68 %	175	22 %	58	7 %
Sillat	31	1	3 %	18	59 %	11	35 %	1	3 %

4.4 Pallas–Yllästunturin kansallispuiston paikallistaloudelliset vaikutukset

4.4.1 Investoinnit

Luontomatkailun paikallistaloudellisia tulo- ja työllisyysvaikutuksia on laskettu Pallas–Yllästunturin kansallispuiston VILMAT-hankkeen ja sitä täydentävien muiden hankkeiden valmistuttua vuonna 2008. Investointien kokonaismäärä oli noin 8 miljoonaa euroa. Tutkimuksen toteutti Metsäntutkimuslaitos (Vatanen & Hyppönen 2008). Aiemmin on tutkittu Pallas–Ounastunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäyttöä ja sen paikallistaloudellisia vaikutuksia (Huhtala 2006).

Tutkimuksessa arvioitiin investointien vaikutukset rakentamisen aikana (2005–2008) Tunturi-Lapin paikallistaloudessa, Lapissa ja muualla Suomessa. Lisäksi arvioitiin investointien vaikutukset Metsähallituksen luontopalveluiden toimintaan, matkailun lisääntymiseen ja kuinka nämä edelleen vaikuttavat Tunturi-Lapin taloudessa aina vuoteen 2015 saakka.

Investointien arvioitiin tuovan rakentamisen ja näyttelyiden uusimisen myötä Tunturi-Lapin talouteen kaikkiaan 11,6 miljoonaa euroa uutta tuloa ja 98 henkilötyövuoden verran uutta työtä. Lisäksi rakentamisen arvioitiin tuoneen muualle Lappiin 5,8 miljoonaa euroa uutta tuloa ja 38 henkilötyövuotta sekä vielä muualle Suomeen 3,5 miljoonaa euroa ja 36 henkilötyövuotta.

Investointien arvioitiin lisäävän Metsähallituksen luontopalveluiden liikevaihtoa 137 000 eurolla ja työllisyyttä kolmella henkilötyövuodella. Lisäksi luontopalveluiden toiminnan kasvun kerrannaisvaikutukset luovat muille toimialoille yhden työvuoden verran lisää työllisyyttä.

Investointien oletettiin lisäävän kansallispuiston vetovoimaa ja matkailijoiden määrää. Suurimmillaan 10 % matkailijoiden määrän kasvusta Tunturi-Lapin puistoalueella arvioitiin voivan olla investointien vaikutusta. Investointien vaikutus vetovoiman muutokseen mallinnettiin kolmen vaihtoehdoisen mallin avulla. Todenmukaisimmaksi arvioidun mallin perusteella investointien laskettiin tuovan uusien matkailijoiden myötä Tunturi-Lapin talouteen 17 miljoonan euron tulonlisäyksen ja ylläpitävän työllisyyttä 188 työvuoden verran vuosina 2007–2015. Kaikkiaan noin 8 miljoonan euron investointien laskettiin tuovan Tunturi-Lapissa uutta tuloa yhteensä 32 miljoonaa euroa ja uutta työtä yhteensä 318 työvuotta vuosina 2005–2015.

Viimeisin investointi kansallispuiston reitistöjen ja palvelurakenteiden kestäväntiini ja kunnostukseen on ympäristöministeriön osoittama 600 000 euron lisärahoitus vuosille 2010–2011. Kunnostustyöt kohdennetaan erityisesti Pallastunturin ympäristöön.

4.4.2 Kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset

Kävijöiden rahankäytön ja sen paikallistaloudellisten vaikutusten arvioimisessa on hyödynnetty ns. PAAVO-sovellusta (paikallistaloudellisten vaikutusten arviointi), joka perustuu Yhdysvalloissa käytettyyn MGM2-malliin. Menetelmässä hyödynnetään alueen käyntikertatietoja, kävijöiden rahankäyttötietoja sekä rahan kiertämistä paikallistaloudessa kuvaavia kertoimia. Vaikutukset kuvaavat kävijöiden rahankäytöstä alueelle syntyviä rahavirtoja ja niihin liittyviä työpaikkoja, ei alueen kokonaisarvoa. Vuonna 2008 tulokset on arvioitu Pallas–Yllästunturin vuotuisilla käyntikerroilla (329 500) ja hyödyntämällä Pyhä–Luoston kansallispuiston kävijätutkimuksen (Hyttinen 2010) rahankäyttötietoja. Tulokset täsmentyvät edelleen vuoden 2010 aikana, jolloin Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa toteutetaan kattava kävijätutkimus.

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäytön kokonaistulovaikutus vuonna 2008 oli 11,5 miljoonaa euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutus 152 henkilötyövuotta. Nämä luvut kuvaavat kävijöiden rahankäytöstä lähialueelle syntyviä välittömiä ja välillisiä tulovaikutuksia ja niihin kytkeytyneitä työpaikkoja tutkimusvuonna. Ne eivät siis kuvaa kansallispuiston kokonaisarvoa.

Tuloksissa ei voida erottaa kansallispuiston osuutta muista lähialueen matkailullisista vetovoimatekijöistä. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston merkitys paikallistaloudellisten vaikutusten tuottajana tarkentuu, kun tuloksia tarkastellaan matkakohdepäätöksen perusteella. Niiden kävijöiden, joille Pallas–Yllästunturin kansallispuiston oli matkan ainoa tai tärkein kohde, tulovaikutukset olivat 6,8 milj. € ja työllisyysvaikutukset 90 htv. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäytön paikallistaloudellinen vaikutus on vähintään tämän suuruinen.

4.5 Matkailun kasvusta aiheutuvia haasteita

4.5.1 Matkailun sosiaaliset vaikutukset

Sosiaalisesti kestävässä matkailussa pyritään huomioimaan paikallisyhteisön ja matkailuelinkeinon tarpeet vaarantamatta luonnonympäristöä. Pyritään sosiaaliseen tasa-arvoon, paikallisten asukkaiden elinolojen kohentamiseen ja paikallisen kulttuurin säilyttämiseen. Sosiaalisen kestävyuden tavoitteeseen kuuluu myös se, että matkailijoiden alueelta hakemat elämykset toteutuvat (Hemmi 2005). Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa keskeisenä kysymyksenä on taata hyvinvoinnin edellytysten säilyminen sukupolvelta toiselle (Ympäristöministeriö 2009). Sosiaalinen kestävyys otetaan huomioon Metsähallituksen suojelualueiden kestävä luontomatkailun periaatteissa (Metsähallitus 2004).

4.5.2 Matkailun vaikutus luontoon

Luontomatkailua pidetään tällä hetkellä merkittävimpana mahdollisuutena hyödyntää luonnonsuojelualueita taloudellisesti. Hyödyntämisellä voi kuitenkin olla myös suoraan negatiivisia vaikutuksia luontoon ja kulttuuriperintökohteisiin ja ne saattavat uhata alueen suojelutavoitteita. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston käyttö on kasvanut viime vuosina huomattavasti. Valtion taloudellisen tilanteen ja valtiontalouden tuottavuusohjelman seurauksena kansallispuiston perushuolto ja matkailua tukevien rakenteiden ylläpito alkaa kuitenkin olla haasteellista. Ongelmallista on jätehuolto, koska kompostoitavat käymälät eivät toimi puiston ilmasto-oloissa ja kävijämäärillä. Kertyvän jätteen lisäksi ongelma on nykyisten suurten käyntimäärien aiheuttama kasvanut tarve huoltaa kohteita, vilkkaimmilla kohteilla jopa päivittäin. Huollon kesäaikainen mönkijäliikenne taas aiheuttaa maaston kulumista ja vaatii huoltoreittien kunnostamista.

Näiden ongelmien ratkaisemiseksi voisi alueella suosia päiväretkeilyreittejä ja pidemmällä reiteillä kylästä kylään -matkailua ja kannustaa vaeltajia ja retkeilijöitä käyttämään kansallispuiston ulkopuolisia yksityisiä palveluita majoittumiseen. Nämä ratkaisut tukisivat myös paikallista matkailun yritys toimintaa kaikissa kansallispuiston rajakylissä.

Lapin matkailukeskuksissa 2000-luvulla tehdyissä tutkimuksissa (Lapin yliopisto 2007, Törn 2007, Kangas 2009) on todettu, että asutuksen ja matkailua tukevien rakenteiden rakentaminen muuttaa rakenteen lähiympäristön kasvillisuutta. Kulutuksen ja ravinteiden lisääntyä sekä matkailijoiden mukana kulkeneiden siementen seurauksena suojelualueille saapuu uusia ympäristöön kuulumattomia kasvilajeja. Muuttuneen kasvillisuuden ja rakenteen tarjoaman suojan seurauksena muuttuu myös rakennetun ympäristön nisäkäslajisto (Heikkilä 2007).

Palvelurakenteiden sijoittaminen luonnonympäristöön muuttaa myös alueen linnustoa (Aalto 2008, Kangas 2009). Tämä johtuu häiriintymisestä ja elinympäristössä tapahtuvista muutoksista tarjolla olevan ravinnon ja suojan suhteen. Yksittäinenkin taukopaikka muuttaa ympäristön lajistoa, sitä enemmän mitä karummasta elinympäristöstä on kysymys. Tämän takia erityisesti taukopaikkojen sijainnilla ympäristöön ja toisiinsa nähden on ratkaiseva merkitys niiden vaikutukselle luontoon. Elinympäristömuutosten määrää ja ulottuvuutta tunnetaan toistaiseksi huonosti. Luonnonsuojelualueilla sijaitsevat palvelurakenteet tulee kuitenkin keskittää virkistyskäyttövyöhykkeelle ja sielläkin muutamiin valittuihin paikkoihin vaikutusten minimoimiseksi.

Metsähallitus seuraa suurten petolintujen pesintää vuosittain, ja seurannan avulla on mahdollista arvioida häirinnän vaikutusta. Tulosten perusteella Pallas–Yllästunturin alueen matkailu on vaikuttanut negatiivisesti varsinkin Ylläksen lähialueen petolintujen pesintämenestykseen (Jokimäki ym. 2007). Lintujen linjalaskennat ja pesinnän onnistumisen seuranta ovat tärkeitä indikaattoreita muutoksen arvioimiseksi. Luontomatkailun aiheuttaman häirinnän vaikutusten laajuuden tutkimus

ja seuranta vaatisi merkittävää panostamista tutkimukseen ja myös uusien menetelmien kehittämistä.

Pallastunturin matkailualueen jätevesi käsitellään vuonna 1997 valmistuneessa puhdistamossa, jonka velvoitetarkkailua hoitaa Lapin ELY-keskus. Tällä hetkellä jätevesien puhdistusteho on ympärivuotisesti keskiarvoltaan normien mukainen. Kuitenkin hiljaisina aikoina puhdistamo toimii vajaakäytöllä, jolloin puhdistusteho ei ole optimaalinen ja sesonkeina puhdistamon kapasiteetti ei riitä ja ylivuotoa esiintyy.

Ylläksellä Varkaankurunojan ja Varkaanlammen vesi on Ylläksen laskettelurinteiden sulamisvettä. Rinnealueilta sulamisvesien myötä kertyvät epäpuhtaudet ja ravinteet vaikuttavat Varkaankurun lehdon ja vesistön suojeluun. Ylläksen Kesänkijärvi on kansallispuiston rajalla oleva lähes luonnontilainen järvi, jonka veden fosforipitoisuus on kuitenkin nousussa. Tilanne vaatii tarkkailua ja vesistön ääressä olevien palveluiden käymäläratkaisujen uusimista.

4.6 Arvioita kansallispuiston luontomatkailun nykytilasta

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelman ohjausryhmä arvioi kansallispuiston nykytilaa luontomatkailu-, retkeily- ja virkistyskäytössä. Nelikenttäanalyysien perusteella Tunturi-Lapin alueella on kaikki mahdollisuudet olla ja kehittyä Suomen merkittävimmäksi ja edistyneimmäksi luontomatkailualueeksi, jonka sydämessä sijaitsee yksi Suomen hienoimmista kansallispuistoista. Nelikenttäanalyysin tulokset on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 4.

4.6.1 Vahvat kilpailuvaltit, säilytettävä

Kansallispuiston luonto on luonnonmukainen, puhdas ja vetovoimainen. Kansallispuistossa on erittäin monipuolinen ja kattava reittiverkosto luontopolkuineen, tulipaikkoineen ja tupineen. Laadukkaasti hoidetut latuverkostot kattavat lähes koko kansallispuiston. Luontokeskusten sijainti on matkailullisesti hyvä ja niitä on helppo hyödyntää matkailussa ja markkinoinnissa. Yrittäjät ja yhteisö ovat hyväksyneet kansallispuiston. Kansallispuiston koskematon luonto ja erityislaatuinen maisema ovat erityisarvoja valtakunnallisesti. Ainutlaatuiset maisemat, eläimistö ja porot, hiljaisuus, luonnon koskemattomuus ja rauha ovat myös matkailullisia arvoja. Paikalliset kulttuuripiirteet näkyvät yrittämisessä ja elinkeinoissa ja antavat matkailutoiminnalle erityisarvon, jota ei voida viedä muualle.

Tunturi-Lapin alue on maailman metropoleista kaukana, mutta helposti saavutettavissa lentäen, junalla ja linja-autolla. Matkailupalvelut ovat niin kehittyneet, että palvelut ovat hyödynnettävissä ympäri vuoden.

4.6.2 Kehitettävä, vahvistettava

Toive yhteistyön lisäämisestä kansallispuistoa ympäröivien yrittäjien ja muiden sidosryhmien kanssa nousi vahvasti esille lähes kaikissa yrityshaastatteluissa ja kokouksissa. Yhteistyökumppaneilla on selkeä tiedon tarve kansallispuistoasioista koskien sekä luontoasioita että kansallispuiston luontoa. Yhteistyössä voidaan tehostaa kansallispuiston käyttöä alueen imagomarkkinoinnissa niin kotimaisilla kuin kansainvälisillä markkinoilla. Yrittäjille on tarjottava lisää tietoa kansallispuistosta, ja yhteistyötä puiston hoidossa ja käytössä on lisättävä. Kansallispuistoa ympäröivien kylien kehittymistä on tuettava ja niitä on hyödynnettävä tehokkaasti. Matkailun suuntaaminen kylästä kylään painottuvaksi säästää myös kansallispuiston luontoa ja huollon resursseja, ja paran-

taa kylien palveluita. Kansallispuiston ulkopuolisten reittien kehittäminen eri aktiviteetteja varten on näillä alueilla, jossa on paljon valtion maita, helpompaa kuin monessa muussa paikassa.

Kansallispuistojen arvo on jatkuvasti nousussa kansainvälisillä markkinoilla. Alueen omaleimaista elinkeinoelämää ja kulttuureja voitaisiin tuoda entistä paremmin esille. Luontotietouden esille tuonti asiakkaan ja yrittäjän kannalta sopivissa muodoissa vaatii jatkuvaa kehittämistä.

Alueen loistavia ympärivuotisia mahdollisuuksia luontomatkailuun ei ole vielä täysin hyödynnetty. Kansallispuiston ja muiden suojelualueiden reitistöt ja palvelut ovat matkailijoiden käytössä ja tarjoavat perustan, jota yrittäjät voivat käyttää hyväkseen.

4.6.3 Varottava, käännettävä voitoksi

Rakenteiden rapistuminen on edessä valtion rahoituksen pienentyessä. Yhteistoiminnalla ja uusilla yhteistyöhankkeilla on mahdollista saada pidettyä rakenteiden ja palveluiden taso tavoitellussa. Kansallispuiston pääoma eli luonto itse on kyettävä suojaamaan kulumiselta. Tässäkin yhteistyö ja yhteiset ponnistukset luonnon, ihmisen ja matkailun eduksi tulevat tuottamaan hedelmää. Toimijoiden ja asiakkaiden yhteinen tavoite on jo hahmottunut ja toimet niin viestinnässä, markkinoinnissa kuin käytännön työssä ovat suuntaamassa samaan päämäärään eli säilyttämiseen ja kestävään käyttöön.

Valtion mailla on sovitettava yhteen eri elinkeinojen tarpeita, mikä muuttuu haasteelliseksi siellä, missä toiminta on joka alalla vilkasta. Hyvä yhteistyö ja neuvottelu ovat tässäkin avain menestykseen. Ruuhkautuminen suosituimmilla paikoilla on tavallaan myönteistä, mutta se on saatava kanavoitua niin, että se ei rasita pääomaa eikä asiakasta. Hyvää suunnittelua ja ympäristön huomioon ottamista vaaditaan niin suojelualueiden rakenteiden suunnittelussa kuin matkailualueen muussa rakentamisessa ja tunturimaiseman varjelemisessä. Myös tunturikeskusten lähiympäristön vihersuunnittelu palvelee erityisesti kesämatkailun kehittämisessä. Jätehuollon, lajittelun ja kaiken kestävä teknologian mukaan tuominen matkailuelinkeinoon on tulossa voimallisesti ja on linjassa myös kansallispuiston tavoitteiden kanssa.

Matkailun ja asiakkaan kannalta uhkaavia matkailuympäristöön liittyviä asioita ovat roskaantuminen, huono suunnittelu, melu, kuluminen, maanmuokkaus, vesien saastuminen, luonnonrauhan menettäminen, paikallisen omaleimaisuuden katoaminen, sovittamattomat ristiriidat elinkeinotoiminnassa, vääränlainen rakentaminen ja yhteisen näkemyksen puute.

5 Kansallispuiston luontomatkailun tavoitteet

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Metsähallitus 2008) määritellään kansallispuiston hoidon ja suojelun tason tavoitteeksi suotuisan suojelun taso. Tämä on perustana myös kansallispuiston luontomatkailukäytölle.

Luontomatkailusuunnitelman päätavoitteena on varmistaa kestävä luontomatkailun periaatteiden toteutuminen Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa. Yksityiskohtaiset tavoitteet:

- Matkailu ja virkistyskäyttö eivät vaaranna suojelualueiden eliöstön, luontotyyppien ja maiseman suojelua.
- Puistoon sopivat käyttömuodot ohjataan merkityille reiteille ja huolletuille rakenteille, muu käyttö puiston ulkopuolelle.
- Pääasiassa virkistyskäyttövyöhykkeelle sijoittuvat palvelut rakennetaan ja huolletaan niin, että reitit eivät levene, maasto ei kulu ja palvelut on mitoitettu kysynnän mukaan.
- Palveluiden hoito ja määrä ovat riittäviä suhteessa puiston kävijämääriin.
- Polttopuun kulutus on korkeintaan nykyisellä tasolla suhteessa käyntimääriin.
- Metsähallituksen luontopalvelut noudattaa toiminnassaan ympäristöjärjestelmää.
- Metsähallituksen rakenteista pääosa on kuntoluokitukseltaan hyviä.
- Ensisijaisesti kansallispuistoon tulevien kävijöiden rahankäytöstä aiheutuvat paikallistaloudelliset vaikutukset eivät laske nykytasosta.
- Kävijöitä ei häiritse maaston kuluneisuus tai roskaantuminen.
- Pallastunturin, Kellokkaan ja Tunturi-Lapin luontokeskusten näyttelyyn tutustuvien asiakkaiden sekä luontokeskusten tapahtumiin osallistuvien asiakkaiden määrä kasvaa.
- Kaikkien kolmen luontokeskuksen käyntimäärien, opastettujen ryhmien sekä tapahtumiin osallistuvien määrä kasvaa.
- Puiston kävijöistä pääosa pitää luonnon kokemista tärkeänä.
- Puiston kävijöistä merkittävä osa pitää kulttuuriperintöön tutustumista tärkeänä.
- Puiston kävijöistä pääosa pitää henkistä hyvinvointia ja rentoutumista tärkeänä.
- Asiakkaat ovat tyytyväisiä käyntiinsä puistossa.
- Puiston kävijöistä valtaosan odotukset täyttyvät harrastusmahdollisuuksien suhteen hyvin.
- Yritystutkimusten ja sopimusyrittäjien vuotuisen palautteen mukainen arvio Metsähallituksen toiminnasta on hyvä.

6 Ohjeita luontomatkailuyrittäjille

6.1 Ympäristö ja laatu Metsähallituksessa

Ympäristöjärjestelmä kattaa kaikkien Metsähallituksen tulosalueiden toiminnan. Liiketoiminnan alueita ovat metsien hoito ja puunhankinta, metsäpuiden taimien ja siementen tuottaminen, luontomatkailu sekä maakauppa, maanvuokraus, kiinteistönvälitys ja maa-aineskauppa. Luontopalvelujen hoitamia julkisia hallintotehtäviä ovat suojelualueiden hoito ja muut luonnonsuojelutehtävät, luonnon virkistyskäytön edistäminen sekä metsästy-, kalastus- ja maastoliikenneasiat.

Kun toiminnassa on mukana sopimusyrittäjiä ja heidän palveluitaan, joita myydään, välitetään tai järjestetään Metsähallituksen nimissä mukaan lukien Metsähallituksen tuotemerkit, kuten Villi Pohjola ja Laatumaa, myös yrittäjän on otettava toiminnassaan huomioon Metsähallituksen ympäristöjärjestelmä. Kun yrittäjä tekee Metsähallituksen kanssa yhteistyösopimuksen, hänen kanssaan käydään läpi yksityiskohtaisesti juuri hänen toimintaansa liittyvät ympäristöasiat. Tavoitteena on toiminnan jatkuva parantaminen. Asiakkaan antama palaute on tärkeää.

Keskeisiä ympäristöasioita matkailussa ovat jätteiden synnyn vähentäminen, jätteiden kierrätys ja se, että asiakas saadaan omatoimisesti pitämään ympäristö siistinä. Toimintaa pyritään kaikin tavoin ohjaamaan siihen suuntaan, että ympäristölle aiheutuisi mahdollisimman vähän kuormitusta.

Metsähallitus käyttää ISO 14 001 -standardiin perustuvaa ympäristö- ja laatuja järjestelmää, jonka avulla toiminnan moninaisia ympäristövaikutuksia voidaan kartoittaa ja hallita. Järjestelmän ympäristöosiolla on ollut vuodesta 1998 alkaen DNV Certification Oy:n myöntämä sertifikaatti. Laatuja järjestelmää ei ole sertifioitu. Vuosittain vahvistetaan yhteiset ympäristöpäämäärät, joiden perusteella tulosalueiden ja tytäryhtiöiden toiminta- ja taloussuunnitelmiin päätetään ympäristötavoitteet. Järjestelmän toimivuutta seurataan säännöllisesti ulkoisin ja sisäisin auditoinnein sekä palautejärjestelmän avulla.

6.2 Luontomatkailun laadunhallintajärjestelmät

Metsähallituksen kanssa yhteistyötä tekevien luontomatkailuyrittäjien käytössä olevia laadunhallintajärjestelmiä ovat Laatutonni ja Green DQN (Destination Quality Net). Laatutonni on Matkailun edistämiskeskuksen (MEK) omistama laadunhallintajärjestelmä, ja Metsähallituksen käyttämä Green DQN pohjautuu siihen. Metsähallitus ja Matkailun edistämiskeskus ovat yhdessä Haaga-Perhon kanssa kehittäneet Laatutonni-laatuohjelmasta versiota, jossa kestävän luontomatkailun periaatteet ja luonnonsuojelualueiden muut tavoitteet on sisällytetty matkailuyritysten laatuohjelmiin. Metsähallituksen osuus alueiden kehittämisessä vahvistuu etenkin niillä matkailualueilla, jotka valitsevat laatuohjelmakseen Green DQN:n. Sertifioidut oppaat sekä yritysten luontosertifikaatit tai Green DQN -sertifikaatit tuovat lisäarvoa ja imagohyötyjä alueen luontomatkailulle.

Laadunhallintajärjestelmiä on kehitetty edelleen yhteistyössä Matkailun edistämiskeskuksen, Metsähallituksen ja Haaga-Perhon kanssa.

6.3 Kansallispuiston palveluiden käyttö yritystoiminnassa

Luontokeskukset

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kolme luontokeskusta, Kellokas Äkäslompolossa, Pallastunturin luontokeskus Pallastunturilla ja Tunturi-Lapin luontokeskus Hetassa, tarjoavat alueen yrittäjille, kävijöille, koululaisille ja opiskelijoille läpileikkauksen alueen luonnosta ja kulttuurista. Luontokeskus Kellokkaan ja Tunturi-Lapin luontokeskuksen uusituissa näyttelyissä tuodaan erityisesti esille alueen erilaisia kulttuureja ja niiden kehittymistä alueen luonnonoloihin sopeutuneiksi.

Pysyvät ja vaihtuvat näyttelyt, opetusmateriaalit, filmit, luontoillat ja muut tapahtumat tuovat näkökulmia aiheeseen. Luontokeskusten tarjontaa pystytään kehittämään yrittäjien toiveiden suuntaan. Luontokeskusten kautta voidaan myös markkinoida sertifioitujen oppaiden retkiä kansallispuistoon. Luontokeskukset ovat avainasemassa luontomatkailuyrittäjien koulutuksessa ja perehdyttämisessä kansallispuiston asioihin ja arvoihin. Luontokeskusten toiminnan ympärille on myös helppoa kehittää yhteisiä tapahtumia yhdessä sidosryhmien kanssa.

Latukahvilat

Metsähallituksen omistamat latukahvilat on vuokrattu yrittäjille, jotka toimivat Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmän sekä kestävän luontomatkailun periaatteiden mukaisesti. Yrittäjät valitaan tarjouskilpailun perusteella.

Varaus- ja vuokratuvat

Varaus- ja vuokratupia on mahdollista käyttää yritystoiminnassa. Yrittäjillä ei ole etuoikeutta tupien varauksiin, joten sekä varaukset että peruutukset on hoidettava hyvissä ajoin. Varaustupia on mahdollista käyttää 1–3 vrk kerrallaan, Keimiöjärven ja Ojanlatvan vuokratupia voi vuokrata viikoksikin.

Vuokratodot

Pallastunturin vuokratoda ja Hetassa sijaitseva Sissangin vuokratoda on rakennettu erityisesti yrittäjien tarpeita varten. Kotia voivat tietysti vuokrata muutkin kuin yrittäjät. Vuokra-ajat ovat tunteista aina vuorokauteen asti.

Autiotuvat

Autiotupien käyttö yritysasiakkaiden yöpymiseen ei ole suositeltavaa, koska ne on tarkoitettu kaikille avoimiksi tuviksi. Yritystoiminta kuormittaisi muutenkin kovassa käytössä olevia tupia liikaa eikä yrittäjän asiakkaille pystyittäisi takaamaan laadukkaita ja rauhallisia elämyksiä. Autiotuvilla voi yrittäjän ryhmä kuitenkin luonnollisesti pysähtyä levähtämään. Käytöstä peritään sopimukseenmukainen maksu.

Päivätuvat

Päivätupia on mahdollista käyttää retkien pysähdyspaikkoina. Yrittäjillä ei kuitenkaan ole tuvan käyttöön etuoikeutta, ja käytöstä peritään sopimuksenmukainen maksu. Sesonkiaikoina yrittäjän kannattaa harkita tarkoin, kannattaako retkeä suunnata suosituimmille reiteille ja tuville.

Laavut, kodat ja tulipaikat

Kansallispuiston avoimessa käytössä olevat laavut ja kodat soveltuvat yritystoiminnan käyttöön sillä varauksella, että yrittäjillä ei ole niiden käyttöön etuoikeutta muihin kävijöihin nähden. Käytöstä peritään sopimuksenmukainen maksu. Yrittäjän on otettava huomioon, että sesonkiaikoina hän ei suosituimmilla reiteillä ja tulipaikoilla välttämättä pysty takaamaan rauhaa ja hyviä palveluita asiakkailleen. Kylästä kylään retkeilyn tavoitteena on ohjata kansallispuiston retkeilijät yöpymään kansallispuiston ulkopuolelle yksityisissä yrityksissä, mikä tukee paikallistaloutta ja säästää kansallispuiston luontoa sekä vähentää huoltokustannuksia. Kylästä kylään -retkeily on Pallas–Yllästunturin kansallispuiston ympäristössä osalla reiteistä melko helposti toteutettavissa, koska puisto on kapea ja aktiivisten matkailukylien ympäröimä. Näin myös asiakas on paremmin paikallisten yrittäjien palveluiden ääressä. Toimivan jätehuollon kannalta on parempi pitää asiakkaat lähellä keskuksia kuin huoltaa kansallispuiston sisällä olevia käymäläjärjestelmiä. Käymälöiden huolto on viimeisen viiden vuoden aikana noussut erityiskysymykseksi kävijämäärien kasvettua nykyisiin mittoihin. Täysin toimivaa käymäläjärjestelmää ei vielä ole löydetty. Kompostoituminen ei näissä ilmasto-oloissa ja näin suurilla kävijämäärillä onnistu, ja jatkuva huoltoajo kuluttaa puiston huoltouria ja kasvattaa kustannuksia.

Lintu- ja näköalatornit

Lintu- ja näköalatornit soveltuvat loistavasti yritysretkien käyntikohteeksi. Niiden käytöstä ei peritä erillistä maksua, jollei käyntiin liity tulipaikan ja polttopuiden käyttöä.

Hiihtoladut

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston alueella on yhteensä 331 km huollettuja latuja. Neljä alueellista latupoolia vastaa latujen huollosta myös kansallispuiston alueella. Latupoolit ovat määritelleet latujen käyttömaksut mökkiläisille sekä majoitus- ja muille yrittäjille. Latujen huoltokuluja katetaan myös latukarttojen myynnillä.

Vaellusreitit ja luontopolut

Vaellusreitit ja luontopolut ovat vapaasti kaikkien käytettävissä. Vaellusreittejä on kansallispuiston alueella 244 km ja luontopolkuja yhteensä 54 km. Luontopolkujen aiheet on mietitty niin, että niihin tutustuttuaan on asiakkaalla varsin kattava kuva kansallispuiston luonnosta, kulttuurista ja suojeluarvoista.

Melontareitit

Melontareittejä ei pääsääntöisesti ole kansallispuiston alueella, mutta melontaan hyvin soveltuvia jokia on puiston kupeella niin itä- kuin länsipuolella. Suuret joet, kuten Tornion–Muonionjoki ja Ounasjoki, ovat melojille vaativia, mutta pienemmät joet kuten Äkäš-, Jeris- ja Lainiojoki soveltuvat kokemattomammillekin.

Melontaretkiä järjestävän yrittäjän kannattaa ottaa huomioon vesilintujen pesimäajat, jotta ei veisi asiakkaita vesille pesivien lintujen ja poikasten herkimpiin aikoihin alkukesällä. Huomaamattaan ja täysin tahattomasti voi meloja aiheuttaa poikueen hajoamisen ja poikasten joutumisen petojen ruuaksi.

Moottorikelkkailu kansallispuistossa

Moottorikelkkailureitti kulkee kansallispuiston läpi itä-länsisuunnassa Pahtavuoman kohdalta ja moottorikelkkailu-urat pohjois-eteläsuunnassa Puolitaipaleen vanhan metsänvartijantilan kohdalta sekä Sioskosken lähellä puiston koilliskulmassa. Kansallispuiston rajalle pääsee pohjoisessa Pyhäkeron autiotuvalle sekä monessa kohdassa Ylläksen alueella niin Äkäslompolon kuin Ylläsjärven kylissä. Kansallispuiston alueella moottorikelkkailu on muuten kielletty.

Yrityskäyttöön tarkoitetuille paikoille tapahtuva huolto voidaan tehdä moottorikelkalla. Reitit määritellään sopimuksessa. Kansallispuiston alueella on erityisesti yrityskäyttöön tarkoitettu tuki-kohta Pallastunturilla. Latukahviloita ovat Kotamaja, Latvamaja, Kesänginkeidas, Pyhäkero ja Nammalakuru. Lisäksi tiettyjä kansallispuiston rajan läheisyydessä sijaitsevia taukopaikkoja voidaan erillisen hakemuksen perusteella käyttää yritystoiminnallisen tarjoilun järjestämisessä. Tällaisia ovat Muonion Vuontisjärven autiotupa ja kota, Enontekiön Puolitaival, Aakenuksen Pyhäjärven kota ja Tulivuoripuiston kota. Puiston välittömässä läheisyydessä on lisäksi useita yrityskäyttöön soveltuvia kohteita. Moottorikelkalla tapahtuvaan hiihtäjien huoltoajoon eli varusteiden kuljettamiseen puiston taukopaikoille voidaan tapauskohtaisesti erillisellä hakemuksella myöntää lupia, kun on kyse yleishyödyllisten yhteisöjen tapahtumista kuten hiihtokilpailuista. Lupaa ei kuitenkaan myönnetä hiihtäjien mukana kulkevalle kelkalle, vaan huollon on tapahduttava puiston ulkopuolelta huoltoreittejä myöten. Huolletun liikkumisen muodoksi on hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Metsähallitus 2008) erityisesti mainittu poroilla tapahtuva huolto, jota pyritään kehittämään.

Koiravaljakot kansallispuistossa

Koiravaljakolla liikkuminen on kansallispuistossa rajattu sopimusyrittäjien toiminnaksi. Harrastajavaljakoille ei reittejä osoiteta. Koiravaljakolla ajo on kansallispuistossa Enontekiön alueella kokonaan kiellettyä, eikä sinne tehdä uusia yrittäjäsopimuksia. Koiravaljakkotoiminnan ongelmana on maankäyttötarpeiden päällekkäisyys porotalouden kanssa sekä luonnonvaraisille eläimille aiheutunut häiriö.

Maastohiihtäjien on otettava huomioon, että hoidetuilla laduilla ei saa kuljettaa koiria. Koiraladut on merkitty erikseen, ja niitä on kyläkeskusten läheisyydessä. Erämaaladuilla yksittäisen koiran kanssa hiihtäminen on sallittua.

Ratsastus kansallispuistossa

Ratsastus on kansallispuistossa rajattu sopimusyrittäjien toiminnaksi kuten koiravaljakkoajelukin. Sopimusyrittäjien kanssa voidaan sopia joidenkin kovapohjaisten vanhojen tiepohjien ja kohteiden käytöstä ratsastusretkien järjestämiseen. Soveliaat kohteet harkitaan tapaus- ja tarvekohtaisesti. Hevosten kanssa suojelullisia ongelmia ovat polkujen ja pysähdyspaikkojen kuluminen sekä lannan ja rehun mukana kulkeutuvat vieraslajit. Pehmeäpohjaiset polut kuluvat voimakkaasti ratsastuskäytössä, ja rakkakivikkoiset tunturit ovat sekä turvallisuusriski asiakkaalle että luonnonlaatu-erittäin alttiita kulumiselle. Joillekin perinnemaisemakohteille, kuten Puolitaipaleen metsänvartijantilan tai Pallasjärven niityille, pysähtyminen olisi niittyajon hoidon kannalta jopa suotavaa,

mutta reitit näihin kohteisiin eivät välttämättä kohtaa yrittäjien tarpeita ja lisäksi kohteet sijaitsevat väärällä suunnalla tai vaikeiden taipaleiden takana.

Pyöräily kansallispuistossa

Maasto- ja retkipyöräily on kansallispuiston alueella sallittu vain siihen osoitetuilla reiteillä. Kansallispuiston palveluiden tulee olla käyttäjille turvallisia, joten pyöräilijöiden kaikkia tarpeita ei pystytä tyydyttämään. Maastopyöräilijät hakevat maastollisia haasteita, joihin ei kansallispuiston alueella ole mahdollista vastata. Koko perheen retkipyöräilyyn soveltuvia reittejä on muutama. Tällaisia ovat kansallispuiston poikki kulkevat metsäautotiet ja Pallastuntureiden eteläpuolisen Sammaltunturin vanha tie, joka on maisemallisesti erityisen hieno. Joitain pyöräilyyn soveltuvia kohteita joudutaan rauhoittamaan esteetöntä liikkumista varten eli lastenrattaiden kanssa, pyörätuolilla tai muuten vaikeasti liikkuvilla. Tällainen on Kesänkijärven itäpuolta Kesänginkeitaalle vievä reitti.

Joitain kansallispuiston ulkopuolisia reittejä pyritään kunnostamaan pyöräilyyn soveltuviksi. Tällaisia ovat Ylläsjärven ja Äkäslompolon yhdistävä polku Iso-Ylläksen ja Keskisenlaen välisessä kurussa, Äkäslompolosta Luosuun kulkeva vanha Luosuntie, Ylläkseltä lounaaseen sijaitsevilla kuivilla kankailla kulkevat latureittien pohjat, jotka vievät hyvien palveluiden äärelle Velhonkodalle, Luosuun, Tunturijärvelle, Ylläsjärvelle, Niesakerolle sekä Pakasaivon ja Kuertunturin suuntaan. Tälle alueelle on mahdollista kehittää nimenomaan pyöräilyyn tarkoitettu pyöräilyalue. Pakasaivon kautta Tiurajärvelle ja Jokijärvelle kulkevat reitit on kartoitettu ja merkitty jo aiemmissa pyöräilyreitihankkeissa ja ne olisi merkittävä ja kunnostettava uudelleen. Yrittäjien yhteistyöso-
pimukseen voidaan kirjata opastettujen ryhmien käyttöön sellaisia reittejä, jotka eivät ole jokamiesharrastajien yleisessä käytössä.

Liitovarjoilu ja leijahiito

Leijahiito (varjo ja sukset tai lauta) ja varjoliito ovat puistossa vielä marginaalinen liikkujaryhmä. Kansallispuiston alueesta vain harvat maastot ovat riittävän avoimia ja helposti saavutettavissa liitotoimintaan. Avoimille maille ja korkealle tunturiin siirtymisen helpottaminen asiakkaita moottorikelkoilla kuljettamalla ei ole mahdollista.

Telemark

Vapaan laskettelu harrastajien ja ryhmiä ohjaavien yrittäjien kannattaa ottaa huomioon laskupaikkoja valitessaan porojen talvilaitumien ja vasomispaikkojen sijainti. Tämä koskee erityisesti Ounastunturin seutua, jossa hyvät vapaan laskemisen alueet ja porojen talvilaitumet ovat samoilla rinteillä.

Rajoitusvyöhykkeet

Kansallispuistossa olevat muutamat ympärivuotiset rajoitusvyöhykkeet on perustettu eliölajien pesinnän ja olemassa olon turvaamiseksi ja niillä liikkuminen on ehdottomasti kiellettyä. Rajoitusvyöhykkeistä muutama on vain kesäaikainen, jolloin liikkuminen siellä on talvella sallittua. Rajoitusvyöhykkeet on perustettu turvaamaan kansallisomaisuutemme luonnon herkimpien osien säilyminen.

Kalastus kansallispuistossa

Kalastus on kansallispuistossa sallittu kalastuslain ja luonnonsuojelulain mukaisesti onkimalla ja pilkkimällä sekä Metsähallituksen valtakunnallisella vieheluvalla (ei Enontekiöllä) tai maa- ja metsätalousministeriön läänikohtaisella viehekalastusluvalla muualla paitsi jäljempänä mainituissa vesissä. Kalastuslain mukainen onkiminen ja pilkkiminen voi lisäksi olla tietyissä vesissä kielletty ELY-keskuksen päätöksellä. Onkiminen ja pilkkiminen on myös aina kielletty lohi- ja siika-pitoisten vesien koski- ja virtapaikoissa.

Kalastus on kielletty

Kalastus ei ole sallittua Pallasjärvässä esiintyvän taimenen kutuvesissä eikä vesissä, joissa on luontainen purotaimenkanta, eikä vesissä, jotka ovat tunturinieriän esiintymisalueita. Kaikenlaisen kalastus on siten kielletty seuraavissa vesistöissä mukaan lukien niiden sivupurot ja latvavedet: Onnasjoki mukaan lukien Onnasjärvet, Siosjoki, Pippojoki, Ruotajoki, Hannujoki mukaan lukien pienet Raasikaltiot, Pahajoki mukaan lukien Hukkajärvi sekä Kuoppajoki lukuun ottamatta Kuoppajärveä, Saariselänoja, Ylijoki, Nammalajoki, kaikki Muonion Vuontisjärveen laskevat purot ja ojat mukaan lukien Riivinjärvet, Pyhäjoki mukaan lukien Killinpoikanjärvet ja Hanhijärvi, Ylisenpäänoja mukaan lukien Rautujärvi ja Ylisenpäänjärvi, Lompolonoja, Rautujärvi, Pahtajärvi, Maanselkäjärvi, Saarijärvi ja viereinen Hietajärvi, Palsijärvi ja Suaskurun lammet.

Kalastus on sallittu

Enontekiöllä on viehekalastus sallittu kansallispuiston alueella ainoastaan MMM:n läänikohtaisella vieheluvalla, joka käy vain seisoviin vesiin. Metsähallituksen valtakunnallinen viehelupa ei käy Enontekiöllä. Muonion, Kittilän ja Kolarin kunnissa kansallispuiston alueella käy MMM:n läänikohtaisen vieheluvan lisäksi Metsähallituksen valtakunnallinen viehelupa, joka oikeuttaa kalastamaan myös virtaavissa vesissä.

Enontekiöllä tärkeimmät kansallispuiston seisovat vedet, joissa onkiminen, pilkkiminen ja kalastus MMM:n läänikohtaisella vieheluvalla on sallittu: Kylmäsenjärvi, Ahvenjärvi, Kaivosjärvi, Pitkäjärvi, Ketomellan Hietajärvi, Iso Raasikaltio, Joukhaisjärvi ja Kuoppajärvi.

Kalastus on sallittu onkimalla ja pilkkimällä, Metsähallituksen valtakunnallisella vieheluvalla tai MMM:n läänikohtaisella viehekalastusluvalla kansallispuiston keski- ja eteläosien seuraavissa vesissä: Sarvijärvi ja Allijärvi sekä kantatien 79 eli Muonio–Kittilä-tien eteläpuolella sijaitsevilla vesillä lukuun ottamatta Aakenustunturin Pyhäjärveä, johon vaaditaan Metsähallituksen virkistyskalastuslupa.

Paikallisille luontaiselinkeinonharjoittajille voidaan myöntää vakiintuneen käytännön mukaan verkkolupia vesiin, joissa muuten on sallittu vain onkiminen, pilkkiminen ja viehekalastus MMM:n läänikohtaisella viehekalastusluvalla.

Pallasjärven kalastus

Pallasjärvässä voi pilkkiä ja onkia ilman lupia ja maksuja. Viehekalastukseen tarvitaan lupa. Pallasjärven kalastuksen hoidosta vastaa Pallasjärven kalastuksen hoitokunta.

Pallasjärvellä viehekalastukseen tarvitaan seuraavat luvat ja maksut: Valtion kalastuksenhoitomaksu kaikilta 18–64-vuotiailta sekä Pallasjärven hoitokunnan kalastuslupa. Alle 15-vuotiaat voivat kalastaa huoltajan luvalla. Pallasjärvässä saa kalastaa myös MMM:n läänikohtaisella viehelu-

valla, joka oikeuttaa yhden vavan käyttöön. Soutaja ei tarvitse lupaa. Pyhäjoen suualue Inganimestä Taloniemeen (Pirttiniemeen) on rauhoitettu kalastukselta onkimista ja pilkkimistä lukuun ottamatta. Noin 150 m:n säteellä Pyhäjokisuusta on kaikki kalastus kiellettyä kalankulun turvaamiseksi. Pallasjärvestä Ounasjokeen laskevassa Pallasjoessa saa valtion maiden osuudella kalastaa Metsähallituksen valtakunnallisella vieheluvalla. Viehekalastuksessa on saaliskiintiönä 3 lohikala/vrk. Kiintiöön kuuluviksi lohikaloiksi lasketaan nieriä, järvilohi ja taimen. Nieriän, järvilohen ja kaikkien taimenmuotojen (mlk. ”tammukka”) alamitta on 40 cm.

Järven kaksi veneenlaskupaikkaa sijaitsevat Hirvasrannalla ja Pallaslompolossa. Molemmilla paikoilla on myös kota yleisessä käytössä. Järven eteläosissa sijaitsee kolme autiotupaa. Pallasjärvelä sallitaan moottoriveneiden käyttö edellyttäen, että niistä ei aiheudu melu- tai muuta ympäristöhaittaa. Kalastuslupia myy mm. Pallastunturin luontokeskus.

Keimiöjärven kalastus

Keimiöjärven voi pilkkiä ja onkia ilman lupaa sekä viehekalastaa luvalla rannalta. Keimiöjärvelä viehekalastukseen tarvitaan seuraavat luvat ja maksut: Valtion kalastushoitomaksu kaikilta 18–64-vuotiailta, Metsähallituksen valtakunnallinen viehelupa tai MMM:n läänikohtainen viehekalastuslupa. Keimiöjärven kaakkoisrannalla sijaitsee päivätupa. Luoteisrannalla sijaitsee vuokratupa, jonka vuokraus hoidetaan Pallastunturin luontokeskuksessa. Veneitä ei ole käytettävissä.

Aakenuksen Pyhäjärven kalastus

Pyhä- ja Aakenustunturin välissä oleva kirkasvetinen Pyhäjärvi on pinta-alaltaan 90 hehtaaria ja syvyyttä sillä on paikoin yli 30 metriä. Järven ympäri kulkee polku, ja pohjoispäässä olevan joen yli pääsee venelossilla. Oman veneen saa vesille pohjoispään veneenlaskupaikalta.

Pyhäjärvellä kalastukseen tarvitaan seuraavat luvat ja maksut: Valtion kalastushoitomaksu kaikilta 18–64-vuotiailta viehekalastajilta ja Metsähallituksen Pyhäjärven virkistyskalastuslupa. Alle 18-vuotiaat saavat luvista 50 %:n alennuksen, ja alle 15-vuotiaat voivat kalastaa huoltajansa luvalla samaan saaliskiintiöön. Perheluvan hinta ja saaliskiintiö on kaksinkertainen. Perämoottorin, myös sähkökäyttöisen, käyttö on kielletty. Oman veneen säilyttäminen alueella on kielletty. Metsähallituksen valtakunnallinen viehelupa, MMM:n läänikohtainen viehelupa sekä jokamiehen onginta- ja pilkintäoikeus eivät oikeuta kalastamaan Pyhäjärven. Virkistyskalastuslupia myy mm. Luontokeskus Kellokas.

Kesänkijärven kalastus

Äkäslompolon Kesänkijärven kalastus on sallittu Metsähallituksen virkistyskalastusluvalla. Metsähallituksen valtakunnallinen viehelupa, MMM:n läänikohtainen viehelupa sekä jokamiehen onginta- ja pilkintäoikeus eivät oikeuta kalastamaan Kesänkijärven. Virkistyskalastuslupia myy Luontokeskus Kellokas.

6.3.1 Yrittäjien yhteistyö- ja käyttöoikeussopimukset

Käyttöoikeussopimukset

Yrittäjälle sopimusaika on vähintään yhden vuoden tai kauden mittainen, kerralla enintään kolme vuotta. Yrittäjä saa oikeuden harjoittaa yritystoimintaa alueella ja käyttää sovittuja palvelurakenteita tai rakennuksia. Hän saa kirjallisena perustiedot suojelualueesta, luontomatkailun kestäväydestä ja ympäristöjärjestelmästä.

Käyttöoikeussopimuksen kautta Metsähallitus saa tiedot yrittäjästä ja yritystoiminnan luonteesta, maksun sopimuksesta sekä varmuuden, että yrittäjät noudattavat suojelualueiden sääntöjä.

Yhteistyösopimukset

Yrittäjä saa perehdytystä suojelualueesta, luontomatkailun kestäväydestä ja Metsähallituksen ympäristöjärjestelmästä. Sopimuksen myötä yhteistyöpalaveri pidetään vähintään kerran vuodessa. Yrittäjä saa kirjallisena kävijämäärät ja kävijätutkimuksen tulokset. Hän saa myös markkinointietua eli linkin tai yhteystiedot Metsähallituksen Luontoon.fi-verkkopalveluun sekä esitemateriaalinsa esille luontokeskuksissa, -taloissa ja -tuvisissa tilan sallimissa rajoissa. Yrittäjä voi osallistua alueen kehittämiseen esim. yhteistyöpalaverissa.

Yhteistyösopimuksen kautta Metsähallitus saa tiedot asiakkaiden määristä ja koostumuksesta. Raportoinnissa ja yhteistyöpalaverissa yrittäjältä ja yrittäjän asiakkailta saadaan palautetta alueen hoidosta, suojelusta ja kehittämisestä. Palautteen saanti on myös säännöllistä. Yhteistyösopimuksen kautta myös yrittäjät ja asiakkaat toimivat ympäristövastuullisemmin.

Sopimusten ja lupien hinnat 2010

Luvat: 40 euroa (alv 0 %) = 40,00 euroa

Käyttöoikeussopimus: 60 euroa + alv 23 % = 73,80 euroa

Yhteistyösopimus ilman käyttöoikeuden luovutusta: 30 euroa + alv 23 % = 36,90 euroa

Yhteistyösopimus, joka sisältää käyttöoikeuden luovutuksen: 90 euroa + alv 23 % = 110,70 euroa

Edellä mainitut ovat kaikki kertamaksuja.

Yrityksiltä peritään käyttökorvaus Metsähallituksen huoltamien taukopaikkojen käytöstä. Käyttökorvaus on: 1,23 euroa + alv 23 % = 1,52 euroa / yrityksen asiakas / käyntikerta.

Huollettu taukopaikka tarkoittaa käytännössä kohdetta, jossa on kompostikäymälä ja/tai tulipaikka. Autiotupien käytöstä maksullisten opastettujen retkien kohteena laskutetaan käyttökorvaus, mutta on huomattava, ettei sopimus oikeuta autiotuvan käyttämistä yrityksen asiakkaiden yöpymiseen.

Käyttökorvaus 1,52 euroa edellyttää, että yritys toimittaa itse sekajätteensä pois alueelta. Korvaus ei ole sidonnainen polttopuun kulutukseen, eikä yritysten omien polttopuiden käyttö alenna korvausta.

7 Ympäristövaikutusten arviointi ja seuranta

7.1 Vaikutukset Natura-alueiden luontoarvoihin

Pallas–Yllästunturin kansallispuisto kuuluu Suomen Natura 2000 -verkostoon kahtena EU:n direktiivin 92/43/ETY (ns. luontodirektiivi) mukaisena SCI-kohteena FI 1300101 ja FI 1300618. Alueen pinta-alasta noin 90 prosenttia muodostuu luontodirektiivin liitteen I tärkeinä pidetyistä luontotyypeistä, joista yleisimpiä ovat aapasuot ja boreaaliset luonnonmetsät. Lisäksi Pallas–Ounastunturin Natura 2000 -alue on EU:n direktiivin 79/409/ETY (ns. lintudirektiivi) mukainen SPA-kohde. Direktiivit eivät aseta rajoituksia sellaiselle alueen käytölle, joka ei uhkaa näiden lajien ja luontotyyppien esiintymistä.

Tämä luontomatkailusuunnitelma ei sisällä sellaisia hankkeita, joista olisi toteutettava ympäristövaikutusten arviointimenettelylain (8.4.2005/200) mukainen ympäristövaikutusten arviointi tai luonnonsuojelulain mukainen Natura-arviointi. Luontomatkailusuunnitelma on Pallas–Yllästunturin kansallispuiston osalta vahvistetun hoito- ja käyttösuunnitelman (Metsähallitus 2008) mukainen. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on tehty luonnonsuojelulain mukaisen Natura-arvioinnin tarveharkinta ja todettu, että sitä ei tarvitse tehdä. Näin ollen Natura-arviointia ei ole tarpeen tehdä myöskään luontomatkailusuunnitelmasta.

Mikäli suunnitelmakaudella syntyy hankkeita tai suunnitelmia, joilla voi olla alueen luonnonarvo- ja heikentävä vaikutus, tulee niiden osalta tehdä vastaava selvitys. Arvioinnista vastaa hankkeen tai suunnitelman tekijä. Metsähallituksen suojelun alueiden hoidon ja käytön periaatteiden (Metsähallitus 2010) mukaan suojelun alueita hoidetaan tutkimukseen ja kokemukseen perustuvien parhaiten käytäntöjen mukaan. Kaiken toiminnan pohjana tulee siten olla riittävästi tietoa.

7.2 Hyväksyttävän muutoksen rajat

Limits of Acceptable Change (LAC) on jo 1960-luvulla kehitetty menetelmä ihmisen toiminnan ympäristövaikutusten hallintaan. Tämä ”hyväksyttävän muutoksen rajat” -lähestymistapa on valittu Metsähallituksen kestävä luontomatkailun suunnittelun työvälineeksi. LAC soveltuu tilanteisiin, joissa halutaan mahdollisimman vähän rajoittaa pääsyä ja liikkumista virkistysalueella. LAC on apuväline ennen muuta keskenään ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittamiseen.

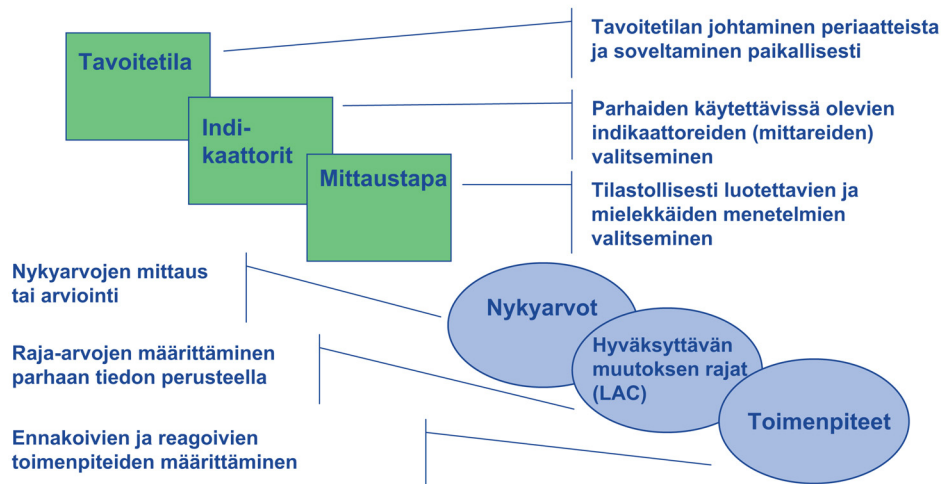
LAC-prosessissa muutosta seurataan valittujen mittarien avulla ja ryhdytään ennalta määriteltyihin toimenpiteisiin, jos raja-arvot ylittyvät (ks. kuva 5). Näin ei esimerkiksi aseteta etukäteen määrällisiä rajoja sille, kuinka paljon kävijöitä puisto voi ottaa vastaan, vaan seurataan välillisesti käytön vaikutuksia sopivien mittareiden avulla. Mikäli muutos ei ole hyväksyttävä, otetaan käyttöön ennalta suunnitellut toimenpiteet. Osa keinoista tai toimenpiteistä voi olla luonteeltaan ennakkoivia.

LAC-prosessin onnistuneen soveltamisen kannalta kriittisimpiä kohtia ovat onnistunut indikaattorien valinta ja hyväksyttävän muutoksen rajojen asettaminen. Indikaattorien tulisi kuvata luotettavasti niiden arvojen muutoksia, joihin ne liitetään. Niiden pitäisi myös olla kohtuullisilla kustannuksilla mitattavissa. Käytännössä on pyrittävä käyttämään muun toiminnan yhteydessä kertyviä tietoja ja menetelmiä. Tällaisia ovat esim. Metsähallituksen lajiseurannat ja kävijätutkimukset. Mittarit voivat olla määrävälein mitattavia tai jatkuvaan seurantaan perustuvia. Kestävyyden arviointi tulee kuitenkin tehdä kokonaisuudessaan viiden vuoden välein. Muutoksen rajat on päätettävä parhaan tiedon ja ymmärryksen pohjalta. Mittaristoa on tarvittaessa muutettava ja täydennettävä. Mittarien nykyarvot on määritetty vuoden 2009 lopussa ja ne on esitetty liitteessä 5.

LAC -prosessin soveltaminen
Kestävyys
Ekologinen, Taloudellinen ja Sosiaalis-kulttuurinen

↓

Kestävän luontomatkailun periaatteet

Kuva 5. Hyväksyttävien muutosten rajojen määrittely alueen suunnittelussa.

7.3 Kestävyyden mittarit

1. Periaate: Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua

Tavoitteena on, etteivät matkailu ja virkistyskäyttö vaaranna suojelualueiden eliöstön ja maiseman suojelua. Uhanalaisia ja harvinaisia lajeja seurataan säännöllisillä inventoinneilla. Mittaristoon on valittu Pallas–Yllästunturin kansallispuiston uhanalaisia lajeja.

Mittari 1a: Suurten petolintujen pesinnän onnistuminen

Mittari 1b: EU:n luontodirektiivissä mainittujen tärkeiden ja Suomessa uhanalaisiksi määriteltyjen luontotyyppien määrän ja pinta-alan säilyminen

Ko. luontotyyppien pinta-alasta saa olla matkailurakenteiden aiheuttaman muutoksen vaikutuspiirissä korkeintaan 30 %. Reittien vaikutus on 50 m ja rakenteiden 1 km. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa on määritelty syrjävyöhykkeeksi 2/3 kansallispuiston pinta-alasta.

2. Periaate: Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän

Tavoitteena on, että käyttö ohjataan merkityille reiteille ja huolletuille rakenteille. Palvelut rakennetaan ja huolletaan niin, että reitit eivät levene, maasto ei kulu ja palvelut on mitoitettu kysynnän mukaan. Kaikessa toiminnassa pyritään ennaltaehkäisemään jätteen syntyä ja kannustamaan säästeliääseen polttopuun kulutukseen. Periaatteen toteutumista seurataan vuotuisilla jäte- ja polttopuuseurannoilla.

Mittari 2a: Maaston kulumisen estossa onnistuminen

Kävijätutkimuksissa kysytään kävijöiden havaintoja maaston kuluneisuudesta. Käytettävä asteikko on 1–5, joista 1 tarkoittaa erittäin paljon ja 5 ei lainkaan. Tavoitteena on, että kävijöiden kokemusten keskiarvo on vähintään 4. Toimenpiteisiin ryhdytään, jos arvo laskee alle neljän. Toimenpiteitä voivat olla reittien ja rakenteiden kehittäminen tai viimeisenä keinona käytön rajoittaminen.

Mittari 2b: Palvelut ja niiden hoito on suhteutettu käyntimääriin

Kansallispuiston käyntimääriä seurataan jatkuvasti reiteillä ja luontokeskuksissa. Tavoitteena on palveluiden hyvä hoito ja riittävä määrä suhteessa puiston käyntimääriin. Hoidon tasoa kuvaa palvelurakenteiden kunnostukseen käytetty euromäärä sekä henkilötyötuntimäärä suhteutettuna käyntimäärään. Vuonna 2009 palveluvarustuksen eli reittien, tupien ja taukopaikkojen ylläpitoon käytettiin yhteensä 1,30 euroa/käyntikerta, joka kattoi vakituisen ja kausityöntekijöiden palkat, toimisto- ja matkakulut, kalustokulut, polttopuu- ja jätehuoltokulut sekä työvoimahallinnon palkkaperusteista työllistämistukea. Opastusviestintään eli kolmen luontokeskuksen ylläpitoon ja asiakaspalveluun, tapahtumiin ja näyttelyihin, verkkosivujen ylläpitoon sekä maasto-opastusmateriaalin ylläpitoon käytettiin perusrahoitusta ja työvoimahallinnon palkkaperusteista työllistämistukea yhteensä 3,78 euroa/käyntikerta. Raja-arvoina ovat hieman suuremmat kuin nykyiset arvot, koska nykyarvolla ei pystytä ylläpitämään palvelun tasoa, eli 1,40 ja 3,80.

Mittari 2c: Kävijöiden kokemus hoidon tasosta

Kävijätutkimuksissa kysytään kävijöiden havaintoja roskaantumisesta. Käytettävä asteikko on 1–5, joista 1 tarkoittaa erittäin paljon ja 5 ei lainkaan. Tavoitteena on, että kävijöiden kokemusten keskiarvo on vähintään 4. Toimenpiteisiin ryhdytään, jos arvo laskee alle neljän. Toimenpiteitä voivat olla hoidon tehostaminen, rakenteiden kehittäminen tai käytön rajoittaminen arvioituun maksimiin.

Mittari 2d: Polttopuun kulutus

Polttopuun kulutus pyritään pitämään korkeintaan nykyisellä tasolla suhteessa käyntimääriin. Polttopuun kulutusta seurataan vuosittain rutiininomaisesti. Polttopuun menekiin pystytään vaikuttamaan polttopuun laadulla ja rakenteilla kuten tulipesien tehokkuudella, puuvarastojen etäisyydellä tulipaikoista ja nuotiokehien koolla. Jos polttopuun kulutus lisääntyy käyntikertaa kohden, ryhdytään toimenpiteisiin, joita voivat olla valistuksen lisääminen tai tulipaikkojen vähentäminen.

Mittari 2e: Oman toiminnan ympäristöauditoinnit

Metsähallituksen luontopalvelut noudattaa toiminnassaan ympäristöjärjestelmää. Toiminnan laatua seurataan säännöllisin auditoinnein, mikä palvelee samalla toiminnan kehittämistä ja koulutusta. Tavoitteena on, että negatiivisia auditointiraportteja ei tule. Mikäli poikkeamia havaitaan, on toimenpiteisiin ryhdyttävä heti.

3. Periaate: Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä

Kansallispuiston kulttuurihistoriallisia arvoja vaalitaan. Tavoitteena on, että Metsähallituksen ja yhteistyöyrittäjien toiminta on paikallisesti hyväksyttävää ja että kävijät ovat kiinnostuneita alueen kulttuuriperinnöstä. Vanhojen kulttuurikohteiden, kuten niittypirttien, kämppien, poroaitojen, muinaismuistojen ja perinnemaisemien, hoito on yksi kansallispuiston perustehtävistä.

Metsähallituksen luontopalveluiden tavoitteena on tuoda esille alueen aitoa kulttuuria. Matkailun ohjelmalveluissa on viime vuosikymmeninä tuotettu ohjelmatuotteita, jotka eivät perustu oikeaan tietoon. Lapin eri kulttuurien, kuten peräpohjalaisuuden, saamelaisuuden ja nykyaikaisen lappilaisuuden, esilletuominen oikeissa yhteyksissä on yksi kestävän luontomatkailun perustehtävistä.

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kolmesta luontokeskuksesta Äkäslompolon Kellokasta ja Tunturi-Lapin luontokeskusta Hetassa on juuri laajennettu ja niiden näyttelyt uusittu. Uusien näyttelyiden toteutuksen tavoitteena oli tuoda esille Lapin kulttuurien ja luonnon rikkautta. Kummankin alueella on omanlainen ympäristöönsä sopeutunut kulttuuri, mitä tavallinen matkailija ei aina tiedosta. Hetassa Vuovjjuš – Kulkijat -näyttelyssä kerrotaan paimentolaissaamelaisuudesta ja Tunturi-Lapin luonnosta ja Kellokkaan Meän elämää -näyttelyssä peräpohjalaisesta Meänmaasta ja sen kulttuurista sekä luonnosta aina tuntureilta jokia seurailleen alas Väylän varteen.

Mittari 3a: Kävijät vierailevat Kellokkaan Väylän varren kulttuuria esittelevässä Meän elämää -näyttelyssä

Kellokkaan käyntimääriä seurataan jatkuvasti. Tavoitteena on näyttelyyn tutustuvien asiakkaiden sekä luontokeskuksen tapahtumiin osallistuvien asiakkaiden määrän kasvu. Vuonna 2009 Kellokkaassa oli käyntikertoja 59 400 kpl, joista maksulliseen näyttelyyn tutustui 7 600 asiakasta. Tavoitteena on molempiin 3 %:n kasvu vuosittain. Luontokeskukset kestävät rakenteiltaan huomattavan kävijämäärän kasvattamisen. Henkilöstön määrä on kuitenkin kyettävä mitoittamaan oikein suhteessa kävijämääriin. Yhteistyö Metsähallituksen, yrittäjien ja muiden sidosryhmien kanssa lisää yhteisiä resursseja ja luo uusia mahdollisuuksia yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Mittari 3b: Kävijät vierailevat Tunturi-Lapin luontokeskuksen ja Saamelaimuseosääntön yhteisessä Vuovjjuš – Kulkijat -näyttelyssä.

Tunturi-Lapin luontokeskuksen käyntimääriä seurataan jatkuvasti. Tavoitteena on näyttelyyn tutustuvien asiakkaiden sekä keskuksen tapahtumiin osallistuvien asiakkaiden määrän kasvu. Vuonna 2009 Tunturi-Lapin luontokeskuksessa oli käyntikertoja 24 300 kpl, joista maksulliseen näyttelyyn tutustui 5 000 asiakasta. Tavoitteena on molempiin 3 %:n kasvu vuosittain.

4. Periaate: Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät

Mittari 4a: Kansallispuiston kolmen luontokeskuksen käyntimäärät

Pallas–Yllästunturin kansallispuiston kolmesta luontokeskuksesta Pallastunturin luontokeskus odottaa vielä laajennusta ja uusia näyttelyitä. Pallastunturin luontokeskuksen laajennus on osittain sidoksissa Muonion kunnan käynnistämän Pallaksen matkailuhankkeen ratkaisuihin. Pohjoismaiden vanhimman, vuonna 1977 rakennetun luontokeskuksen uudistaminen vaatii huomattavaa rahallista panostusta ja maakunnallisen tuen suuntaamista alueen kehittämiseen. Pallastunturin luontokeskuksen sijainti sekä luonnontieteellisellä että kulttuurisella vaihtumisvyöhykkeellä tekee siitä erityisen mielenkiintoisen. Perinteisesti Pallastuntureiden alue on matkailijoiden suosittu käyntikohde, ja luontokeskuksen kävijämäärät ovat nelinkertaistuneet 20 vuodessa.

Kaikkien kolmen luontokeskuksen käyntimääriä, opastettujen ryhmien määriä sekä tapahtumiin osallistuvien määriä seurataan ja tavoitteeksi asetetaan 3 %:n vuosikasvu. Mikäli tavoitetta ei saavuteta, markkinointi- ja tiedotustoimia lisätään.

Mittari 4b: Kuinka tärkeää kävijöille on luonnon kokeminen

Kävijätutkimuksissa kysytään kävijöiden käyntiin liittyviä motiiveja. Käytettävä asteikko on 1–5, joista 1 tarkoittaa ei lainkaan tärkeä ja 5 erittäin tärkeä. Tavoitteena on, että 90 % pitää luonnon kokemista erittäin tai melko tärkeänä.

Mittari 4c: Kuinka tärkeää kävijöille on kulttuuriperintöön tutustuminen

Kävijätutkimuksissa kysytään kävijöiden käyntiin liittyviä motiiveja. Käytettävä asteikko on 1–5, joista 1 tarkoittaa ei lainkaan tärkeä ja 5 erittäin tärkeä. Tavoitteena on, että 20 % pitää kulttuuriperintöön tutustumista erittäin tai melko tärkeänä.

5. Periaate: Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat

Mittari 5a: Kävijätyytyväisyysindeksi

Kävijätyytyväisyysindeksiä laskettaessa huomioidaan kävijöiden mielipiteet palveluista, ympäristön laadusta, ennako-odotusten toteutuminen ja käyntiä häirinnetekijät. Näistä muodostetaan kävijätyytyväisyysindeksi, joka on valtakunnallisesti vertailukelpoinen kaikilla luontopalveluiden hoidossa olevilla suojelualueilla. Tavoitteena on arvo 4 arviointiasteikolla 1–5. Indeksien alittaessa tavoitearvon on katsottava, minkä osa-alueen aiheuttama se on ja ryhdyttävä vaadittaviin toimenpiteisiin.

Mittari 5b: Asiakkaiden arvio häiriötekijöistä (kävijätutkimus)

Mittari 5c: Asiakkaiden arvio virkistysympäristön laadusta (kävijätutkimus)

Mittari 5d: Asiakkaiden arvio palveluiden laadusta (kävijätutkimus)

6. Periaate: Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat

Tavoitteena on, että kansallispuiston kävijät tuntevat rentoutuvansa ja virkistäytyvänsä luonnossa ja saavat luontokokemuksia ja elämyksiä. Virkistäytymiseen ja elämyksiin vaikuttavat monipuolisten, hyväkuntoisten ja turvallisten palvelurakenteiden lisäksi opastuksen sisältö ja laatu sekä ohjelmapalvelut ja aktiviteetit.

Mittari 6a: Kuinka tärkeää kävijöille on henkinen hyvinvointi

Kävijätutkimuksissa kysytään kävijöiden käyntiin liittyviä motiiveja. Käytettävä asteikko on 1–5, jossa 1 tarkoittaa ei lainkaan tärkeä ja 5 erittäin tärkeä. Tavoitteena on, että 90 % kävijöistä pitää henkistä hyvinvointia erittäin tai melko tärkeänä.

Mittari 6b: Kuinka tärkeää kävijöille on rentoutuminen

Kävijätutkimuksissa kysytään kävijöiden käyntiin liittyviä motiiveja. Käytettävä asteikko on 1–5, jossa 1 tarkoittaa ei lainkaan tärkeä ja 5 erittäin tärkeä. Tavoitteena on, että 90 % pitää rentoutumista erittäin tai melko tärkeänä.

Mittari 6c: Rakenteet ovat hyväkuntoisia ja turvallisia

Metsähallituksen rakenteiden tiedot ovat REISKA-järjestelmässä, josta löytyvät myös rakenteiden kuntoarviot. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston palvelurakenneverkosto on kattava, mutta vaatii jatkuvaa ylläpitoa. Rakenteiden korjaus on tarkoitus toteuttaa niin, että uusimistarve vähenee nykytasosta. Pitkospuureittejä korvataan olosuhteiden

mukaan esimerkiksi maa-aines- tai sorapoluilla, kiveyksillä tms. ratkaisulla. Mittarin arvo muodostuu kunnoltaan hyvien rakenteiden osuudesta kaikista rakenteista. Mittarin tavoitearvona on 70 %, jolloin kunnoltaan keskinkertaisia rakenteita on korkeintaan 30 %. Rakenteen kunnan ollessa huono tulee toimiin ryhtyä välittömästi.

7. Periaate: Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen

Alueen taloutta ja työllisyyttä voidaan edistää lisäämällä alueiden tunnettuutta ja tiivistämällä yhteistyötä yrittäjien kanssa sekä tuomalla paremmin esille seutukunnan palveluita. Jatkuva yhteistyö yrittäjien, kuntien ja sidosryhmien kanssa erilaisissa markkinointi- ja palveluiden laadunkehittämissankkeissa palvelee tavoitetta erinomaisesti.

Mittari 7: Asiakkaiden paikallistalouteen jättämä rahamäärä

Kävijätutkimusten ja paikallistaloudellisten vaikutusten arviointien avulla seurataan asiakkaiden paikallistalouteen jättämää rahamäärää. Metsähallituksen tavoitteena on, että kävijät toimivat esitettyjen kestävyiden periaatteiden mukaisesti, mikä johtaa myös positiiviseen muutokseen paikallistaloudellisissa vaikutuksissa.

Lähtötietoina ovat kävijätutkimus, kävijälaskenta ja paikallistaloudellisten vaikutusten arviointimalli (PAAVO). Tavoitteena on, että ensisijaisesti kansallispuistoon tulevien kävijöiden rahankäytöstä aiheutuvat paikallistaloudelliset vaikutukset eivät laske nykytasosta (11,5 milj. €/v.). Mikäli raja-arvoa lähestytään, tehostetaan kansallispuiston viestintää ja markkinointia yhteistyössä matkailuelinkeinon kanssa.

8. Periaate: Viestintä ja markkinointi ovat laadukasta ja vastuullista

Mittari 8a: Seurataan kävijöiden ennako-odotusten toteutumista

Tavoitteena on, että yli 80 %:lla kävijöistä odotukset täyttyvät harrastusmahdollisuuksien suhteen erittäin hyvin tai melko hyvin. Odotusten toteutuminen kertoo siitä, miten hyvin viestinnässä on kerrottu alueen mahdollisuuksista.

9. Periaate: Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä

Mittari 9a: Arvio Metsähallituksen toiminnasta yrittäjäarviona

Yhteistyön sujumisen arviointi perustuu yritystutkimusten ja sopimusyrittäjien vuotuisen palautteeseen Metsähallituksen toiminnasta. Tavoitteena on, että palautteiden keskiarvo on vähintään 3,5 asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoittaa erittäin tyytymätön ja 5 erittäin tyytyväinen.

8 Markkinointi ja viestintä

8.1 Kansallispuiston opastusviestintä

Opastusviestintä on osa suojelualueiden palveluita ja luonnonsuojelutyötä. Tavoitteena on ohjata kävijät ja yhteistyökumppanit kestäväan, luontoa säästävään ja toisia kävijöitä huomioonottavaan retkeilyyn ja vastuulliseen käyttäytymiseen. Opastusviestinnän avulla alueiden kävijät ymmärtävät paremmin luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen, luonnon- ja kulttuuriperinnönsuojelun merkityksen ja saavat aineksia oman elämäntapansa muuttamiseksi kestävämmäksi.

Opastusviestintä saa luonto- ja perinnekohteet elämään ja luo tarinan, johon eläytyä. Opastusviestintä ohjaa ja innostaa kävijöitä hankkimaan myönteisiä luontokokemuksia. Luonnon ilmiöiden ymmärtäminen antaa omakohtaiselle luontosuhteelle syvyyttä ja edistää luonnonsuojelulle myönteisten asenteiden, arvojen ja käyttäytymisen omaksumista.

Opastusviestintä luontokeskuksissa

Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa on kolme luontokeskusta, jotka tavoittavat kansallispuiston kulkijoista yli 30 %. Luontokeskuksissa kävijät pääsevät mm. tutustumaan alueen luonnosta ja kulttuurista kertoviin näyttelyihin ja katsomaan elämyksellisiä av-esityksiä. Vaihtuvat näyttelyt ja luontokeskusten tapahtumat kuten luontoillat tarjoavat kävijöille uutta koettavaa vuosittain. Metsähallituksen valtakunnallisesti yhtenäinen luontokeskusverkosto pystyy vastaamaan myös muita suojelualueita koskeviin kysymyksiin ja ohjaamaan kysyjän oikean tietolähteen ääreen. Henkilökohtaisen asiakaspalvelun ohella luontokeskus hoitaa puhelin- ja sähköpostipalvelun ja ylläpitää verkkosivuja.

Opastusviestintä maastossa

Maastossa kansallispuiston alueella kävijöille kerrotaan alueen retkeilymahdollisuuksista ja luonnosta maasto-opastustauluissa, joita löytyy mm. reittien lähtöpaikoilta ja luontopolkujen varsilta. Alueen tuville on tehty tupakansioita, joissa kerrotaan myös kansallispuistoon liittyvistä asioista. Maastosta ja tuvilta löytyvät opastusaineistot palvelevat paitsi omatoimisia retkeilijöitä, myös matkailuyrittäjien alueella käyttämiä ryhmiä. Matkailuyrittäjät voivat mm. hyödyntää luontopolkujen aiheita opastuksen tuotteistuksessa. Metsähallitus järjestää tapahtumaluonteisesti opastettuja retkiä ja teemapäiviä maastoon. Näitä tapahtumia ja retkiä voidaan järjestää yhteistyössä matkailuyrittäjien kanssa. Yhteistyö kehittyy myös sertifioitujen oppaiden koulutuksen myötä.

Opastusviestintäsuunnitelma

Pallas–Yllästunturin kansallispuistolle laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmaa täydentävä opastusviestintäsuunnitelma. Opastusviestintäsuunnitelma ohjaa puiston opastusviestintää vuotuista toiminnan suunnittelua pitemmällä aikajänteellä niin, että se on laadukasta, vaikuttavaa, taloudellista, tuottavaa ja opastettavien kannalta tarkoituksenmukaista. Opastusviestintäsuunnitelma sisältää linjaukset ja toimenpide-ehdotukset, joiden avulla viestinnälliset tavoitteet saavutetaan. Sen avulla rakennetaan yhteisymmärrystä ja yhteisiä toimintamalleja Metsähallituksen, alueisiin ja opastusviestintään tukeutuvien yritysten, koulujen ja oppilaitosten ja muiden sidosryhmien välille. Opastusviestintäsuunnitelma ohjaa mahdollisuuksien mukaan myös erilaisten hankkeiden opastusaineistojen ja ohjelmien laadintaa.

8.2 Markkinointiviestintä

Suojelualueisiin liittyvä markkinointiviestintä lisää alueiden tunnettuutta ja saa aikaan joko suoraan tai välillisesti suojelualueisiin liittyvää kysyntää. Tunnettuudella ja kysynnällä on vaikutus suojelualueisiin liittyvän matkailun yritystoimintaan ja edelleen paikallistalouteen.

Metsähallituksen luontopalveluiden viestinnän ja markkinoinnin tavoitteena on lisätä suojelualueiden tunnettuutta ja imagoa ja sellaisten kohteiden käyttöä, jotka sen kestävät. Tällaisia ovat luontokeskukset ja talot sekä rakennetut nähtävyyshkohteet. Markkinointi lisää yhteiskunnan panostuksen vaikuttavuutta tuomalla matkailutuloa ja parantamalla työllisyyttä. Viestinnällä vaikutaan asenteisiin luontoa ja luonnonsuojelua kohtaan.

Metsähallitus hoitaa alueidensa ja palveluidensa markkinoinnin yhtenäisten linjausten, tunnusten ja välineiden avulla. Tärkeimpiä niistä ovat luontokeskusverkosto ja verkkopalvelut Luontoon.fi ja Retkikartta.fi. Lisäksi tuotetaan yhtenäiseen ulkoasuun ja tunnusten käyttöön perustuvia esitteitä ja tuotteita.

Metsähallituksen luontokeskusverkosto on opastus- ja ympäristökasvatustehtävänsä ohella merkittävä palvelujen markkinointikanava. Vuosien varrella kansallispuiston ja luontokeskusten markkinointibudjetti on ollut vaatimaton, mutta tiedottamisen vaikuttavuus on ollut siitä huolimatta varsin hyvä. Tiedotteet tapahtumista on jaettu tiedotusvälineiden lisäksi suoraan paikallisiin yrityksiin ja tapahtumissa on ollut hyvin väkeä, välillä enemmänkin kuin olisi mahtunut. Paikallislehdet ovat julkaisseet mielellään juttuja kansallispuistosta, ja luontokeskusten tapahtumista niissä tiedotetaan säännöllisesti. Myös maakunnalliset tiedotusvälineet tuovat säännöllisesti esiin suojelualueiden asioita ja esimerkiksi Lapin Kansan verkkolehti Hetki on erikoistunut testaamaan erilaisia luontoeelämyksiä ja palveluita Lapin suojelualueilla. Nuorekkaasti ja elävästi kirjoitetut jutut ovat parasta mainosta suojelualueille ja niiden aidoille elämyksille. Tunturi-Lapin puistoalue on aktiivisesti mukana myös matkailualueen yhteismarkkinoinnissa.

Kansainvälistä tunnettuutta lisäsi vuonna 2010 julkaistu Crossbill Guides -säätiön tuottama kirja Suomen Lapin suojelukohteista ja niiden luontoarvoista. Pallas–Yllästunturin kansallispuisto esitellään kirjassa retkeilymahdollisuuksineen ja hienoimpine luontokohteineen.

8.3 Metsähallituksen verkkopalvelut

Luontoon.fi- ja Retkikartta.fi-verkkopalvelut ovat Metsähallituksen luontopalvelujen asiakkaille suunnattuja markkinointi- ja informaatiokanavia. Pallas–Yllästunturin kansallispuistolla ja sen kolmella luontokeskuksella sekä Hetta–Pallas-reitillä on omat Luontoon.fi-sivunsa. Alueen kartat ja reitit löytyvät Retkikartta.fi-palvelusta. Sivut ovat myös ruotsiksi, englanniksi ja pohjoissaameksi. Vuonna 2009 Luontoon.fi-sivustolle tehtiin yhteensä yli 2 miljoonaa käyntikertaa. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston Luontoon.fi-sivut ovat olleet vuodesta toiseen yhdet Suomen suosituimmista. Metsähallituksen yhteistyöyritysten yhteystiedot ja sivustot löytyvät myös Luontoon.fi-sivuston kautta. Vuonna 2010 Suomen kansallispuistoille on perustettu sivut myös Facebook-verkkopalveluun.

Verkkopalveluiden lisäksi Pallas–Yllästunturin kansallispuistosta painetaan alue-esitettä, jota on jaossa alueen luontokeskuksissa. Lisäksi kansallispuistosta ja luontokeskuksista on kerrottu matkailuesitteissä.

8.4 Kumppaniviestintä

8.4.1 Yksittäisten yritysten aineisto Metsähallituksen viestintäaineistoissa

Yleiset periaatteet

Kaikilla yhteistyösopimuskumppaneilla on mahdollisuus saada aineistoa Metsähallituksen luontopalvelujen viestintäaineistoihin. Näkyvyyden mahdollisuus tarjotaan kaikille yhteistyökumppaneille, jotka toimivat samalla alueella. Lähtökohtana on asiakaslähtöisyys. Luontopalveluilla on kuitenkin oikeus laajempaan viestintäyhteistyöhön niiden yhteistyökumppaneiden kanssa, joiden kanssa on enemmän yhteistyötä toiminnassa tai viestinnässä.

Luontoon.fi

Vain yhteistyöyrityksillä ja sopimuskohtaisesti sponsoreilla on mahdollisuus näkyvyyteen Luontoon.fi:ssä. Alueellinen yrityslista esitellään retkikohteen yhteydessä, mutta sen lisäksi voidaan asiakaslähtöisesti tuoda esille yrityksiä alueittain tai teemoittain. Eri harrastusalojen yrityksiä voidaan esitellä harrastuskohdissa ja vaikka latukahviloita latureittien esittelyn yhteydessä.

Esitteet ja julisteet

Yhteistyökumppaneiden kanssa voidaan tuottaa esitteitä ja julisteita, kuten karttoja sekä reitti- ja ohjelmanpalveluesitteitä. Kaikki alueen yritykset, jotka osallistuvat tuotantokustannuksiin, voivat saada näkyvyyttä. Vastine yritykselle on mainospaikka esitteessä. Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kohde-esitteisiin voidaan tarjota mainospaikkoja alueen yhteistyöyrityksille.

8.4.2 Sponsorointi

Sponsorointi on vastikkeellista toimintaa, joka voidaan toteuttaa suorana rahana, palveluina tai tavarana. Sponsorointi on yhteistyön muoto, jonka on nivouduttava molempien arvoihin ja toimintaan. Metsähallituksen Luontopalveluissa noudatetaan valtiovarainministeriön yleisiä suosituksia. Sponsorioijan tulee olla toimialaltaan ja maineeltaan sopiva. Sponsoroinnista laaditaan yhteistyösopimus, kuten muissakin yhteistyömuodoissa. Luontopalvelut ei pääsääntöisesti toimi rahallista tukea antavana sponsorina.

8.4.3 Puistojen tunnusten käytön periaatteet

Kansallispuistojen tunnukset ovat Metsähallituksen rekisteröityjä tavaramerkkejä. Metsähallituksella on siten yksinoikeus käyttää tunnuksia hoitamiensa kohteiden tunnusmerkkeinä. Muilla tahoilla tulee aina olla lupa tunnuksen käyttöön Metsähallitukselta. Tunnuksen käyttö ei saa olla harhaanjohtavaa, vaan se tulee kyetä liittämään oikeaan asiayhteyteen eli kansallispuistoon.

Metsähallituksen Luontopalvelut haluaa aktiivisesti tarjota yhteistyökumppaneilleen mahdollisuuden kansallispuistojen ja retkeilyalueiden tunnusten käyttöön omassa viestinnässään. Tunnusten laajennettu käyttö tukee kansallispuistojen tunnettuuden lisääntymistä ja näkymistä kansainvälisesti mm. Suomi-brändissä. Pääperiaate on, että tunnuksen käyttöoikeus annetaan vain yhteistyösopimusyritykselle tai muulle laajemmalle yhteisölle, kuten matkailuyhdistykselle.

Muille tahoille kuin sopimusyrittäjille lupa tunnuksen käyttöön myönnetään aina kertaluonteisena tai määräaikaisena. Maksullisesta tai maksuttomasta käytöstä sovitaan kirjallisesti. Yhteistyöso-

pimuksen perusteella tunnusta voidaan käyttää markkinoinnissa ja viestinnässä, mutta lupa on tuote- tai palvelukohtainen eli tuotetta saa käyttää vain niiden tuotteiden ja palveluiden yhteydessä, jotka liittyvät yhteistyöhön. Tuotteen pitää lisäksi täyttää luontopalvelujen asettamat eettiset, ekologiset ja laadulliset kriteerit. Tunnuksen käyttöoikeuden luovutus korvauksetta voi olla luontopalvelujen panos yhteismarkkinointiin.

Tunnusten maksuton käyttö yleisessä viestinnässä

Kansallispuiston tunnusta voidaan käyttää yleisissä viestintämateriaaleissa ilman korvausta, kun tunnusta käytetään yhteistyöyritysten tai matkailuyhdistysten viestintämateriaalissa kertomassa kansallispuistosta tai se sidotaan viestintämateriaalissa puiston luontoa esittelevään sisältöön. Tunnusten käytöllä viestitään kumppanuudesta Metsähallituksen ja kohdealueen kanssa. Viestin sisällön on oltava luontopalvelujen tavoitteiden mukaista. Tavoitteena on kohdealueiden vetovoimaisuuden ja tunnettuuden lisääminen, kestävän virkistyskäytön ja matkailun tukeminen ja kumppanuuden tukeminen. Mikäli viestintäyhteistyö on laajempaa tai pitkäkestoisempaa, tunnuksen käytöstä sovitaan yhteistyö- tai erillisillä sopimuksilla.

Tunnusten käyttö yritysten palvelutuotteiden markkinoinnissa

Tunnusten käyttö liitetään aina yrityksen palvelutuotteeseen, joka toteutetaan kansallispuistossa. Tunnuksen käytöstä sovitaan yhteistyösopimuksissa. Tunnuksen käytöstä ei peritä erillistä korvausta, vaan se sisältyy yhteistyösopimuksen hintaan ja siinä määriteltyihin muihin maksuihin. Jos toiminta perustuu lupaan, korvaus tunnuksen käytöstä sisältyy luvan hintaan. Tieto tunnuksen käytöstä kerätään yrityspalautteen yhteydessä.

Tunnusten käytöstä maastossa esimerkiksi oppaiden vaatetuksessa tai varusteissa sovitaan yhteistyösopimuksessa. Tavoitteena on, että yhteistyökumppanit käyttävät tunnuksia kohdealueilla toimiessaan. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston sopimusyrittäjät voivat käyttää kansallispuiston pulmustomunusta toimiessaan kansallispuiston alueella ja markkinoidessaan kestävään luontomatkailuun sopivia tuotteita kuten lumikenkäilyretkiä tai opastettuja vaelluksia, mutta ei esimerkiksi moottorikelkkailusafareita. Käyttö voi olla esimerkiksi kansallispuiston tunnuksen ja yrityksen nimen yhdistelmä, joka voi sisältää myös tekstin kansallispuiston sopimusyrittäjä. Kansallispuiston tunnusta voidaan käyttää sopimuksen mukaan myös sähköisessä ja muussa markkinointimateriaalissa. Metsähallitus toimittaa tunnusten tarkat määrittelyt.

Tunnusten käyttö myyntituotteissa

Tunnusten käyttö on yrityksille maksullista aina, kun kyse on tunnuksen käytöstä myyntituotteessa, kuten matkamuiistossa. Tuotteiden tulee sopia laadultaan ja viestiltään kohdealueita koskevaan luontopalvelujen viestiin. Tunnuksen käytöstä ja maksusta sovitaan tuotekohtaisesti yrityksen ja Metsähallituksen välillä. Maksu on royalty-pohjainen ja perustuu myyntituotteen hintaan sekä valmistusmäärään. Tunnuksen yhteyteen voidaan liittää teksti, että osa tuotosta käytetään ko. kohteen hyväksi.

9 Kehittämissuunnitelma

9.1 Yhteistyön nykytila

Pallas–Yllästunturin kansallispuistoa ympäröivän matkailualueen kehittäminen on jatkossakin yhteistyötä, jossa tärkeimmät toimijat ovat alueen matkailuyritykset ja niiden yhteiset organisaatiot, kunnat, paikalliset asukkaat ja heidän yhteisönsä, Lapin ELY-keskus, ympäristöministeriö ja Metsähallitus.

Johanna Koivumaan (2008) tutkimuksessa haastatellun 74 yrityksen joukosta 54 yrityksellä on omat verkkosivut. Pallas–Yllästunturin kansallispuisto mainitaan nimellä vain kahdeksan yrityksen sivuilla. Kansallispuistosta otettuja kuvia on yhdeksällä esittelysivulla, mutta kuvien yhteydessä ei kuitenkaan ole mainintaa, että ne on otettu kansallispuistosta. Kesäaktiiviteettien kohdalla mainitaan useimmiten mahdollisuus patikointiin tai retkeilyyn kansallispuistossa, ja majoituspaikkoja mainostetaan sijainnilla kansallispuiston vieressä Pallas–Yllästunturin maisemissa. Talviaktiiviteettien yhteydessä kansallispuisto liitetään yleensä hiihtoon. Kolmella yrityksellä on kansallispuiston maininnan yhteydessä myös linkki Metsähallituksen Luontoon.fi-verkkopalveluun.

9.2 Metsähallituksen luontopalveluiden rooli

Metsähallituksen luontopalvelut on julkinen toimija, jonka tärkeimmät tehtävät ovat luonnonsuojelualueiden hallinta ja hoito, luonnonsuojelun edistäminen ja virkistyskäyttämömahdollisuuksien luominen ja ylläpito palvelurakenteiden ja opastuksen avulla. Metsähallitus toteuttaa myös ympäristökasvatustehtävää suojelualueilla ja luontokeskuksissa. Yrittäjien kanssa voidaan myös yhteistyössä suunnitella uusia tuotteita palvelemaan luontomatkailua. Luontopalvelut ei kilpailu matkailuyritysten kanssa, vaan edistää aluetaloutta ja työllisyyttä luomalla edellytyksiä luontomatkailun yritystoiminnalle. Yhteistyö alueen muiden toimijoiden kanssa on välttämätöntä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Metsähallituksen luontopalvelut ei harjoita luontomatkailun yritystoimintaa. Jotkut kansallispuiston palveluista, kuten varaustuvat, Hannukurun sauna, Keimiöjärven ja Ojanlatvan vuokratuvat sekä luontokeskusten uudet näyttelyt, ovat maksullisia, jotta edes osa niiden käyttökustannuksista saadaan katettua. Valtion rahoituksen jatkuvasti pienentyessä joudutaan tulevaisuudessa varmasti miettimään myös palveluiden tuottamisen yhteisvastuullisuutta.

9.3 Yrittäjien palautteet vuosilta 2003 ja 2004

Matkailuyrittäjien näkemyksiä Pallas–Yllästunturin kansallispuistosta ja Metsähallituksen luontopalveluista on selvitetty ansiokkaasti Johanna Koivumaan (2008) pro gradu -työssä keväällä 2008. Työn otsikko on ”Kansallispuiston ja matkailuyrityksien vuorovaikutus – rinnakkaiselo, ristiriita vai symbioosi? Esimerkkinä Pallas–Yllästunturin kansallispuisto”. Tutkimuksessa selvitettiin, miten matkailuyritykset hyödyntävät kansallispuistoa yritystoiminnassaan, mitä ongelmia kansallispuiston käytössä matkailutoiminnassa on, mitä toiveita ja tarpeita matkailuyrityksillä on kansallispuiston käyttöön liittyen ja miten kansallispuisto näkyy matkailuyritysten markkinoinnissa. Riittääkö yrityksille pelkästään sijainti kansallispuiston vieressä vai onko kansallispuisto yrityksille todellinen aktiviteettien toteutuspaikka ja markkinaviestinnässä hyödynnettävä tekijä? Kuinka paljon yritykset käyttävät kansallispuistojen vetovoimaisuutta hyväkseen omassa markkinoinnissaan? Korostavatko matkailuyritykset luontoarvoja vai hyödyntävätkö ne kansallispuistoa vain toimintaympäristönä?

Tutkimus pohjautui 74 matkailuyrityksen yritys­kyselyyn, joka toteutettiin vuosina 2003 ja 2004. Yrityskyselyjen lisäksi matkailuyritysten verkkosivuilta etsittiin mainintoja ja kuvia kansallispuistosta. Mukana olivat kaikki alueen luontomatkailuyritykset, jotka järjestivät opastettuja retkiä. Näistä yrittäjistä 26 % sijaitsi Kolarissa, 18 % Kittilässä, 31 % Muoniossa ja 26 % Enontekiöllä. Suurin osa yrityksistä oli erilaisia ohjelmalveluyrityksiä. Yrittäjistä valtaosa oli paikallisia asukkaita, jotka näkevät kansallispuiston matkailukäytön sekä matkailuyrittäjän että paikallisväestön näkökulmasta.

Koivumaan (2008) mukaan suurin osa yrityksistä käytti Pallas–Yllästunturin kansallispuistoa yritystoiminnassaan. Luontomatkailuyrittäjät arvostivat kansallispuiston luontoarvoja, koska ”Metsähallitus hakkaa kaikki muut metsät”. Suuren kansallispuiston imagon katsottiin edesauttavan markkinointia etenkin Keski-Euroopassa ja kotimaassa. Luontokeskuksiin tutustuminen oli yksi yritysten suosituimmista aktiviteeteista. Talvisista aktiviteeteista maastohiihto ja lumettoman ajan päiväpatikointi olivat suosittuja.

Nykyisellä Pallas–Yllästunturin kansallispuistolla on aluetta yritystoiminnassaan käyttäville yrityksille suuri merkitys. Pallas–Ounastunturin alueen yrityksille kansallispuiston merkitys on jopa hieman Ylläksen–Aakenuksen alueen yrityksiä suurempi.

Koivumaan (2008) selvityksen mukaan tyytyväisimpiä yhteistyöhön Metsähallituksen kanssa oltiin palvelurakenteiden, kuten latujen, polkujen, tupien ja tulipaikkojen, käytössä. Tyytymättömyksiä oltiin matkailualueen käytön suunnitteluun eli niihin toimintoihin, joissa vaaditaan tiedotamista ja kommunikointia eri osapuolten välillä. Toiveet kehittämiskohteista olivat samansuuntaisia riippumatta siitä käyttikö yritys kansallispuistoa yritystoiminnassaan vai ei. Toiveissa oli mm. saada palvelurakenteita ja reittejä yritysten käyttöön, lupakäytännön selkeyttäminen ja paikallisoikeudet, saada Ounastuntureiden Pyhäkero yrityskäyttöön, saada enemmän tietoa ja yhteistyötä, hakkuiden vähentäminen metsätalouksella sekä Metsähallituksen organisaation selkeyttäminen.

Lisäksi yrittäjien toiveissa oli Pallastunturin luontokeskuksen ja hotellin remontointi ja palveluiden lisääminen, mutta toisaalta myös rauhallisuuden takaaminen ja liikojen rakenteiden välttäminen.

9.4 Yrittäjien palautteet vuodelta 2008

Pallas–Yllästunturin luontomatkailu- ja reitistösuunnitelman teon yhteydessä käytiin haastattelemassa 22 yrittäjää tai yhteistyökumppania, jotka toimivat kansallispuistossa tai sen välittömässä läheisyydessä. Haastateltujen näkemykset olivat kansallispuiston käytön suhteen hyvin sopivia luontomatkailun kehitysohjelmaan sekä suojelullisesti ja kestävästi käytön kannalta erittäin myönteisiä ja yhteistyöhaluisia. Kansallispuiston käytöstä oli suurimmalla osalla vuosien kokemus ja näkemys.

Eri elinkeinot ovat jo sopeuttaneet toimintojaan yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Samoilla maa-alueilla kansallispuistossa toimivat luonnonsuojelu, porotalous ja matkailuyrittäjät ja puistoa ympäröivillä alueilla lisäksi metsätalous. Näiden toimintojen yhteensovittaminen on haasteellista, mutta neuvottelujen jälkeen tuloksellista. Viimeisten kymmenen vuoden aikana yhteistyötavat ovat hioutuneet ja näkemykset laajentuneet. Kaikille yritetään löytää sovelias elintila.

Yrityksen luonteen ja toimintatavan mukaan kansallispuiston ja sitä ympäröivien valtion maiden käytöstä tuli erilaisia näkökulmia. Matkailijamäärien kasvaessa sosiaalinen kestävyys voi olla ylärajoillaan, jolloin yrittäjä välttää omien asiakkaiden kanssa ruuhkaisimpia paikkoja. Jos kansallispuiston valmiit palvelut taukopaikoiksi eivät riitä tai soveltu yrityskäyttöön, ovat yrittäjät käyt-

täneet taukopaikkoina esimerkiksi omia kangaslaavuja. Kun puistossa ei aina ole yrittäjälle palveluita valmiina, se kannustaa myös oman yrityksen kehittämiseen.

Yrityksissä koetaan ihanteellisena myös se, että asiakas voi hiihtää tai vaeltaa päivämatkoja ilman reppua ja kantamuksia. Yöpyminen olisi silloin aina kylissä. Kävijöitä ei saisi olla liikaa puistossa, koska asiakas haluaa rauhaa. Palveluverkoston pitäisi olla puiston ulkopuolella kunnossa, eli yrittäjien toivottaisiin panostavan palveluihin kansallispuiston lähialueilla. Tukikohtien pitäisi olla lähellä teitä ja helposti huollettavia.

Kaukonäköisyys matkailun kasvusta tuotti jo aikoinaan tulosta, eli metsätalouden ja matkailun näkemykset olivat yhteneväiset, kun Särkitunturi rauhoitettiin hakkuilta. Aloite tuli silloin paikallisilta tahoilta, ja nyt se palvelee loistavasti matkailua. Valtion varojen väheneminen on huomattu, ja haastatteluissa todettiin, että kansallispuiston palveluiden käytöstä voitaisiin ottaa maksu myös jokamieheltä, koska ylläpito verovaroin on todella kallista. Palveluista yrittäjältä perittävä maksu koettiin hyväksi, koska silloin yrittäjä voi hyvällä omalla tunnolla käyttää asiakkaiden kanssa puiston palveluita.

Maastopyöräily on harrasteista nousussa ja sen kanavoimiseen kaivataan kipeästi reittejä. Ylläksellä olisi tarve käyttää latupohjia Yllästunturin ympäristössä. Sauvakävelijät ja maastopyöräilijät sopisivat samoille reiteille. Koettiin tärkeäksi ohjata pyöräilijät kovapohjaisille reiteille ja kieltää polulta poikkeaminen.

Yrittäjille varattavissa olevien palveluiden lisäksi lähes jokaisessa haastattelussa nousi esille yrittäjien luontotietouden lisääminen ja säännöllisen koulutuksen tarve. Luontopoluilta kyllä löytyy tietoa hienosti, mutta niiden käyttöön kaivattaisiin perehdytystä. Myös verkkopalveluun kaivattiin lisää luontotietoa omaehtoista opiskelua varten. Kansallispuistoasioista pitäisi järjestää tiedotustilaisuuksia säännöllisesti vuosittain. Yrittäjien tiedonjano ja yhteistyön tarve oli suurta, mikä on luontomatkailun kehittymisen kannalta tärkeää. Selkeitä toimintaohjeita kaivattiin. Myös kansallispuiston imagoarvo on yritysten markkinoinnissa tiedostettu, mutta sen hyväksikäyttö on vielä vaatimatonta.

Yrittäjien koulutuksen lisäksi myös matkailijat janoavat tietoa. Opastus ja tiedottaminen saivat huonoimmat arvosanat mm. Ylläksen asiakaskyselyissä. Asiakas ei välttämättä tiedä, kenen palveluita hän kaipaa, mutta kaipaa tietoa ja opastusta. Kaikkien verkkopalveluissa pitäisi olla enemmän luontotietoa. Asiakkaat haluaisivat, että tieto olisi helpommin löydettävissä. Tietoa luonnosta pitäisi jakaa enemmän sekä asiakkaille että yrittäjille, sillä sille on paljon kysyntää.

Ongelmiakin löytyi elinkeinojen yhteensovittamisesta. Porot pelkäävät niin hankikeleillä kaikkialla hiihtäviä ja laskettelevia hiihtäjiä kuin urillaan kulkevia koiravaljakoita. Poroelinkeino koki tärkeäksi hiihtäjien ohjeistamisen niin, etteivät keväällä vasojaan odottavat vaatimet turhaan joudu siirtymään hangilla hiihtävien hiihtäjien tieltä. Koiravaljakoiden levittäytyminen kaikille talvilaidunalueille oli selvä ongelma. Vuoden 2008 aikana saatiin kuitenkin lähes kaikki kansallispuistossa vakituisesti toimivat koiravaljakkoyrittäjät yhteistyösopimusten piiriin. Neuvottelut käytiin yrittäjien ja paliskuntien kanssa hyvässä yhteisymmärryksessä. Porotalouden edustajat toivoivat alueille jonkinlaista kiintiötä koirien määrälle. Vahinkotapauksia varten koirat olisi tunnustusmerkittävä.

Keskusteluissa nousi vahvasti esiin ajatus virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisestä kansallispuistossa siten, että painopiste siirtyisi kansallispuiston päiväkäyttöön ja yöksi kävijät palaisivat lähikyliin, joista löytäisivät tarvitsemansa palvelut. Kansallispuisto hiljentyisi yön ajaksi luonnon omaan rauhaan, ja yrittäjät saisivat kehittää matkailijoiden palveluita. Tällaista kehittämisen strategiaa puoltavat monet seikat, erityisesti yhä ongelmallisemmaksi nouseva jäte- ja puuhuolto.

Yleisenä havaintona kaikissa haastatteluissa oli se, että yrittäjät ovat suojelun kannalta valveutuneita eivätkä halua kuormittaa kansallispuistoa lisärakentamisella tai hallitsemattomilla kävijäruuhkilla. Myös jätehuollon ongelmallisuus tiedostetaan. Ohjaamattoman retkeilyn todetaan levittäytyneen ja kuluttavan maastoa. Voisiko majoittautumista ja kulkemista jopa rajoittaa? Yritystoiminnan toivoisi kasvavan, mutta luonnon pitäisi silti säilyä koskemattomana. Useimmat yrittäjät olivat tyytyväisiä palveluihin ja reitteihin. ”Nykyinen kansallispuiston reitistö on hyvä. Lisääminen ei hyväksi, kuntoa voisi parantaa. Kansallispuiston pitäisi säilyä sellaisena kuin se on.”

Vuosikymmenten kokemuksella on nähty rakentamisen vaikuttaneen eläinkantoihin. ”Vielä 1960-luvulla Hannukurulla pesi tunturipöllö, ahma ja tunturihaukka. Silloinen puistonvalvoja Salmelan Matti piti pahana, kun kämppä rakennettiin eläinten pesimäpaikkojen viereen. Hirvillekin se oli tärkeä paikka. Hannajoessa ja Hannajärvellä on aina ollut paljon vesilintuja. Salmijärvessä pesii mustalintu vieläkin.”

Keskusteluissa esitetyt näkemykset kehittämisestä olivat suunnitelmantekijöiden mieleen. ”Pitäisi kehittää kansallispuistoa päivävaelluskohteena ja rohkaista majoittumiseen lähikylissä, ei niinkään kansallispuiston alueella. Markkinointi tehtäisiin historiallisen kestiekievarilaitoksen ja perinteen kautta. Historialliset reitit kannattaisi tuoda esiin. Esimerkiksi Kerässieppi–Raattama-väli, Puolitaival, Äkäslompolo–Ylläsjärvi-väli. Majoittuminen puiston ulkopuolella vähentäisi jätehuolto- ja muita ongelmia. Kylästä kylään vaeltamisen markkinoiminen olisi kaikkien kannalta hyvä asia.”

Jos jokin nähtiin puutteena, se oli erityisesti lasten ja nuorten aktiviteetit. Lasten tarpeita ei osata ottaa huomioon. Tämä koskee niin kansallispuistoa kuin matkailupalveluita.

Yleisenä vaatimuksena ja toiveena oli, että yrittäjiä täytyy kuunnella. Kävijämäärät tulevat kasvaamaan, ja reitistöt on suunniteltava sen mukaan, että ne kestävät. Karttojen on oltava ajan tasalla. Yrittäjien kanssa on oltava myös selkeät pelisäännöt. Tavallisten retkeilijöiden ja yrittäjien tarpeet vaativat yhteensovittamista.

Matkailukeskusten asiakaskunta on hyvin ympäristötietoista. Myyntiorganisaatioihin tulee kyselyitä, mikä on ympäristöystävällisin hiihtokeskus. Ekologisuus on jo markkinointivaltti. Monessa yrityksessä on jo käytössä Green DQN -laatu-merkki.

9.5 Kehittämistoimet

Haastatteluiden perusteella yritysten toiveet ovat paljolti lisääntyvässä yhteistyössä eikä niinkään palveluiden lisärakentamisessa, kuten ehkä ennakolta voisi arvella. Olemassa olevien palvelurakenteiden tulee luonnollisesti olla hyvässä kunnossa, laadukkaita ja turvallisia, mutta yhteistyön kehittämistoiveissa on erityisesti kansallispuiston käyttäminen markkina-arvona, luontokeskusten käytön lisääminen, osallistuminen erilaisiin yhteisiin hankkeisiin, tiedonsaanti kansallispuiston asioista sekä aktiivinen yhteydenpito yrityksiin. Yhteistyösopimusten vastineeksi yrittäjät toivovat palveluita, jotka voivat tarkoittaa esimerkiksi aktiivista tiedottamista ja koulutusta kansallispuiston asioista.

Tiedonjanon tyydyttäminen on kansallispuiston hoitajille ehkä helpompi haaste kuin palvelurakenteiden rakentaminen. Valtion talouden kiristyessä kansallispuiston hoitoon suunnatut varat ovat pienentyneet, mutta luonnonsuojeluhenkilöstön ammattitaito ja tietämys on vielä monilta osin valjastamatta tiedotus- ja koulutuskäyttöön. Tulevina vuosina voimme keskittyä olemassa olevien rakenteiden laadun ylläpitoon ja parantamiseen sekä yhteistyöhön yrittäjien ja sidosryhmien kanssa. Näin jo olemassa oleva tieto kansallispuiston arvoista saadaan kaikkien käyttöön ja hyödyksi.

Toteutuneet kehittämistoimet

Tähän mennessä toteutuneet kehittämistoimet ovat olleet rakenteiden, opasteiden ja luontokeskusten kehittämistä. Ympäristöministeriön vuosille 2006–2008 myöntämä VILMAT-rahoitus Pallas–Yllästunturin kansallispuiston palvelurakenteiden kehittämiseksi aktivoi monia Lapin hallintovirastoja sekä työministeriön kohdentamaan kansallista ja EU-rahoitusta Metsähallituksen luontopalvelujen investointeihin matkailun painopistealueelle Ylläs–Pallas–Hetta. Yhteensä VILMAT-rahoitusta ja sitä täydentävää muuta hankerahoitusta myönnettiin alueelle vuosina 2005–2008 noin 8 miljoonaa euroa. Täydentävää hankerahoitusta myönsi Lapin työ- ja elinkeinokeskus käynnistämässään EU:n Sosiaalirahaston rahoittamassa Virtaa varantoon -hankkeessa, jonka rahallinen arvo oli noin 170 000 euroa. Lapin TE-keskuksen työohjelmasta rahoitettiin myös Hetassa Tunturi-Lapin luontokeskuksen laajennus, jonka kokonaiskustannus oli 1,3 miljoonaa euroa.

Tunturi-Lapin luontokeskuksen Metsähallituksen ja Saamelaismuseosäätiön yhteisen uuden Vuovjjuš – Kulkijat -kulttuuri- ja luontonäyttelyn kokonaiskustannus oli noin 480 000 euroa, josta 171 000 euroa oli VILMAT-rahaa, 100 000 euroa Lapin TE-keskuksen työohjelmärahoitusta, 151 500 euroa EU:n rakennerahastosta Saamelaismuseosäätiölle myönnettyä rahoitusta sekä 3 000 euroa Kauko Sorjosen säätiön, 2 500 euroa Saamelaiskäräjien ja 5 000 euroa Enontekiön kunnan rahoitusta ja noin 50 000 euroa Metsähallituksen luontopalvelujen rahoitusta oman työn osuutena.

Äkäslompolossa luontokeskus Kellokkaan laajennus- ja muutoshankkeen kokonaiskustannus oli 3,4 miljoonaa euroa, josta 640 000 euroa oli VILMAT-rahaa, 1,5 milj. euroa Lapin TE-keskuksen myöntämää työohjelmärahoitusta ja 1,2 milj. euroa työministeriön myöntämää rahoitusta. Kellokkaan uuden luonto- ja kulttuurinäyttelyn kokonaiskustannus oli noin 400 000 euroa. Hankkeeseen myönnettiin 228 000 euroa EU:n Interreg III A Pohjoinen -ohjelmasta. Kansallinen rahoitusosuus koostui Kolarin ja Pajalan kuntien rahoituksesta, 20 000 ja 12 500 euroa, sekä Lapin ympäristökeskuksen ja Lapin lääninhallituksen kansallisesta vastinrahasta, yhteensä 79 500 euroa, ja Lapin luontopalvelujen tulorahasta, 40 000 euroa. Lisäksi Metsähallituksen luontopalvelut rahoitti hanketta noin 20 000 eurolla oman työn osuutena.

Kansallispuistojen luontokeskusten näyttelyiden luonto- ja kulttuuriteemat pyrkivät avaamaan kulkijalle näkökulman Lapin eri kulttuurien ja luontoympäristötyyppien monimuotoisuuteen ja omalaatuisuuteen.

Rakenteiden laadun ylläpito ja kehittäminen

Valmistuvassa Pallas–Yllästunturin kansallispuiston reitistösuunnitelmassa otetaan huomioon kävijämäärien kasvun ja luontomatkailemisen tarpeet. Uusia reittejä ja rakenteita ei pääsääntöisesti olla lähivuosina rakentamassa. Sen sijaan keskitytään olemassa olevien reittien kunnostukseen, remontointiin ja laadun parantamiseen. Matkailukeskusten läheisyydessä olevien palveluiden laatuun ja kulutuskestävyyteen kiinnitetään erityistä huomiota.

Tunturi-Lapissa on kehitetty luontomatkailemista ja sen edellytyksiä voimallisesti koko 2000-luvun ajan mm. kaavoituksen sekä useiden kehittämishankkeiden ja investointien avulla. VILMAT-hankkeen (Metsähallitus 2005, Tikkanen 2009) alkaessa vuonna 2006 erityisesti kansallispuiston vanhaa osaa olevan Pallas–Ounastunturin alueen palvelurakenteet ja reitit olivat kiireisen kunnostamisen tarpeessa. Vuosikymmeniä jatkuneen vilkkaan retkeilykäytön seurauksena alueen rapistunutta palveluvarustusta voitiin VILMAT-rahoituksen ansiosta kohentaa ja kuluneiden reittien kestävyttä parantaa. Kestäväntä ja kunnostus ovat kuitenkin seuraavana vuosikymmenenä jatkuvaa toimintaa. Kansallispuiston uutta osaa olevaa Ylläs–Aakenustunturin aluetta alettiin valmistella Metsähallituksen luontopalvelujen toimesta kansallispuistokuntoon jo vuonna 1998. Alueen investointeihin kohdennettiin vuosina 1998–2003 kansallista ja EU-rahoitusta noin 2,5 milj. euroa.

Vuosien 2006–2008 VILMAT-hankkeessa toteutettiin mm.

- Hannukurun uuden varaustuvan ja saunan rakentaminen palveluineen
- Sioskurun ja Tappurin tupien täydellinen peruskorjaaminen
- Latvamajan ja Kotamajan latukahviloiden remontoiminen
- Kutujärven niittyvirtin restaurointi autiotuvaksi
- Kesänkijärven rakentaminen esteettömäksi retkeilykohteeksi päällystettyine polkuineen, leveine pitkostuksineen, tulipaikkoineen, laitureineen ja kuivakäymälöineen. Rakentaminen toteutettiin yhdessä Ylläksen kalaparatiisihankkeen kanssa.
- Hannukurun ja Tunturijärven laavujen yhteyteen uusien puuliitereiden rakentaminen
- Polkujen sorastamisia, portaiden ja siltojen rakentamisia ja pitkostusten uusimisia Varkaankurun luontopolulla, Äkäsmyllyllä, Äkässaivossa, Pyhäjoella ja Rauhalassa
- Mäntyrovan, Punaisenhiekan, Aittalahden ja Keimiöjärven autiotupien sekä Keimiöjärven vuokratuvan remontoinnit
- Kuivakäymälöiden korjaukset ja rakentamiset Rihmakurun ja Suaskurun kodilla, Nammalukurun, Montellin ja Pahakurun tuvilla ja Aakenuksen Pyhäjärvellä
- Uusia pitkospuita 4 km Hetta–Pallas-vaellusreitille, 1 km Koivarova–Keimiöjärvi-vaellusreitille sekä 2,4 km Pallas–Ylläs-eräretkeilyreitille Pahtavuomassa
- Pallastunturilla polkujen kestävänti murskeella Pallastunturin tieltä vanhan hotellin rautioille noin 1 km ja Pallaskodalle noin 500 m
- Pallastunturin uuden esteettömän varauksojan ja kuivakäymälän sekä liiterin rakentaminen
- Pallastunturin luontokeskuksen palvelutilojen peruskorjaaminen ja inva-wc:n rakentaminen
- Raja- ja teemaopasteiden rakenteiden tekeminen (20 kpl)
- Hetassa Tunturi-Lapin luontokeskuksen uuden luonto- ja kulttuurinäyttelyn tuottaminen ja rakentaminen yhteistyössä Metsähallituksen Lapin luontopalveluiden, Saamelaismuseosäätiön ja Johti Säpmelaččat -yhdistyksen kanssa
- Luontokeskus Kellokkaan laajennus Äkäslompolossa. Uudisrakennus sisältää 135-paikkaisen auditorion, perusnäyttelytilat, kirjaston, kaksi toimistohuonetta, varastotilaa ja kokoustilaa sekä henkilökunnan sosiaalitulat. Erillinen monitoimitila toimii majoitus- ja kokoustilana. Vanhan luontokeskuksen puolelle jäivät laajentunut ravintola, alakerran galleria, pieni auditorio ja näyttelytila sekä toimistosipi kokoushuoneineen.
- Maasto-opastusta parannettiin uusilla lähtöporteilla Iso-Ylläksen Sauvakävelypuistoon ja Kesänkijärven Kalaparatiisiin sekä vanhoja täydennettiin Kellokkaan opastuskatokseen, Totovaaraan ja Aakenuksen Pyhäjärvelle
- Rajaopasteita tehtiin uusia Ojanlatvalle, Lainiojoelle ja Hirvaslompoloon. Vanhoja uusittiin Keimiötunturille ja Jerisjärvelle 4 kpl ja Pallas–Ounastunturin alueelle yhteensä 11 kpl
- Teemaopasteita tehtiin uusia Peurakaltioon, Kahvikeitaalle, Äkäsmyllylle, Tiehallinnon Maisematien levikkeelle, Vuontispirtille, Laaksivaaraan ja Pallaslompoloon, Ketomellaan, Ounasjärven etelärannalle, Koivarovan pysäköintialueelle ja Hannukuruun. Vanhoja uusittiin Karilaan ja Kittilään Metsähallituksen toimipaikkaan.
- Äkässaivoon tehtiin uusi luontopolku, Saivonkierras, ja Pallastunturin ympäristötaideteoksille tehtiin esittelytaulut. Vanhoja tauluja uusittiin Vatikurussa, Pallastunturin luontoladulla, Pallasjärven Pyhäjoella, Aakenuksen vaellusluontopolulla, Aakenuksen Joutsenpolulla, Varkaankurun Velhopolulla ja Kiirunankiepillä.
- Karttoja teetettiin Pallas–Ounastunturin alueen tuville ja Pallastunturin luontokeskukseen, yhteensä 15 kpl.

9.6 Yhteistyön ja koulutuksen kehittäminen

Rakenteiden kehittäminen ja laadun ylläpito on jatkuvaa kansallispuiston hoitoa, johon panostaminen ei pääty koskaan. Lähes kaikissa yrityshaastatteluissa esille nousseena toiveena on yhteistyön kehittäminen sekä tiedon tuottaminen ja koulutuksen järjestäminen yrittäjille. Tähän haasteeseen on periaatteessa helppo vastata, koska Metsähallituksen luontopalveluissa on valtakunnan suojelualueiden tuntemuksen ja hoidon paras asiantuntijuus. Yrittäjien kanssa solmitut yhteistyösopimukset velvoittavat Metsähallitusta järjestämään vuosittain koulutusta suojelualueisiin liittyvistä aiheista, mikä tekee toiminnasta suunnitelmallista ja vakiintunutta. Luontopalveluiden eri prosesseista eli virkistyskäytöstä, luonnonsuojelusta, erätaloudesta ja alueiden hallinnasta löytyy aiheita, jotka koskettavat luontomatkailuyrittäjiä suoraan. Yrittäjien kiinnostus suojelualan lajeihin nousi esiin monessa haastattelussa. Metsähallituksen ja muun ympäristöhallinnon luonnonhoidon ja -tuntemuksen asiantuntijat ovat käytettävissä luennoitsijoina sekä retkien ja kurssien vetäjinä. Näitä koulutusyhteistyötilaisuuksia on järjestetty Ylläksen alueen laatuhankeiden (Laatutonni ja Green DQN) yhteydessä.

9.7 Kehittämistoimien rahoitus

Suomen kansallispuistojen rahoitus perustuu ympäristöministeriön osoittamaan määrärahaan luonnonsuojelualueiden hoitoa ja kunnossapitoa varten. Lisäksi rahoitusta on saatu Metsähallituksen metsätalouden tulostoiminnolta mm. Luontokeskus Kellokkaan ylläpitoon. Ympäristöministeriön rahoitusta on käytetty henkilöstön palkkaukseen, kiinteistöjen ja kaluston ylläpitoon, reittien ja rakenteiden ylläpitoon ja kehittämiseen sekä muuhun suojelualueiden perustoimintaan. Tunturi-Lapin alueella kentän henkilöstöä on saatu työ- ja elinkeinoministeriön työvoimarahoituksella, mutta nykyisessä valtion rahatilanteessa tämä työvoimakanava on sulkeutumassa. Valtion rahan käyttöä rajoittaa taantuman lisäksi tulevien suurten ikäpolvien eläkkeelle jäänti, joka johtaa työikäisen väestön määrän pienenemiseen. Tähän ollaan varautumassa valtion tuottavuusohjelmalla, joka on koko valtionhallinnon kattava hanke julkisten palvelujen ja hallinnon tuottavuuden kasvattamiseksi. Tämä ohjelma koskettaa myös kansallispuiston hoidon järjestämistä. Kansallispuiston kentän henkilöstöä on jäänyt eläkkeelle eikä työvoimarahoitteista työvoimaa ole enää juurikaan saatu. Kentän henkilöstö on supistunut muutamassa vuodessa niin, että kansallispuiston perushuoltoon joudutaan miettimään uusia ratkaisuja. Palvelurakenteiden huollon ulkoistaminen on yksi tulevaisuudessa käytävistä hoitoratkaisuista, mutta rahoitusvajeeseen se ei ole ratkaisu.

Erilaiset EU-rahoitteiset yhteistyöhankkeet kuntien, työvoima- ja elinkeinokeskuksen, ympäristöministeriön, ympäristökeskuksen ja yrittäjien kanssa ovat mahdollistaneet viime vuosien monet palveluiden rakentamis- ja kehittämishankkeet. Jatkossa kehittämishankkeiden merkitys tulee edelleen olemaan suuri. Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus on ollut avainasemassa palveluvarustuksen uus- ja korvausinvestoinneissa.

Ylläpidon rahoitus

Vuonna 2009 Pallas–Yllästunturin kansallispuiston palveluvarustuksen eli reittien, tupien ja taupakkojen ylläpitoon oli käytettävissä 400 000 euroa, joka kattoi vakituisen ja kausityöntekijöiden palkat, toimisto- ja matkakulut, kalustokulut, polttopuu- ja jätehuoltokulut sekä työvoimahalinnon palkkaperusteista työllistämistukea. Palvelurakenteiden korvausinvestointeihin eli peruskunnostukseen on ollut käytettävissä vuosittain noin 20 000 euroa perusrahoitusta. Pallas–Yllästunturin kansallispuiston opastusviestintään eli kolmen luontokeskuksen ylläpitoon ja asiakaspalveluun, tapahtumiin ja näyttelyihin, verkkosivujen ylläpitoon sekä maasto-opastusmateriaalin ylläpitoon oli käytettävissä perusrahoitusta ja työvoimahalinnon palkkaperusteista työllistämistukea yhteensä noin 470 000 euroa, josta suurin osa meni palkkoihin ja kiinteistökuluihin.

Lisäksi vuosille 2009–2010 on ollut hankerahoitusta Pallas–Ylläs Matkailurinki II -hankkeessa 60 000 euroa. Ympäristöministeriöltä on saatu 600 000 euroa lisärahoitusta vuosille 2010–2011 Pallastunturin palvelurakenteiden korjaukseen ja reitistöjen kestävyiden parannustöihin.

Korvausinvestointirahoituksen tarve

Palvelurakenteiden korvausinvestointeihin eli ylläpitoon ja kunnostukseen tarvittavan rahan määrä on vuosittain noin 200 000 euroa. Tällä budjetoinnilla kansallispuiston palveluvarustus pystytettiin pitämään nykykunnossa. Palveluvarustusten kunnossapitoon on saatu merkittäviä erillishankkeita ja myös muut suuret kehittämishankkeet vaativat erillisen rahoituksen. Tällaisia merkittäviä suuria hankkeita ovat Pallas–Yllästunturin kansallispuiston käymäläjärjestelmän uusiminen ja toiminnan varmistaminen, suosituimpien reittien kunnostus- ja kestäväointi sekä Pallastunturin luontokeskuksen uudisrakentaminen ja näyttelyiden uusiminen. Kaikkien näiden toteuttamisessa on kyseessä satojen tuhansien, jopa miljoonien eurojen hankkeista.

Ehdotetut toimenpiteet

Strateginen tavoite	Toimenpiteet	Alustava budjetti	Vastuulliset osapuolet
Rakenteiden laadun ylläpito ja kohottaminen	Kansallispuiston reitistöjen kunnostus ja kestäväointi sorastamalla ja pitkostuksia uusimalla. Kivirakentamisen kehittäminen. – Uusia pitkoksia 4 km / vuosi – Sorastuksia 15 km – Kiveyksiä 3 km	Projektit 30 000 € / km 50 000 € / km 90 000 € / km	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Kansallispuiston rakenteiden kunnostus. – Käymälät 50 kpl – Laavut ja kodat 30 kpl – Tuvat 40 kpl. – Viitoitukset	Projektit	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Kansallispuistoa ympäröivien alueiden reitistöjen ylläpito ja luominen	Projektit	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Pallas–Yllästunturin kansallispuiston palvelurakennesuunnitelman teko	Nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
Opastusviestinnän laadun ylläpito ja kehittäminen	Maasto-opasteiden kunnostus ja lisääminen matkailukeskittyisiin	Projektit	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Pallastunturin luontokeskuksen uudisrakentaminen	3,5 milj. €	Metsähallitus, ELY-keskus
	Pallastunturin luontokeskuksen uusi näyttely	500 000 €	Metsähallitus, Ilmatieteenlaitos, Metsäntutkimuslaitos, Geologian tutkimuskeskus
	Pallas–Yllästunturin kansallispuiston opastussuunnitelman teko	Nykyisten työntekijöiden työpanos	
	Luontokeskusten toiminnan edelleen kehittäminen	Projektit	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Yrittäjiä palvelevan materiaalin kehittäminen	Projektit	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
Markkinoinnin kehittäminen	Kansallispuiston näkyvyyden parantaminen ja hyödyntäminen matkailussa	Projektit, nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Paikallisten tuotteiden kehittäminen ja markkinointi	Projektit	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Yhteisen markkinointimateriaalin kehittäminen	Projektit, nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
Yhteistyön kehittäminen	Yrittäjien ja yhteistyötahojen vuosittaiset tapaamiset		Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Kurssit, teemaretket, seminaarit ja luennot yhteistyöyrittäjille	Projektit, Metsähallituksen eri prosessien työntekijät	Metsähallitus, yhteistyökumppanit, yliopistot, tutkimuslaitokset
	Luontomatkaileuyrittäjien ja oppaiden koulutuksen edistäminen	Projektit	Yhteistyökumppanit
	Yrittäjien laatujärjestelmien käyttöön oton edistäminen	Nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus, yhteistyökumppanit
	Tuotekehitys	Työpajat projekteissa	Yhteistyökumppanit, Metsähallitus
	Sopimusyrittäjien määrän lisääminen	Nykyisten työntekijöiden työpanos	Metsähallitus

10 Suunnitelman seuranta

Kestävän luontomatkailun suunnitelman toteutumista seurataan valitulla mittaristolla ja kehitystyötä ohjataan tulosten mukaan (ks. liite 5). Tavoitteena on Metsähallituksen ja yrittäjien yhteistyön aktiivinen jatkaminen ja kehittäminen, suojelualueen palveluiden kestävyysparantaminen, suojeluarvojen turvaaminen, verkostoitumisen edistäminen, imago-markkinoinnin parantaminen ja paikallistalouden tukeminen. Suunnitelmaa päivitetään viiden vuoden välein.

Lähteet

- Aalto, M. 2008: Matkailun linnustovaikutukset Länsi-Lapissa. – Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Bio- ja ympäristötieteiden laitos, Jyväskylä. 99 s.
- Borg, P. 1997: Kestävä kehitys – Kestävyys matkailussa. – Teoksessa: Borg, P. & Condit, S. (toim.), Kestävä matkailu. Kestävän matkailun julkaisuja 1. Matkailun osaamiskeskus ja Matkailualan verkostoyliopisto. Joensuun yliopisto, Savonlinna. 137 s.
- Enontekiön matkailun kehitysverkko -projekti 2004: Enontekiö–Kilpisjärvi Matkailustrategia 2004–2010 ja matkailuyhteistyön toimintamalli. Päivitetty 1.2.2006. – Enontekiön kunta, <<http://www.enontekio.fi/web/files/matkailustrategia.doc>>. 41 s.
- Erkkonen, J. 1999: Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kävijätutkimus 1998. – Raporttiluonnos, Helsingin yliopisto, metsäekonomian laitos, Helsinki. 24 s.
- Fennell, D. A. 1999: Ecotourism. An Introduction. – Routledge, London. 315 s.
- Haaga-Perho 2008: Levin, Ylläksen ja Pyhä-Luoston asiakastyytyväisyystutkimusten vertailut kesä-syky 2008. – Haga-Perho, Rovaniemi. 69 s.
- Heikkilä T. 2007: Luontomatkailun vaikutukset nisäkäspopulaatioihin Pallas–Yllästunturin kansallispuiston taukopaikoilla. – Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Bio- ja ympäristötieteiden laitos, Helsinki. 59 s.
- Hemmi, J. 2005: Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 1. – J. Hemmi, Vironlahti. 470 s.
- Huhtala, M. 2006: Pallas–Ounastunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäyttö ja sen paikallistaloudelliset vaikutukset. – Teoksessa: Horne, P., Koskela, T., Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. (toim.), METSON jäljillä. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. MMM, YM, Metla, SYKE, Helsinki. S. 165–166.
- Hyttinen, R. 2010: Pyhä–Luoston kansallispuiston kävijätutkimus 2009. – Käsikirjoitus, Metsähallituksen arkisto, Vantaa.
- Jokimäki, J., Huhta, E., Kaisanlahti-Jokimäki, M., Ukkola, M. & Helle, P. 2007: The ecological impacts of tourism, the case of the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*). – Nature and tourism: Tools for sustainability, Abstract book, Lapin yliopisto, Rovaniemi: 39.
- Järjestyslaki 27.6.2003/612.
- Jönsson, P., Söderström, E. & Yrjänheikki, R. 2006: Meän Väylä – Älvlandet, Meän Visio – Vår Vision. – Pajalan, Kolarin ja Muonion kunnat. 25 s.
- Kalastuslaki 16.4.1982/286.
- Kangas, K. 2009: Recreation and tourism induced changes in northern boreal environments. – Acta Universitatis Ouluensis. Scientiae Rerum Naturalium. A 538. 56 s.
- Koivumaa, J. 2008: Kansallispuiston ja matkailuyritysten vuorovaikutus – rinnakkainelo, ristiriita vai symbioosi? Esimerkkinä Pallas-Yllästunturin kansallispuisto. – Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto, kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta, Rovaniemi. 75 s.

- Lapin yliopisto, Arktinen keskus 2007: Landscape Lab -hanke 2004–2007. – <http://www.arcticcentre.org/?DeptID=5673>.
- Laki Metsähallituksesta 30.12.2004/1378.
- Laki Pallas–Yllästunturin kansallispuistosta 30.12.2004/1430.
- Laki Pallas–Yllästunturin kansallispuistosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta 2.6.2006/431.
- Laki saamelaiskäräjistä 17.7.1995/974.
- Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 8.4.2005/200.
- Lapin liitto 2005: Eläköön Lappi. Lapin maakuntasuunnitelma 2022. – A17/2005. Lapin liitto, Rovaniemi. 30 s.
- Lapin liitto 2007: Lapin matkailustrategia 2007–2010. – Lapin liitto, Rovaniemi. 69 s.
- 2008: Lapin matkailutilastollinen vuosikirja 2008. Tourism facts in Lapland. Statistical review 2008. – Lapin liitto, Rovaniemi. 73 s.
- Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096.
- Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistyöryhmä 2002: Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. – Suomen Ympäristö 535. 48 s.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- Maastoliikennelaki 22.12.1995/1710.
- Metsähallitus 2002: Ylläs-Aakenustunturin suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallitus, Vantaa. 97 s.
- 2004: Kestävän luontomatkailun periaatteet suojelualueilla. – Metsähallitus, Vantaa. <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/luonnonsuojelu/suojelualueidenhoitojakaytto/virkistyskayttojaluontomatkailu/Kestavanluontomatk/Sivut/Kestavanluontomatkailunperiaatteetluonnonsuojelualueilla.aspx>, 1.2.2010.
- 2005: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailua tukevan palveluvarustuksen kehittäminen vuosina 2006–2010. Hankesuunnitelma. – Moniste, Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue, Inari. 33 s.
- 2008: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 36. 198 s.
- 2010: Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 127. 93 s.
- & Metsäntutkimuslaitos 2009: Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset. Alustava raportti 30.10.2009. – Metsähallitus, Vantaa. 19 s.
- Metsäntutkimuslaitos 1998: Pallas–Ounastunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma 1998–2017. – Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 716. 108 s.

Metsästyslaki 28.6.1993/615.

Norokorpi, Y. & Sulkava, P. 2007: Luontomatkailun vaikutukset kasvillisuuteen ja maaston kulumiseen Pallas–Yllästunturin kansallispuistossa. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 166. 76 s.

NordicMarketing 2007: Ylläs II. Kehittämissuunnitelma vuoteen 2020. Luonnos elokuu 2007. – Kolarin kunta. 65 s.

Pelastuslaki 13.6.2003/468.

Poronhoitolaki 14.9.1990/848.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki 21.1.2000/45.

Sulkava, P., Hatanpää, M. & Ollila, E. 2004: Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kävijät 2003. – Metsähallitus, luontopalvelujen arkisto, Vantaa. 93 s.

Suunnittelukeskus 2004: Levi 3. Kehittämissuunnitelman loppuraportti. – Kittilän kunta. 87 s.

— 2006: VETURI, Muonion vesi- ja tunturialueiden kehittämissuunnitelma ja yleiskaavat. – Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi. 16 s.

Tikkanen, E. 2009: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston alueen palveluvarustuksen ja opastuksen parantaminen. – VILMAT-hankkeen loppuraportti, Metsähallitus, luontopalvelut, Tunturi-Lapin puistoalue, Kolari. 17 s.

Tyrväinen, L. & Koivula E. 2005: Virkistyskäytön ja luontomatkailun näkökulma. Tutkijoiden metsäpalaveri VII 17.11.2005. – <http://www.helsinki.fi/project/metsäpalaveri/pdfs/Tyrvaainen_Koivula.pdf> ,viitattu 2.11.2009.

Törn, A. 2007: Sustainability of nature-based tourism. – Oulu university press, Oulu. 55s.

Valtakunnallinen matkailustrategiatyöryhmä 2006: Suomen matkailustrategia vuoteen 2020 & Toimenpideohjelma vuosille 2007–2013. – Kauppa- ja teollisuusministeriö, Helsinki. KTM julkaisuja 21/2006. 102 s.

Valtioneuvosto 2003: Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi 13.2.2003. – <<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=2296>>.

Valtioneuvoston asetus Metsähallituksesta 30.12.2004/1380.

Vatanen, E. & Hyppönen, M. 2008: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston tulo- ja työllisyysvaikutukset Tunturi-Lapissa. – Metsäntutkimuslaitos, Rovaniemen toimintayksikkö. 23 s

Tanninen, P. & Taskinen, K. 2000: Ylläs-Aakenustunturin kävijätutkimus 2000. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa. 69 s.

Ympäristöministeriö 2009: Mitä on kestävä kehitys. – Ympäristöhallinnon verkkosivut <<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=280280#a2>>, 18.3.2009.

Yhteystiedot

Postiosoite muissa kuin laskutusasioissa:
Metsähallitus, Lapin luontopalvelut
PL 8016 (Koskikatu 44–46)
96101 Rovaniemi

Sähköpostiosoitteet ovat muotoa:
etunimi.sukunimi@metsa.fi

Laskutusosoite:
Metsähallitus
LP Lappi, Ostolaskut
PL 1314
96101 Rovaniemi
Laskuihin aina viite: yhteyshenkilö ja laskutuksen aihe

Pallas–Yllästunturin kansallispuisto:

Puistonjohtaja FT Pekka Sulkava
Tunturi-Lapin luontokeskus
Peuratie 15
99400 Enontekiö
Puh. 0400 815 660
Sähköposti: pekka.sulkava@metsa.fi

Tunturi-Lapin luontokeskus
Peuratie 15
99400 Enontekiö
Puh. 0205 64 7950
Sähköposti: tunturi-lappi@metsa.fi

Pallastunturin luontokeskus
99330 Pallastunturi
puh. 0205 64 7930
Sähköposti: pallastunturi@metsa.fi

Luontokeskus Kellokas
Tunturintie 54
95970 Äkäslompolo
puh. 0205 64 7039
Sähköposti: kellokas@metsa.fi

DU`UgEM` } ghi bli f]b` _UbgU`]gdi]ghc b` ^ } f ^Yghmgg } } bli`

2239 / 623 / 2008

METSÄHALLITUKSEN PÄÄTÖS
Pallas-Yllästunturin kansallispuiston
järjestyssäännöstä

Päätöksen voimassaoloaika: 5.5.2008-
toistaiseksi

Annettu Vantaalla 5.5.2008

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston järjestyssääntö

Metsähallitus on luonnonsuojelulain (LsL, 1096/1996) 18 ja 20 §:n nojalla antanut seuraavan Enontekiön, Muonion, Kittilän ja Kolarin kunnissa sijaitsevaa Pallas-Yllästunturin kansallispuistoa koskevan järjestyssäännön.

Tähän järjestyssääntöön on otettu Suomen perustuslaista (731/1999), luonnonsuojelulaista (LsL 1096/1996), sekä Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetusta laista (1430/2004, sellaisena kuin se on muutettuna lailla 431/2006), Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetusta asetuksesta (912/2005), (431/2006), maastoliikennelaista (1710/1995), maastoliikenneasetuksesta (10/1996), metsästyslaista (615/1993), kalastuslaista (286/1982), kalastusasetuksesta (1116/1982), pelastuslaista (468/2003), poronhoitolaista (84/1990), kokoontumislaista (530/1999) sekä saamelaiskäräjistä annetusta laista (974/1995) johtuvat määräykset. Lisäksi järjestyssäännössä on määräyksiä, jotka Metsähallitus on kansallispuiston hallinnosta vastaavana viranomaisena maanomistajan ominaisuudessa oikeutettu ja velvollinen antamaan.

Järjestyssäännön määräykset perustuvat em. säädösten lisäksi luonnonsuojelulain (LsL 19 §) nojalla laadittuun Pallas-Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan, jonka ympäristöministeriö vahvisti 10.1.2008.

1. Kansallispuiston perustaminen ja sen tarkoitus

(laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta 1 §)

Kansallispuisto on perustettu ja sen rauhoituksesta ja hallinnosta on säädetty Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetulla lailla ja sen kalastuksesta on säädetty Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta annetulla asetuksella.

Pallas-Yllästunturin kansallispuisto on perustettu Länsi-Lapin edustavimman tunturijakson sekä tähän liittyvien, luonnontilaisina ja erämaisina säilyneiden metsä- ja suoalueiden ja niillä esiintyvien eliölajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, tutkimusta ja opetusta varten.

2. Yleiset säännökset

2.1. Yleiset kiellot

(LsL 13 §, metsästyslaki 8 luku)

Luonnonsuojelulain mukaisesti kansallispuistossa on kielletty seuraavat luontoa muuttavat toimenpiteet:

- puiden, pensaiden tai muiden kasvien ja niiden osien ottaminen tai vahingoittaminen
- luonnonvaraisten selkärankaisten eläinten pyydystäminen, tappaminen tai hätyyttäminen tai niiden pesien hävittäminen sekä selkärangattomien eläinten pyydystäminen tai kerääminen
- toimet, jotka vaikuttavat epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan taikka eliölajien säilymiseen
- maa- tai kallioperän vahingoittaminen ja maa-aineisten tai kaivoskivennäisten ottaminen
- koirien pitäminen irrallaan
- alueen luontoa muuttava tai rakennelmia, rakennuksia tai niiden raunioita vahingoittava taikka puiston toisia käyttäjiä häiritsevä toiminta on samoin kiellettyä.

Näistä määräyksistä on joukko jäljempänä lueteltuja poikkeuksia.

2.2. Kansallispuiston vyöhykejako

(LsL 18 §)

Kansallispuisto on jaettu käyttövyöhykkeisiin, joita koskevat erilaiset liikkumis-, leiriytymis- ja tulentekomääräykset (karttaliite 1a ja 1b). Vyöhykkeet ovat:

Syrjävyöhyke; erämaavyöhyke

- Latvavuoman alue Aakenustunturin eteläpuolella
- Ylläksen Pyhätunturin alueen pohjoispuoli lukuun ottamatta Äkäskeron ja Linkukeron ympäristöä
- Muonion Vuontisjärven itäpuolinen alue
- Ounastunturi - Könkäsentunturi - Raijanselkä alue

Syrjävyöhyke; erityisvyöhyke

- Onnasjoki - Pippovuoma - Kellotapulien alue
- Pahakuru
- Sarvijärventievat - Ylisenpäänoja
- Sammaltunturi - Lommoltunturi - Keimijärvi
- Aakenuksen Pyhätunturi

Virkistysvyöhyke

- Ylläs - Kesänki - Lainiotunturi - Äkäskero alue
- Aakenustunturi
- Jerisjärven - Pallastunturin alue
- Hetta - Pallas -reitti ympäristöineen

Kulttuurivyöhyke

- Pallasjärven toimipaikka ja sen ympäristön niityt ja kulttuurikohteet
- Pallaksen matkailualue
- Puolitaipaleen metsänvartijan tilan rakennukset, pihapiiri ja niityt
- Maraston erotusaita rakennuksineen, rakenteineen ja raunioineen
- Aakenuksen porokämpä ja läheinen vanha poroerotuspaikka
- Kutujärven niitypirtti ympäristöineen

Rajoitusvyöhyke

- Onnasjärven-Onnasjoen alue
- Hanhivuoma
- Pahakuru
- Suaskuru
- Haltioleton kalmistosaari
- Pyhäjoki
- Varkaankuru

2.3. Liikkumisoikeudet

(LsL 18 §, maastoliikennelaki 4 §)

Kansallispuistossa saa liikkua omin voimin lukuun ottamatta seuraavia rajoituksia (karttaliite):

- Onnasjärven-Onnasjoen rajoitusvyöhykkeellä (239 ha) liikkuminen on kielletty 1.5.–30.11. harvinaisen ja uhanalaisen eläinlajiston suojelemiseksi.
- Hanhivuoman rajoitusvyöhykkeellä (333 ha) liikkuminen on kielletty linnuston pesimärauhan turvaamiseksi, luonnon kulumisen ehkäisemiseksi ja Pallasjärven taimenen tärkeimpien kutuvesien rauhoittamiseksi.
- Pahakurun (307 ha) ja Suaskurun (48 ha) rajoitusvyöhykkeillä liikkuminen on kielletty luonnon kulumisen ehkäisemiseksi ja uhanalaisen lajiston suojelemiseksi
- Haltioleton kalmistosaarella (0,1 ha) mairinnousu ja liikkuminen on kielletty erittäin kulumisherkän luontotyypin ja muinaishistoriallisten arvojen suojelemiseksi.
- Pyhäjoen (84 ha) ja Varkaankurun rajoitusvyöhykkeellä (entinen lehtojensuojelualue, 44 ha) liikkuminen sallitaan lumettomaan aikaan (1.5.–30.11.) vain merkittyä reittiä pitkin maaston kulumisen ehkäisemiseksi ja uhanalaisen lajiston suojelemiseksi.

Polkupyörällä ajaminen, ratsastaminen ja koiravaljakolla liikkuminen on sallittu ainoastaan tarkoitusta varten osoitetuilla urilla/reiteillä. Koiravaljakolla tarkoitetaan kahden tai useamman koiran vetämää valjakkoa. Koiravaljakolla ajaminen ei ole sallittua saamelaisten kotiseutualueella, Enontekiön kunnan puolella, lukuun ottamatta olemassa olevia reittejä.

Moottorikäyttöisten maakulkuneuvojen ja moottoriveneiden käyttö samoin kuin ilma-alusten laskeutuminen on puiston alueella kielletty lukuun ottamatta 3 ja 4 kohdissa mainittuja poikkeuksia.

2.4. Leiriytyminen, tulenteko ja tupien käyttö

(pelastuslaki 24 §, LsL 18 §)

Kansallispuiston erämaavyöhykkeellä lyhytkestoinen leiriytyminen (korkeintaan 3 vrk) on sallittua. Erityisvyöhykkeellä, virkistysvyöhykkeellä ja kulttuurivyöhykkeellä tulenteko ja leiriytyminen ei ole sallittua muualla kuin siihen varatuilla huolletuilla paikoilla. Rajoitusvyöhykkeellä tulenteko ja leiriytyminen on kielletty.

Kansallispuiston erämaavyöhykkeellä avotulenteko on sallittu käyttäen paikalta löytyviä kuivia oksia, risuja ja pieniä juurakoita. Autiotupien ja taukopaikkojen ympäristössä avotulenteko on kuitenkin kielletty puolen kilometrin säteellä huolletusta tulipaikasta.

Avotulen teko on kokonaan kielletty metsäpalovaroitustilan aikana.

Kansallispuiston päivätuvat on tarkoitettu ensisijaisesti päiväkäyttöön ja autiotuvat tilapäistä leiriytymistä varten. Metsähallitus voi tämän lisäksi antaa tarkempia ohjeita tupien käytöstä.

2.5. Marjastus ja sienestys

(LsL 14 § ja 18 §)

Marjojen ja hyötysienten poimiminen on kansallispuiston alueella sallittu, elleivät liikkumisrajoitukset sitä estä.

2.6. Kalastus

(LsL 14 §, kalastuslaki 5 §, 8 § 1 mom., laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta 4 §, valtioneuvoston asetus Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta 1 §)

Kalastus on kansallispuistossa sallittu kalastuslain ja luonnonsuojelulain mukaisesti onkimalla ja pilkkimällä sekä Metsähallituksen myöntämällä kalastusluvalla muualla paitsi jäljempänä mainituissa vesissä. Kalastuslain mukainen onkiminen ja pilkkiminen voi lisäksi olla tietyissä vesissä kielletty TE-keskuksen päätöksellä.

Kalastus ei ole sallittua Pallasjärvässä esiintyvän taimenen kutuvesissä, eikä vesissä, joissa on luontainen purotaimenkanta eikä vesissä, jotka ovat tunturinierian esiintymisalueita. Kalastus on siten kielletty seuraavissa vesistöissä mukaan lukien niiden sivupurot ja latvavedet: Onnasjoki mukaan lukien Onnasjärvet, Siosjoki, Pippojoki, Ruotajoki, Hannujoki mukaan lukien pienet Raasikaltiot, Pahajoki mukaan lukien Hukkajärvi, Kuoppajoki pois lukien Kuoppajärvi, Saariselänoja, Ylijoki, Nammalajoki, kaikki Muonion Vuontisjärveen laskevat purot ja ojat mukaan lukien Riivinjärvet, Pyhäjoki mukaan lukien Killinpoikanjärvet ja Hanhijärvi, Ylisenpäänoja mukaan lukien Rautujärvi ja Ylisenpäänjärvi, Lompolonoja sekä lisäksi Rautujärvi, Pahtajärvi, Maanselkäjärvi, Saarijärvi ja viereinen Hietajärvi, Palsijärvi ja Suaskurun lammet. Vesistöillä tarkoitetaan yhteistä laskujokea myöten purkautuvien vesien kokonaisuutta.

Pallasjärvessä, Keimiöjärvessä ja Aakenustunturin Pyhäjärvessä on sallittu kalaston hoito ja hoitosuunnitelman mukainen kalastus Metsähallituksen luvalla.

Pallasjärvelle voidaan myöntää moottoriveneiden käyttöluvia edellyttäen, että niistä ei aiheudu melu- tai muuta ympäristöhaittaa (LsL 18 §).

2.7. Metsästys

(Laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta 4 §)

Metsästys on kansallispuistossa kielletty muilta kuin paikallisilta asukkailta (kts. jäljempänä kohta 3.3.)

3. Saamelaisia ja muita paikallisia asukkaita koskevat erityissäännökset

Paikallisella asukkaalla tarkoitetaan Enontekiön, Muonion, Kittilän ja Kolarin kunnissa henkikirjoitettuja ja vakinaisesti asuvia henkilöitä heidän liikkessaan oman asuinkuntansa alueella kansallispuistossa. Pallas-Yllästunturin kansallispuiston Enontekiön kunnassa sijaitseva osa kuuluu Saamelaisten kotiseutualueeseen (karttaliite).

3.1. Saamelaisten perustuslailliset oikeudet

(perustuslaki 17 § ja 121 §, laki saamelaiskäräjistä)

Saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja kulttuurimuotoonsa kuuluvia perinteisiä elinkeinoja kuten poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä.

3.2. Kalastus

(kalastuslaki 12 §, kalastusasetus 34 §, Valtioneuvoston asetus Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta 1 §, LsL 71 §, maastoliikennelaki 4 §)

Paikallisilla asukkailla on kansallispuiston vesillä kalastuslain mukainen oikeus onkia ja pilkkiä. Tämä ei kuitenkaan koske asetuksella kalastukselta kiellettyjä vesistöjä, kts. kohta 2.6. Osaan näistä vesistä on joillakin tiloilla voimassa maanmittaustoimituksessa vahvistetut erityisperusteiset kalastusoikeudet.

Metsähallitus voi myöntää yleisesti myytävien kalastuslupien lisäksi kalavesien kestävään tuotokseen perustuen verkko-, koukku tai muita kalastuslupia seuraaviin vesiin: Kylmäsenjärvi, Pitkäjärvi, Ahvenjärvi, Kaivosjärvi, Ketomellan Hietajärvi, Iso Raasikaltio, Joukhaisjärvi ja Kuoppajärvi. Lupia myönnettäessä etusijalla ovat luontaiselinkeinoharjoittajat. Kestävä tuotos määritellään kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Veneiden ja muiden alusten säilyttäminen on luvanvaraista. Veneen säilytyslupia voidaan myöntää em. järville. Pallasjärven Porvinniemessä on veneiden säilyttämis-oikeus niillä, joilla on erityisperusteinen kalastusoikeus järvessä.

Pallasjärvessä, Keimiöjärvessä ja Aakenustunturin Pyhäjärvessä on sallittu kalavesien hoito- ja käyttösuunnitelman mukainen kalastus Metsähallituksen luvalla.

Metsähallitus voi myöntää luontaiselinkeinonharjoittajille luvan käyttää moottorikulkuneuvoja kalastustehtävissä liikkumiseen.

3.3. Metsästys

(metsästyslaki 9 §, laki Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta 4 § ja perustamislain muutos)

Paikallisilla asukkailla on oman kotikuntansa alueella oikeus metsästyksen kansallispuistossa metsästyslain mukaisesti muualla kuin jäljempänä mainituilla alueilla. Metsästyskoirien käyttö on metsästyksen yhteydessä sallittu.

Metsästys ei ole sallittua tunturien paljaka-alueilla eikä puiston reittien, palvelurakenteiden eikä Ylläksen ja Pallastunturin matkailukeskusten läheisyydessä olevilla alueilla (karttaliite 2a ja 2b).

Kittilän kunnan Raattaman ja Rauhalan kylissä vakinaisesti asuvilla henkilöillä on oikeus metsästää myös kansallispuiston siinä osassa, joka on siirretty Kittilän kunnasta Muonion kuntaan lukuun ottamatta perustamislaisissa rauhoitettuja alueita.

Metsähallitus voi myöntää luvan käyttää moottorikulkuneuvoja saaliin noutamista sekä riekon ansapyyntiä varten.

3.4. Tulenteko ja leiriytyminen

Paikallisilla asukkailla on oikeus leiriytymiseen ja tulentekoon kohdan 2.4.määräysten mukaisesti. Lisäksi Pallasjärven rannalla on nuottakalastuksen yhteydessä tulenteko sallittu merkityillä nuotta-apajapaikoilla.

Tulentekoon saa käyttää vain paikalta löytyviä kuivia oksia, risuja ja pieniä juurakoita. Kasvavien puiden ja kelojen vahingoittaminen on kielletty.

4. Muut säännökset

4.1. Viranomaistoiminta

(LsL 14 §)

Liikkumista, moottorikulkuneuvojen ja ilma-alusten käyttöä sekä leiriytymistä ja tulentekoa koskevat rajoitukset eivät koske suojelusäännösten sallimia viranomaistoimia. Viranomaistoimia hoitavien henkilöiden on tarvittaessa voitava osoittaa toimivansa edellä mainituissa tehtävissä.

4.2. Poronhoito

(poronhoitolaki 3 § ja 40§, LsL 14 §, maastoliikennelaki 4 §, maastoliikenneasetus 13 §)

Porojen laiduntaminen ja siihen liittyvä muu poronhoitotyö on kansallispuistossa sallittua poronhoitolain ja kansallispuiston perustamissäädösten mukaisesti. Moottoriajoneuvojen käyttö poronhoitotöissä on sallittu maastoliikennelain ja -asetuksen mukaisesti.

Porokoirien käyttö poronhoitotyössä on sallittua. Poronhoitoa varten saadaan ottaa korvauksetta nuotio- ja kotapuiksi tarvittavia puita. Nuotiopuina saa käyttää kuivia oksia, risuja ja pieniä juurakoita. Polttopuiden hakkaaminen porokämpille ja aitapuiksi on kielletty puistossa.

Porojen talvisesta maastoruokinnasta on sovittava Metsähallituksen kanssa.

4.3. Luvanvarainen toiminta

Metsähallitus voi myöntää harkinnan mukaan luvan kansallispuistoon seuraaviin tarkoituksiin:

- rajoitusosassa liikkumiseen (LsL 18 §)
- ilma-aluksella laskeutumiseen (LsL 15 §)
- tieteellisessä tai opetuksellisessa tarkoituksessa tapahtuvaan eläinten tappamiseen ja pyydystämiseen sekä kasvien, näiden osien samoin kuin kivennäisnäytteiden vähäiseen ottamiseen, geologiseen tutkimukseen ja malminetsintään (LsL 15 §). Lupaa on haettava kirjallisesti Metsähallitukselta.
- muuhun kalastukseen kuin onkimiseen tai pilkkimiseen (LsL 15 §)
- ottaa haltuun alueelle kaatunut riistaeläin (LsL 15 §)
- poronhoitoon liittyvien rakennelmien rakentamiseen (LsL 15 §)
- yleisötapahtuman järjestämiseen (kokoontumislaki 13 §)
- maasto- ja vesiliikenteeseen kansallispuiston toimintaan soveltuvaan tarkoitukseen (LsL 18 §, maastoliikennelaki 4 §)

Veneiden säilyttäminen on sallittua ainoastaan Metsähallituksen luvalla sitä varten osoitetuilla paikoilla (LsL 18 §) (kts. kohta 3.2.).

Pallasjärvelle voidaan myöntää moottoriveneiden käyttö lupia edellyttäen, että niistä ei aiheudu melu- tai muuta ympäristöhaittaa (LsL 18 §).

Alueellinen ympäristökeskus voi myöntää luvan poiketa luonnonsuojelulaissa säädetyistä rauhoitussäännöksistä 48 §:n mukaisesti, jos lajin suojelutaso säilyy suotuisana.

4.4. Matkailuun liittyvä yritystoiminta (LsL 18 §)

Matkailuun liittyvää toimintaa voidaan kansallispuistossa harjoittaa ilman erillistä sopimusta tai lupaa, mikäli toiminta perustuu kansallispuistossa sallittuihin jokamiehenoikeuksiin kuten patikointiin tai hiihtoon, eikä siinä käytetä Metsähallituksen huollettuja taukopaikkoja.

Kansallispuiston huollettujen taukopaikkojen, kuten tupien ja tulipaikkojen käytöstä Metsähallituksella on oikeus päättää erikseen. Taukopaikkojen käyttö matkailun yritystoiminnassa edellyttää Metsähallituksen lupaa tai sopimusta.

Yleisötahtuman järjestämiseen kansallispuistossa on hankittava Metsähallituksen suostumus (kokoontumislaki 13 §).

Metsähallitus voi myöntää harkinnan mukaan yrittäjille maastoliikenneluvan huoltoajoon (maastoliikennelaki 4 §).

Metsähallitus voi myöntää matkailuyrittäjille vuokraveneiden säilytyslupia Pallasjärvelle ja Aakenuksen Pyhäjärvelle.

4.5. Muut määräykset

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston hoitoon ja käyttöön kuuluvat päätökset tekee Metsähallitus.

Tämän järjestyssäännön sisältämät säännökset, joiden nojalla eräät toimenpiteet kansallispuistossa sallitaan, eivät perusta kenellekään laajempaa oikeutta kuin mitä asianomaisella muuten on.

Luonnonsuojelua valvovalla viranomaisella ja luonnonsuojelualueen vartijalla on oikeus ottaa haltuunsa metsästys-, keräily- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin kansallispuistossa noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Sama haltuunotto-oikeus koskee myös puistoalueelta luvattomasti pyydettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä puistosta on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä (LsL 60 §).

Tämä järjestyssääntö kumoaa Metsäntutkimuslaitoksen 18.11.1996 antaman Pallas-Ounastunturin kansallispuiston järjestyssäännön (Nro JS6).

Muutoksenhaku

Päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Rovaniemen hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tarkemmat ohjeet muutoksenhausta on päätöksen liitteenä olevassa valitusosoituksessa (liite 3).

Päätöksen tiedoksianto

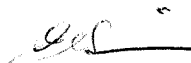
Tämä päätös saatetaan tiedoksi yleistiedoksiantona. Päätös pidetään nähtävänä 15.6.2008 saakka Metsähallituksen ohjausyksikössä, Vernissakatu 4, 01300 Vantaa, Metsähallituksen Rovaniemen toimipaikassa, Pallastunturin luontokeskuksessa Pallaksella, Luontokeskus Kellokkaassa Äkäslompolossa, Tunturi-Lapin luontokeskus Skierrissä Hetassa sekä Metsähallituksen internet-sivuilla osoitteessa [www.metsa.fi/Retkeily&erämatkailu/Luvat ja päätökset/Uusimmat järjestyssännöt](http://www.metsa.fi/Retkeily&erämatkailu/Luvat_ja_paatokset/Uusimmat_jarjestyssaannot). Asiakirjan nähtäväksi asettamisesta ilmoitetaan Virallisessa lehdessä 9.5.2008 sekä seuraavissa sanomalehdissä: Lapin kansa ja Pohjolan Sanomat.

Luontopalvelujohtaja

Rauno Väisänen

Ylitarkastaja

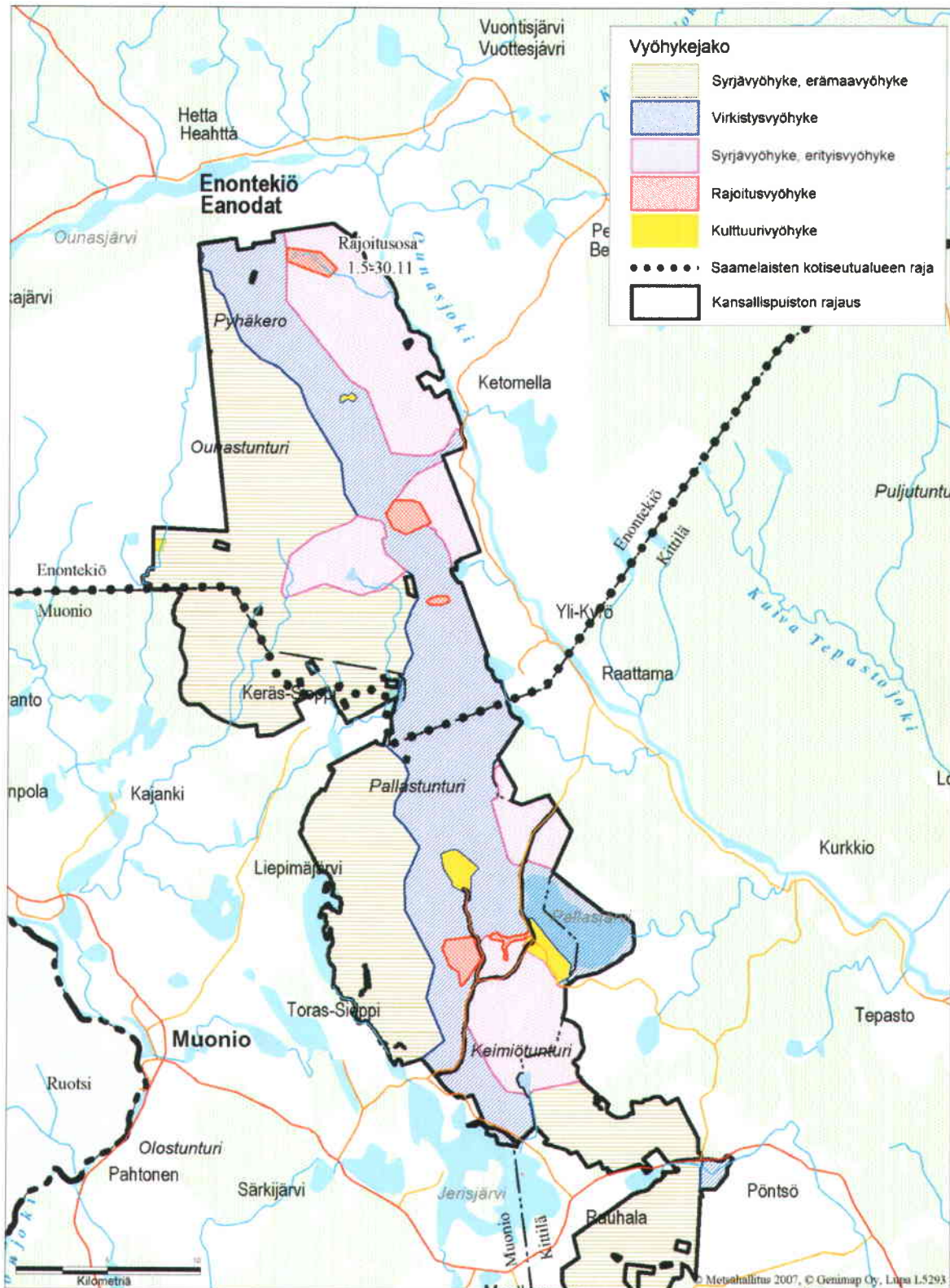

Esko Korsulainen

Liitteenä

Liite 1 a ja 1 b Vyöhykejako
Liite 2 a ja 2 b Metsästysrauhoidusalueet
Liite 3 Valitusosoitus

DU`UgEM` } gli bh f]b`_UbgU`jgdi]gtrc b`j m´\ m_Y`U_c
 A UUb`_ m´\ b`j m´\ m_YYhDU`UgËCi bUgli bh f]b`Ui YY`U

î Á ^ ° è @ ä • Å È Æ
 î Á æ ç ù \ ` • Æ] æ Æ G H

Matkailun kehittämisen nelikenttäänalyysijä

Arvioita kansallispuiston matkailun nykytilasta

Seuraavassa on koottu Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelman laadinnan ohjausryhmän arvioita ja käsityksiä kansallispuiston nykytilasta luontomatkailu-, retkeily- ja virkistyskäytössä.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • hyvä reittiverkosto kesällä ja talvella, tehty ”luonnonmukaisesti” • taukopaikat hyvin varusteltu ja riittävästi • yrittäjien ja yhteisön hyväksymä puisto • vetovoimainen luonto • olemassa olevat rakenteet (luontokeskukset, reitit, laavu-paikat yms.) • suojelualueen markkinointiarvo • saavutettavuus eli suhteellisen erämainen, luonnonkaunis alue helposti saavutettavissa eri suunnista • hyvä palveluvarustus sekä puistossa että puiston laidoilla • kansallisesti ainutlaatuiset maisemat • hienot luontokeskukset • puhdas luonto • hyvät reitit ja opasteet, estää luonnon kulumista, jos ihmiset käyttävät samoja reittejä • maastohiihto, patikointi • Pallas–Yllästunturi säilytetty suurimmilta osin luonnonmukaisena • maisemat • hiljaisuus • porot/eläimet • paikalliset perinteet • luonnon koskemattomuus ja rauhallisuus 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • rakenteet rapistuvat rahan puutteessa • polkuverkosto kuluu erityisesti kesäkäytössä • mönkijäliikenne kesäaikana • runsaat (ylisuuret) poromäärät latuverkostolla • rajoitukset asioista, jotka eivät ole uhka luonnolle ja väärät ennakkoluulot • aktiviteettiin osittain sopimattomat maastot • ruuhkautuneisuus (tosin koskee vain huippusesonkiaikoja ja tiettyjä paikkoja ja on hyvän saavutettavuuden kääntöpuoli) • em. syistä ei houkuttele erämaista ympäristöä etsiviä • etenkin Pallas–Hetta-reitin maaston kuluneisuus ja osin liialliset rakenteet • uuden osan heikko tunnettuus ja palveluvarustus (lukuun ottamatta Ylläksen matkailukeskuksen lähialuetta) • moottorikelkkailu, mönkijät • roskaaminen • moottorikelkat, koirat, mönkijät, polkupyörät • matkailun aiheuttama luonnon kuluminen • liikaa turisteja • alue tarkoitettu vain eteläläisten leikkikentäksi, vaikka alun perin ollut saamelaisten poronhoitoaluetta • rakennelmat, reittejä sikin sokin • massamatkailu • koirat • ylimääräisiä matkailijoita • häiriöt kuten moottorikelkkailulaskuvarjot ja riippuliitäjät eivät kuulu kansallispuistoon
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • puistojen arvo nousee kansainvälisen matkailun myötä – kiinnostusta on • yrittäjien herääminen markkinoida puistoa näkyvämmiin ympärivuotiseen kohteena • luontomatkailuyrittäjien luontotietouden lisääminen yhteistyössä luontopalveluiden kanssa • ympäröivien kylien täysimittainen hyödyntäminen puiston matkailun kehittämisessä • kylä- ja erämaamatkailun yhdistelmä (sen sijaan, että matkailupalveluja lisätään puiston sisällä) • alueen kulttuurin (etenkin poronhoito) parempi esiintuominen • retkeilyn kehittäminen alueen eteläosassa (autiotupa sopivin välein, merkinnät kuntoon) • hyvät kartastot • luonnon kunnioittaminen • hyvä tiedottaminen: mikä on kansallispuisto, mitä siellä liikkujalta edellytetään • yksittäisten matkailijoiden ohjaaminen ja reitistön kunnossapittäminen • vaellusreitit käytöstä voitaisiin periä käyttömaksu • turistikielet sen mukaan kuinka paljon yksi turisti kuormittaa luontoa (vrt. korkeimmat sallitut poroluvut) • oikein suunnitellut reitistöt • vähemmän taukopaikkoja • rauhallisuus, vaatimattomuus • ei nykytekniikkaa 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • yleinen talouskehitys ja valtion tuottavuusohjelma näivettävät kehittämismahdollisuudet • luonnon kuluminen erityisesti kesällä • valvottoman ja suunnittelemattoman käyttö • ulkopuolisen luonnon saastuminen • liika kehittäminen (rakenteita nyt jo liikaa esim. Hannukurussa) • lisääntyvä moottoriajoneuvoliikenne • muu mahdollinen luontoarvojen vaarantaminen • roskaantuminen • luonnon tarveleminen, eläimistön häiritseminen • huonosti hoidetut reitit, retkeilijöiden holtiton kulkeminen puistossa • kaikenlainen ylimääräinen reitistö • kaikenlainen yritystoiminta ei kuulu kansallispuistoon • liiallinen rakentaminen • paikallisen kulttuurin katoaminen, jolloin alueella ei ole enää kulttuurihistoriallista merkitystä • massamatkailu • liika rakentaminen • raha (eurot) • yrittäjät, jotka ahnehtivat kansallispuistoon pääsemistä

Arvioita kansallispuistoa ympäröivän matkailualueen luontomatkailun nykytilasta

Seuraavassa on koottu Pallas–Yllästunturin kansallispuiston luontomatkailusuunnitelman laadinnan ohjauksiryhmän arvioita ja käsityksiä kansallispuistoa laajemman matkailualueen nykytilasta luontomatkailu-, retkeily- ja virkistyskäytössä.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • puiston ulkopuolella on mahdollisuus toteuttaa aktiviteetteja, jotka eivät ole puistossa mahdollisia • moottorikelkkailu • pyöräily • retkeilyyn sopivat maastot • rauhallinen luonto, jossa ei näy jälkeä tehometsätaloudesta (avohakkuut, ojitukset yms.) • puhtaat vedet • monimuotoinen ja erittäin syvädyttävä luonto • saavutettavuus lentäen, junalla ja linja-autolla • monipuoliset matkailupalvelut eri puolilla aluetta • kansainvälisesti katsottuna matkailukeskusten pieni koko -> kodikkuus ja erilaisuus • esim. metsäautotiet ovat hyviä kelkkasafareille ja pyöräilijöille sekä mönkijöille • vanhat elinkeinot • kylät puiston reunoilla • hiljaisuus • luonnonnähtävyydet 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • kilpailevat maankäyttömuodot • avohakkuut • moottorikelkkailu • äänisaasteet, melu • luonnon muuttuminen ihmisen toiminnan myötä, kuten tehometsätalous ja kaivostoiminta • Enontekiön alue ongelmallisin -> ainutlaatuisia mahdollisuuksia pitäisi kehittää uudella, luontoystävällisellä tavalla (ei laskettelurinteisiin jumittamalla) • perinteinen kulttuuri ja elinkeinot huonosti esillä keskukissa (etenkin poronhoito) • matkailukeskuksista syrjässä olevien kylien hyödyntämisessä parantamisen varaa • roskaantuminen • taukopaikkojen puuttuminen • moottorikelkkailu • koiravaljakot • turistit kulkevat omin nokkinensa ja häiritsevät poroja (varsinkin turistien moottorikelkkailu) • huonosti suunnitellut reitistöt • koirat • liiallinen turistien määrä heikentää kansallispuiston arvoa
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • ekologisen matkailun kehittäminen • paikallisen kulttuurin ja historian hyödyntäminen • luontotietouden lisääminen ja sen avulla tuotteiden kehittäminen • monipuolisen luontomatkailun kehittäminen • ks. kohdan [*heikkoudet] vastaukset eli näihin panostamalla myös mahdollisuus • antaa mahdollisuuden moottorikelkoille ja mönkijöille • lisää pyöräilyreittejä • polkupyöräily • kalastus • suomalaiset ymmärtävät miksi saamelaiskulttuuri on tärkeää (saamelaiskulttuuri säilyttää luonnon luonnonmukaisena ja rakentamattomana) • majoitustilat puiston ulkopuolelle • oikein suunnitellut reitistöt • nykytila hyvä 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • metsähakkuut, avohakkuut, maanmuokkaus • muut kilpailevat maankäyttömuodot • kaivosteollisuus • tehometsätalous • vesien saastuminen • perustan eli luonnonrauhan katoaminen rakentamisen, reittien ja valaistuksen lisääntymisen myötä • paikkojen oman luonteen ja identiteetin katoaminen, samanlaistuminen • laajempina uhkana jokamiehen oikeuksien rajoittamiseen kohdistuvat paineet • roskaaminen • luonnon tarveleminen • porotalous häiriintyy • kaivostoiminta • massamatkailu • liika rakentaminen • raha • yrittäjien rahanahneus

Arvioita Tunturi-Lapin seutukunnan matkailun nykytilasta

Seuraavassa on koottu Lapin maakuntakaavaa 2008 varten arvioita ja käsityksiä Tunturi-Lapin seutukunnan eli Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion nykytilasta ja mahdollisuuksista.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • monipuolinen ja puhdas luonto, puhdas ilma • Tornionjoki–Muoniojoki, Ounasjoki, lohi, tunturivedet, Palas–Yllästunturin kansallispuisto • keskiyön aurinko, lumivarmuus • Lapin tunnettuus • hyvä sijainti keskellä Pohjoiskalottia • kansainvälisyys ja rajat • hyvä saavutettavuus, lentokentät ja rautatie • syrjäisyys-imago positiivisessa mielessä • luonnonvarat • matkailuelinkeinon vahvuus • suuret ja tunnetut matkailukeskukset • monipuolinen matkailutarjonta, ohjelmapalvelut • kylmätekniikan ja matkailun erityisosaaminen • suuret ja keskisuuret yritykset kasvavan liiketoiminnan ylläpitäjänä • yrittäjien runsaus ja osaaminen • paikallinen kulttuuri, elävät kylät, monipuolinen maaseutu, poronhoito • saamelaisuus ja monikulttuurisuus • pohjoiseen sijaintiin nähden hyvä infrastruktuuri ja palvelurakenne • rinteet, ladut, reittiverkostot • tutkimustoiminta • turvallisuus 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • väkiluvun väheneminen • korkea työttömyys • kunnallistalouden ongelmat • pohjoisen matkailun heikko tunnettuus päämarkkina-alueilla • pätevän työvoiman saatavuus kasvualueille, työvoiman koulutusrakenne • matkailun kausiluonteisuus • hotellien puute • asuntojen puute • nuorten palvelut • maankäyttöristiriidat • pitkät etäisyydet väestökeskittymistä • saavutettavuus (lennot, lentohinnat, Kittilän lentokentän kapasiteetti) • hajanaisuus, sisäisen joukkoliikenteen puutteet • keskeneräisyys • kesäympäristön laatu • riittämätön yhteistoiminta ja verkostoituminen • jätehuolto ja kierrätys
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • kahden suurimman työllistäjän, matkailun ja kylmätekniikan, suuret kasvumahdollisuudet • kasvavat metsävarat ja hakkuumahdollisuudet • naapurimaiden energiavarojen hyödyntäminen • kalottiyhteistyö • kansainvälisen matkailun trendit • luontomatkailun kasvu • kansallispuiston hyödyntäminen kestäväällä tavalla • matkailun uudet sesongit • koulutuksen kehittäminen • verkostoituminen ja yhteismarkkinointi • pohjoisten olosuhteiden laajempi hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa • omien luonnonvarojen ja luonnontuotteiden hyödyntäminen ja jalostus • paikallisen alkutuotannon ja jalostuksen (mm. elintarviketuotanto, rakentaminen) parempi hyödyntäminen matkailussa • kalastuksen ja metsästyksen kehittäminen • porotalouden jakelukanavien kehittyminen ja sen myötä kysynnän kasvu • pienimuotoisen elintarviketuotannon kehittäminen, luonnontuotteiden jalostusasteen nostaminen • tutkimustoiminta johtaa yritystoimintaan • viihtyisä elinympäristö ja etätyöteknologia • alihankkijoiden houkutteleminen tai synnyttäminen matkailuyritysten myötä • ilmastonmuutoksen hyödyt talvimatkailulle 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • palvelu- ja yhdyskuntarakenteiden murtuminen väestömuutosten vuoksi, ikärakenteen muutokset • väestön keskittyminen etelään vie kysyntää pohjoiselta osaamiselta • ristiriidat esteenä luonnonvarojen hyödyntämisessä • kuntatalous • julkisen talouden liian nopea supistaminen • julkisten turvapalvelujen riittämättömyys • syrjäytyminen • osaavan työvoiman saannin vaikeutuminen • innovatiivisuuden ja yrittäjyyden ehtyminen • yhteisen näkemyksen puuttuminen • päätöksenteon lyhytjänteisyys • yhteistyökyvyn puute, eripura • lentoliikenteen kehittämättömyys, kalliit hinnat • junaliikenteen heikentyminen • energian hinta • kylien tyhjeneminen • metsien hakkuut matkailulle tärkeillä paikoilla • ”suojeluvyöhykkeiden” laajentuminen suojelualueiden ulkopuolelle • vesistöjen tilan heikentyminen hyödyntämisen seurauksena • rakennetun ympäristön tason lasku • Lapin omaperäisyyden häviäminen • ilmastonmuutoksen uhat asutukselle ja luonnolle • ulkopuolelta tulevat saasteet

Kestävän luontomatkailun mittarit

Yleinen periaate (tavoitteita)	Mittari	Mittaustapa	Nykyarvo	Hyväksyttävän muutoksen raja	Toimenpiteet
<p>1. Luontotarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnonsuojelua: matkailu ja virkistyskäyttö eivät vaaranna uhanalaisten ja harvinaisten lajien esiintymistä, luontomatkailu edistää tai ei ainakaan huononna maisema-arvoja.</p>	Suurten petolintujen pesimän onnistuminen	Vuotuinen pesäseuranta	10 + 3 kpl toimivia reviiirejä	12 + 5, sen tason säilyttäminen	1. Muutokset reiteissä tai palvelurakenteissa 2. Valistuksen ja valvonnan lisääminen
<p>2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän: maaston kuluneisuus on hyväksyttävissä rajoissa, käytetään merkittyjä reittejä ja huollettuja rakenteita silloin kun niitä on, ympäristöä säästävää retkeilyä on yleisesti käytössä, polttopuun käyttö on säästävällistä.</p>	EU:n luontodirektiivissä mainittujen tärkeiden ja Suomessa uhanalaisiksi määriteltyjen luontotyypien määrän ja pinta-alan säilyminen	matkailun vaikutusalueessa % koko luontotyypin pinta-alasta	ka. 24,8 %	Vaikutusalueella alle 30 % luontotyypin pinta-alasta	Palvelurakenteiden kunnostaminen kulkua ja käyttöä paremmin ohjaaviksi
<p>3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä: asiakkaat tutustuvat paikallisen kulttuurin erityispiirteisiin luontokeskusten näyttelyissä ja oppivat arvostaakseen enemmän perinteitä.</p>	Maaston kulumisen estossa onnistuminen: Kysymys 15/1 kävijätutkimuksessa (maaston kuluneisuus näirötekijänä)	Kävijätutkimus	Indeksin arvo 4,25/5	Indeksin arvo 4,0/5	1. Reittien ja taukopaikkojen rakentaminen ja vaurioiden korjaaminen 2. Reittien muuttaminen
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Paivlut ja niiden hoito on suhteutettu kävijämääriin	Palvelurakenteiden ylläpidon resurssit suhteessa kävijämääriin	retkeily 1,30 eur/ käyntikerta, asiakaspalvelu 3,78 eur/ käyntikerta	minimi 1,40 ja 3,80	1. Resurssien puutteessa palveluita karsittava 2. Kehitettävä hoidon yhteisvastuullisuutta
<p>3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä: asiakkaat tutustuvat paikallisen kulttuurin erityispiirteisiin luontokeskusten näyttelyissä ja oppivat arvostaakseen enemmän perinteitä.</p>	Kävijöiden kokemus maaston kuluneisuudesta ja roskaantumisesta: Kysymys 15/2	Kävijätutkimus	Indeksin arvo 4,43/5	Indeksin arvo 4,0/5	1. Alueiden puhdistus 2. Kävijöiden opastus 3. Valvonnan lisääminen
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Polttopuun kulutuksen kokonais määrä / käyntikerta	Polttopuun kulutuksen seuranta, REISKA	1,36 m ³ / 1000 käyntikertaa (yht. 450 m ³)	max 1,4	1. Tulentekopaikkojen rakenteelliset muutokset ja määrän vähentäminen 1. Poikkeaman aiheuttaja on korjattava välittömästi
<p>3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä: asiakkaat tutustuvat paikallisen kulttuurin erityispiirteisiin luontokeskusten näyttelyissä ja oppivat arvostaakseen enemmän perinteitä.</p>	Metsähallituksen luontopalveluiden ympäristöauditoinnit	Säännölliset ympäristö- auditoinnit		Ei negatiivisia poikkeamia	1. Markkinoinnin tehostaminen 2. Yhteistyön kehittäminen
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Kävijät vierailivat Tunturi-Lapin luontokeskuksen Vuovjuus – Kulkijat -näyttelyssä	Käyntikertojen määrä ja myytyjen lippujen määrä, ASTA	59 400 / 7 600	Tavoitteena vuotuinen 3 %:n kasvu	1. Markkinoinnin tehostaminen 2. Yhteistyön kehittäminen
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Kävijät vierailivat Tunturi-Lapin luontokeskuksen Vuovjuus – Kulkijat -näyttelyssä	Käyntikertojen määrä ja myytyjen lippujen määrä	24 300 / 5 000	Tavoitteena vuotuinen 3 %:n kasvu	1. Markkinoinnin tehostaminen 2. Yhteistyön kehittäminen
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Kansallispuiston kolmen luontokeskuksen käyntimäärät	Jatkuva käyntikertojen seuranta, ASTA	1. Kellokas, 59 400 käyntikertaa 2. Pallastunturi, 39 900 käyntikertaa 3. Tunturi-Lappi, 24 300 käyntikertaa	Tavoitteena vuotuinen 3 %:n kasvu	1. Markkinoinnin tehostaminen 2. Yhteistyön kehittäminen
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Kuinka tärkeää kävijöille on luonnon kokeminen (kysymys 8, koodi 1)	Kävijätutkimus	Luonnon kokeminen on erittäin tai melko tärkeä käynnin syy 97 %:lle kävijöistä	yli 90 %:lle kävijöistä	1. Yhteistyö yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa
<p>4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja alueen kulttuuriperinnöstä ja kyselevät sekä hankkivat lisätietoa, luonto ja kulttuuri ovat matkan tärkeitä motiiveja.</p>	Kuinka tärkeää kävijöille on kulttuuriperintöön tutustuminen (kysymys 8, koodi 15)	Kävijätutkimus	(kysymys otetaan seuraavaan kävijätutkimukseen vuonna 2010)	yli 20 %:lle kävijöistä	1. Tiedotus ja yrittäjien opastus 2. Yhteistyö yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa

<p>5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistytymiseen paranevat: ylläpidetään laadukasta ja viihtyisää virkistysympäristöä, otetaan huomioon muut asiakkaat.</p>	<p>Kävijätyytyväisyysindeksi</p>	<p>4,32 ja 4,35/5</p>	<p>Indeksin arvo 4,0/5</p>	<p>1. Rakenteiden, palvelujen ja hoidon kehittäminen</p>
	<p>Asiakkaiden arvio häiritseväisyydestä (oma indeksi kävijätyytyväisyyden osana, kysymys 15)</p>	<p>4,43/5</p>	<p>Indeksin arvo 4,0/5</p>	<p>1. Rakenteiden ja palvelujen kehittäminen 2. Kävijöiden opastus ja neuvonta</p>
	<p>Asiakkaiden arvio virkistysympäristön laadusta (oma indeksi kävijätyytyväisyyden osana, kysymys 15)</p>	<p>4,32/5</p>	<p>Indeksin arvo 4,0/5</p>	<p>1. Rakenteiden ja palvelujen kehittäminen 2. Kävijöiden opastus ja neuvonta</p>
<p>6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat: kävijät tuntevat rentoutuvansa ja virkistävänsä luonnossa, kävijät saavat henkilökohtaisia luontokokemuksia ja elämyksiä, palvelurakenteiden turvallisuus taataan.</p>	<p>Asiakkaiden arvio palveluiden laadusta (oma indeksi kävijätyytyväisyyden osana, kysymys 10a, koodit 1–10)</p>	<p>4,03/5</p>	<p>Indeksin arvo 4,0/5</p>	<p>1. Rakenteiden ja palvelujen kehittäminen</p>
	<p>Kuinka tärkeää kävijöille on henkinen hyvinvointi (kysymys 8, koodi 4)</p>	<p>Henkinen hyvinvointi 94 %:lle erittäin tai melko tärkeitä</p>	<p>Yli 90 %:lle kävijöistä</p>	<p>1. Markkinointi ja viestintä 2. Yhteistyö yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa</p>
	<p>Kuinka tärkeää kävijöille on rentoutuminen (kysymys 8, koodi 6)</p>	<p>Rentoutuminen (96 %) on erittäin tai melko tärkeitä</p>	<p>Yli 90 %:lle kävijöistä</p>	<p>1. Markkinointi ja viestintä 2. Yhteistyö yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa</p>
<p>7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen</p>	<p>Rakenteet ovat hyväkuntoisia ja turvallisia</p>	<p>Ajantasaiset kuntoarviot REISKA</p>	<p>Kunnoltaan keskinkertaisia rakenteita <30 % Ei huonoja</p>	<p>1. Rakenteiden ja palvelujen laadun ylläpito ja nosto</p>
<p>7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen</p>	<p>Asiakkaiden paikkakunnalle jättämä rahamäärä</p>	<p>ASTA-järjestelmä 11 500 000 €</p>	<p>Ei laske nykytasosta</p>	<p>1. Yhteistyön lisääminen yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa</p>
<p>8. Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista: kerrotaan avoimesti ja kattavasti mitä eri suojelualueilla saa ja on soveliaista tehdä.</p>	<p>Miten luonnonympäristö, harrastusmahdollisuudet ja palvelut vastaavat kävijöiden ennako-odotuksia (kysymys 11)</p>	<p>Kävijätutkimus</p>	<p>Yli 80 %:lle kävijöistä</p>	<p>1. Lisätään yhteistyötä yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa 2. Kehitetään markkinointia</p>
<p>9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä: Metsähallituksen ja matkailuyritysten yhteistyö on luontevaa ja vuorovaikutteista, asiakaspalautte kerätään ja se käsitellään, sidosryhmäyhteistyö on hyvää ja säännöllistä.</p>	<p>Yritystutkimusten ja sopimusyrittäjien vuotuinen palaute Metsähallituksen toiminnasta</p>	<p>Yrityspalaute ja -tutkimus</p>	<p>3,5/5</p>	<p>1. Tiedotus ja yrittäjien opastus 2. Yhteistyö yrittäjien kanssa tuotteistamisessa ja markkinoinnissa</p>

Metsähallituksen organisaatio 1.1.2010

Eduskunta		
Maa- ja metsätalousministeriö		Ympäristöministeriö
Hallitus		
Pääjohtaja		
Metsätalous <ul style="list-style-type: none"> • metsien käyttö • toimitus asiakkaalle 	Liiketalousportfolio <ul style="list-style-type: none"> • Villi Pohjola • Laatumaa Tytäryhtiöt <ul style="list-style-type: none"> • Eräsetti Oy • Fin Forelia Oy • Metsähallitus Holding Oy • Morenia Oy • Siemen Forelia Oy 	Luontopalvelut <ul style="list-style-type: none"> • alueiden hallinta • luonnonsuojelu • luonnon virkistyskäyttö • eräasiat
Tulorahoitus		Budjettirahoitus

Metsähallitus toimii pääosin maa- ja metsätalousministeriön tulohajauksessa, luonnonsuojelutehtävien osalta ympäristöministeriön tulohajauksessa. Eräpalvelut rahoittavat oman toimintansa, lukuun ottamatta erävalvontaa, joka on budjettirahoitteista.

Luontopalvelut-tulosalue hoitaa Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä, joita ovat mm. lakisääteisten luonnonsuojelualueiden hoito ja hankinta, uhanalaisten lajien suojelu ja hoito, erämaa-alueiden ja retkeilyalueiden hoito, luonto- ja retkeilypalvelujen tuottaminen, kalastus-, metsästys- ja maastoliikennelakien mukaisten lupien myöntäminen, riista- ja kalataloudellisten hankkeiden toteuttaminen sekä erävalvonta.

Luontopalvelujen tehtäviä hoidetaan 4 ydinprosessissa, jotka ovat alueiden hallinta, eräasioiden hoito, luonnonsuojelu ja luonnon virkistyskäyttö. Alueellisesti maa on jaettu Etelä-Suomen, Pohjanmaan ja Lapin luontopalveluihin.

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 183 Yliniva, M. & Keskinen, E. 2009: Perämeren kansallispuiston pohjaeläimet. 46 s.
- No 184 Leinonen, K. & Mutenia, A. 2009: Lokan ja Porttipahdan tekojärvien kalakantojen tila. 32 s.
- No 185 Hyvärinen, E. & Sulkava, P. (toim.) 2009: Hyönteiskartoitukset Annjaloanjilla ja Toskaljärven ympäristössä Käsivarren erämaa-alueella 2007 ja 2008. 78 s.
- No 186 Mattus, I. 2010: Itä-Inarin paikannimistö. 278 s.
- No 187 Rantala, O. & Haanpää, M. (toim.) 2010: Luontolomia kaupunkikohteessa – luontomatkailun kehittäminen Rovaniemellä. 69 s.
- No 188 Haanpää, M. & Rantala, O. (toim.) 2010: Vieraskirjat palvelujen kehittämisen välineenä – ulkomaiset matkailijat Urho Kekkosen kansallispuistossa. 66 s.

Sarja B

- No 131 Kallunki, A. 2010: Oulangan luontokeskuksen asiakastutkimus 2008. 51 s.
- No 132 Ahola, A. & Kivistö, K. 2010: Oulangan kansallispuiston kävijätutkimus 2009. 55 s.
- No 133 Ahola, A. & Kivistö, K. 2010: Oulangan kansallispuiston yritystutkimus 2009. 49 s.
- No 134 Meriruoho, A. 2010: Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen kävijätutkimus 2009. 50 s.
- No 135 Meriruoho, A. 2010: Besökarundersökning på världsarvet Kvarkens skärgård 2009. 50 s.
- No 136 Kuivinen, A. 2010: Lauhanvuoren kansallispuiston kävijätutkimus 2007. 59 s.
- No 136 Kuivinen, A. 2010: Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuiston kävijätutkimus 2007. 53 s.
- No 136 Kuivinen, A. 2010: Lauhanvuoren ja Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuistojen yritystutkimus 2007. 71 s.

Sarja C

- No 72 Metsähallitus 2010: Auttikönkään Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 45 s.
- No 73 Metsähallitus 2010: Paljakan luonnonpuiston, Latvavaaran ja Pirunkirkon hoito- ja käyttösuunnitelma. 57 s.
- No 74 Metsähallitus 2010: Saarijärven aarnialueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 45 s.
- No 75 Metsähallitus 2010: Vorlokin Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s.
- No 79 Metsähallitus 2010: Aatsinki-Onkamon, Peuratunturin ja Suksenpaistama-Miehinkävaaran Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 80 Metsähallitus 2010: Kolvananuuro ja lähialueet Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 82 Metsähallitus 2010: Metsäkylän Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018. 41 s.

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-821-3 (nidottu)
ISBN 978-952-446-822-0 (pdf)

www.metsa.fi/julkaisut